

En filosofisk-psykologisk betraktelse
över
den västerländska människans förhållande och möjlighet
till
autenticitet

Magisteravhandling i uvecklingspsykologi
Anna Slama, 29082
Handledare: Kaj Björkqvist
Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier
Åbo Akademi i Vasa
Våren 2017

Innehållsförteckning

Del I

1. Inledning	s. 2
2. Möjlig kritik gentemot detta arbetes upplägg	s. 6
3. Vad menas med att det mänskliga livet är andligt-moraliskt anlagt?	s. 8
4. Upplevandet och det manliga paradigmet	s. 12
5. Inledande om Backström och öppenheten	s. 13
6. Barndomen – den försummade faktorn inom andligheten och filosofin	s. 16
7. Barn respektive vuxna	s. 23
8. Är barn egocentriska?	s. 32
9. Närvaron och den vuxna egocentriciteten	s. 36
10. Om distinktionen mellan det äkta självvet och den falska personligheten	s. 39
11. Värde, värdighet och det västerländska samhällssystemet	s. 44
12. Värdighet och respekt med startpunkt hos Kant och Backström	s. 52
13. Erkännandeteori och individens rätt att leva och utvecklas autentiskt	s. 61

Del II Samtal med Gruen

14. Inledning	s. 73
15. Vad menas med autenticitet och att människans varseblivning ursprungligen är empatiskt anlagd?	s. 75
16. Människans grundegenskaper eller grundbehov och vad som sker när dessa frustreras	s. 80
17. Autonomi, äkta kärlek och deltagande	s. 81
18. Det destruktiva	s. 87
19. Uppkomsten av lydnad, anpassning och destruktivitet	s. 89
20. Självhat, skuld och sorg	s. 93
21. Sökande efter säkerhet, makt och storhet	s. 97
22. Behovet av offer och fiender	s. 100
23. Poserande	s. 107
24. Alternativ har funnits och finns hos vissa ursprungsfolk	s. 113
25. Skam respektive oskuldskraft	s. 117

Del I

1. Inledning

Detta är ett tvärdisciplinärt arbete med tyngdpunkt på psykologi. Det andra centrala ämnet i texten är filosofin, men även områden som antropologi, historia, ekonomi, politik och andlighet kommer att beröras. När man befattar sig med människan på ett djupare sätt, vilket väl borde vara psykologins uppgift, är det svårt att hålla sig till endast ett område, i synnerhet som det inte är givet en gång för alla hur detta område ska definieras. Arbetet är en reflektion utifrån i första hand två författare, den schweizisk-judiske psykologen Arno Gruen och den finländske filosofen Joel Backström, med tyngdpunkt på den förra. Den grundläggande anda som dessa två tänkare har gemensam är att de inte skyr så kallade stora frågeställningar, tankar och iakttagelser. De har inte haft ambitionen att anpassa sig till de både underförstådda och uttryckliga aktuella reglerna inom deras respektive områden, vilka förutsätter att man inte ger sig i kast med andligt-existentiella frågor om man vill behålla sin heder och trovärdighet i den akademiska världen. I synnerhet psykologin i sin strävan att uppnå status genom att efterlikna naturvetenskapen, men även filosofin förvånansvärt nog, har behäftats av dessa reduktionistiska attityder. Den beklagliga följden av detta är att psykologin, som kunde ha och har oerhört viktiga kunskaper och insikter att bidra med tanke på samtidens mänskliga och samhällsliga utmaningar, inte bara delvis missar denna möjlighet utan till och med har kommit att bli del av orsaken till dessa problem framom till deras lösning. Att så tenderat att bli fallet är en naturlig del av den psykologiskt-andliga problematik med djupa kulturhistoriska rötter som kommer att behandlas i detta arbete. Joel Backström skriver i inledningen till sin bok "The Fear of Openness" att moralfilosofi och psykologi egentligen inte kan skiljas åt. Moraliska frågor är enligt honom moraliskt-psykologiskt-existentiella frågor. Senare kommer han till att även teologin är intimt bunden till filosofin.¹ Ett bredare begrepp än teologi vore andlighet. Andlighet definieras av den tibetanska munken Sogyal Rinpoche som sunt förnuft, dock djupt sådant.²

---

¹ Backström, J. (2007). pp. 6, 20 framåt

² Rinpoche, S. (2002/2016).

Det finns ytterligare en disciplin som kommer att hänvisas till i denna text. Det är beröringsterapi Rosenmetoden. Rosenmetoden är en kroppsterapi genom vilken man kan frigöra kroniska muskelspänningar och samtidigt omedvetna känslor och erfarenheter. Grundaren Marion Rosen, som ursprungligen var fysioterapeut, märkte att när hon berörde människor på ett visst sätt hände det ofta att de började minnas och även uppleva känslor och erfarenheter som de inte haft tillgång till tidigare. En sådan upplevelse av tidigare omedvetet material resulterar för Rosenklienterna i en ökad tillgång till sig själva, både själsligen och i form av en ny kroppsmedvetenhet. Hållning och rörelsemönster förändras ofta samtidigt. Enligt Rosenmetoden är kroppslig hållning och livshållning intimt förbundna. Vår kropp vittnar om hur vi relaterar till omgivningen och livet. Överallt där spänningar finns, vilket är synonymt med att andningen inte når ut till denna del av muskulaturen, har vi intagit en hållning eller egentligen en försvarsställning som hjälpt oss hantera tillvaron. För det mesta har vi mera eller mindre stelnat i denna hållning. Den både själsliga och kroppsliga upplevelse som korresponderar med den misstar vi för vårt jag eller äkta själv. Det kan inte förhålla sig på annat sätt, eftersom den del av det äkta självet som huserar i det omedvetna helt enkelt är omedveten för oss. Den är glömd. Med det äkta självet menar Rosenterapeuter, samt Arno Gruen, våra autentiska känslor, varseblivningar och upplevelser i deras omedelbara och oförställda form.³ Det är frapperande hur begränsad tillgången till dessa genuina upplevelser och känslor är för de flesta av oss. Dock i ett samhälle som i århundraden, kanske årtusenden, nedvärderat det känslomässiga och upphöjt det tekniska och "rationella" är det kanske ändå inte så förvånande att detta blivit konsekvensen; förlusten av det levande. När man läser Arno Gruen, till exempel hans bok "Der Verrat am Selbst. Die Angst vor Autonomie bei Mann und Frau", hittar man en vetenskapsman och tänkare som kommit fram till samma eller liknande slutsatser vilka man kan vinna genom erfarenheter av Rosenmetoden. Gruens perspektiv inkluderar den kroppsliga sidan av att förlora kontakten till det äkta självet, även om han inte fördjupar sig i den dimensionen.⁴

Det finns en vidare likhet mellan Arno Gruen och Joel Backström.

---

³ Gruen, A. (2013). p. 19, Gruen, A. (2015a). p.13

⁴ Gruen, A. (2007a). pp. 19-21

Även Rosenmetoden kännetecknas av denna princip. Både Gruen och Backström skriver på ett sätt som är tillgängligt för allmänheten, alltså med tillräcklig enkelhet.

Akademiska texter är sällan kända för enkelhet. Anledningen till detta torde vara att tillskrivas både anpassning och elitism. Vi lever allmänt i en kultur som hyllar både "det stora" och "det komplicerade", en kultur som i århundranden byggts upp kring sådana värderingar, kring makt och hierarki. Förtryck och förakt av de som är annorlunda eller svaga har varit en naturlig del av dagordningen i den västerländska traditionen, en tradition som olika beträffade grupper, till exempel kvinnor, etniska och sexuella minoriteter, strävat att befria sig från i modern tid. Det finns dock en grupp som är extremt utsatt, men som har föga möjligheter att själva göra någonting åt sin lott, en grupp som är i direkt behov av företrädare. Den gruppen är barnen. Många yrken och roller i vuxenvärlden har uppgiften att företräda dem. Tyvärr har man genom historien inom just dessa yrken och roller också varit de som mest vänt sig mot barnen och förtryckt dem. Detta gäller inte minst en av hävd mycket skyddad grupp, föräldrarna. Det är en absurd, man kunde säga schizofren, situation de flesta barnasjälar hamnat i när de anlant till denna jord genom tiderna, åtminstone inom den västerländska kulturkretsen.⁵ Att bli föremål för våld och förtryck av dem man är totalt beroende av för både sin fysiska och sin själsliga överlevnad, av dem som fått uppgiften att älska barnet och värna hens utveckling, måste väl ändå vara den ultimata formen av utsatthet. Vi har dock varit obenägna att allmänt och fullt ut erkänna denna barnens situation och ännu mindre de konsekvenser den haft för hur de sedermera vuxna utformat samhället. Man bör minnas att föräldrar av auktoriteter som kyrka och uppfostringsexperter fram tills alldeles nyligen i den västerländska historien uppfordrades att regelbundet äga sina barn fysiskt. Gjorde man inte detta ansågs man vara ansvarslös och ingen riktig förälder. Vad gäller den psykiska och emotionella misshandeln är vi i dagsläget inte ens helt på det klara med vad den består i eller vad den har för följder. Det råder ännu i samhället en slags psykologisk analfabetism, för att prata med Alice Miller. Här har psykologin och utvecklingspsykologin en oerhört väsentlig uppgift. Dock, så länge man i linje med Piaget och andra traditionella auktoriteter intresserar sig för barnens utveckling endast eller huvudsakligen ur ett kognitivt perspektiv kommer denna uppgift osvikligen inte bara att försummas utan att direkt motarbetas. Ett sådant förfarande inom psykologin är del av

---

⁵ Se till exempel den historiska utredningen över barndomen i Robin Grilles bok "Parenting for a peaceful world", Grille, R. (2008). pp. 18-93

den traditionella nedvärderingen av och rädslan för det mänskliga känslolivet, för det levande, som behärskat inte bara den västerländska utan sannolikt många så kallade högkulturer genom tiderna. Det levande utmanar och även kränker myten om det komplicerade och förhålligandet av "storhet", eftersom det levande i grunden är *enkelt*. Fokus på det intellektuella och ignoreringen av det autentiskt känslomässiga, det kroppsligt förankrade, innebär också ett bidrag till befästandet av det destruktiva och patologiska i både individernas liv och i vår samhällsform överhuvudtaget. Människans destruktivitet hänger direkt samman med hennes bristande kontakt till det äkta självet med dess autonoma och oinskränkta känslomässiga upplevelser. Det sistnämnda sambandet är ett av grundbudskapen i Arno Gruens livsverk.

2. Möjlig kritik gentemot detta arbetes upplägg

I detta arbete kommer, i Gruens och Backströms anda, vissa stora påståenden och (hypo)teser om människan och livet att behandlas. En sådan hållning är som redan nämnts tämligen impopulär inom både filosofin och psykologin idag. Den betraktas omväxlande som naiv eller förmäten. Åtminstone anses den ovetenskaplig. Den generella samhällsandan verkar inte heller ha mycket till övers för ett sådant tillvägagångssätt. Det kan till och med anses odemokratiskt eller åtminstone kränkandes den gyllene principen om relativism, vilken i toleransens och respekten för mångfaldens tecken etablerat att din syn inte är mera sann än min och att allting "beror på". Intressant nog förfaller relativismen när "vetenskapligheten" träder in på scenen. Då beror saker inte längre på, utan de är huggna i sten genom vetenskaplighetens vattentäta metoder. I ett historiskt perspektiv är det begripligt att (natur)vetenskapen fått en sådan status i vårt samhälle. Vi hade innan den så kallade vetenskapliga revolutionen på 1600-talet, och den därpå följande upplysningen, i århundraden levt under religiösa dogmers och hierarkiers tunga ok, samt utifrån allehanda vidskepelse och ogrundade föreställningar. Det är föga förvånande att livets och medvetenhetens naturliga rörelse inte tillät en sådan stagnation i oändligheten utan drev fram en förändring. Precis som tendensen hos sociologiska eller samhällsliga revolutioner har dock den vetenskapliga i förlängningen urartat till liknande dogmatism och förtryck som den i begynnelsen försökte råda bot på. Idag har vi en *vetenskapens-rationalismens vidskepelse*, som förtrycker alternativt förvränger det andliga och det känslomässiga,

med andra ord det levande livet, människans autenticitet och autonomi.⁶ Vi har en situation där synen på människan blivit överlag förvrängd eftersom man inom den psykologiska disciplinen dogmatiskt tabuiserar en del av det mänskliga fenomenet, alternativt förpassar diskussionen kring människans och livets grundläggande villkor och syfte till poeters och andra konstnärers sfärer. I förespeglad objektivitet bemödar man sig i stället om att den psykologiska vetenskapen inte ska ha någon så kallad Weltanschauung, utan vara neutral i sådana frågor. Det korrupta i detta består i att det *inte går att inte ha en världsåskådning*, utan att denna ändå framgår indirekt i kraft av vilka frågeställningar man väljer och anser viktiga, hur man formulerar dessa, vilka antaganden man ändå gör om människans grundläggande behov etcetera. Det som inte diskuteras öppet eller som anses omöjligt att diskutera kan inte heller ifrågasättas. På detta sätt uppstår dogmatism. Backström betonar att de vetenskapsmän och likasinnade, som påstår att det är arrogans eller brist på ödmjukhet att göra så kallade stora påståenden om mänsklighetens natur och tillstånd och som i samma mening visar sitt omhuldande av den samtida "vetenskapligheten" eller den samtida filosofins grundantaganden, själva ingalunda representerar genuin ödmjukhet, utan tvärtom en förtäckt arrogans i kraft av att underförstått inbegripa sig själva i det "vi" som redan har "sanningen". "Man låtsas för egen personlig del inte kunna utröna vad som är sant, men man tar för givet att man tillhör den grupp som redan har utrönt den. Detta är vad alla sociala grupper begär av sina medlemmar.. att de underkastar sig deras "sanning", deras "ordning""⁷ Att även tänkande människor så lätt avsäger sig sin självständighet, anpassar sig och till och med gör sig blinda för sina egna intryck och erfarenheter hör till det fenomen av förfrämligande inför det egna, inför det autentiska, som Arno Gruen så ingående behandlar. Rosenmetoden som kan väcka den ursprungliga och självständiga varseblivningen till liv innebär samtidigt att man konfronteras med denna förblindande anpassning hos sig själv. Självfallet berör inte detta arbete på något sätt uttömmande frågorna om människans och livets villkor, men det finns inget konstruktivt i att försöka bidra till människans och livets välmåga och samtidigt undvika dessa frågor i förespeglad neutralitet. Att till exempel försöka förstå sådana fenomen som människans destruktivitet eller hennes psykologiska försvarsmekanismer avskalat från en förståelse av hennes grundläggande behov blir obegripligt. Det är också märkvärdigt att avskrivna

---

⁶ Se Gruen, A. (2007a). p. 34

⁷ *egen översättning*. Backström, J. (2007). *The fear of openness*, p. 492

människors vittnesmål om sina upplevelser som irrelevanta i kraft av deras subjektivitet. Ingen har ännu funnit något syfte med livets existens utanför livet självt, vilket ger oss sannolika skäl att anta att livet är sitt eget syfte. Livet är det sig själv upplevande, levande livet. En psykologisk-filosofisk tes som kunde följa på detta vore: *Allt som hämmar och stympar den autentiska, levande upplevelsen är i moralfilosofiska eller andliga termer en kränkning av livet och dess värdighet.* Eftersom livet är andligt-moraliskt anlagt korresponderar detta påstående med de konkreta upplevelserna hos människor som blivit föremål för dylika kränkningar, även om dessa upplevelser hos de flesta till största delen är omedvetna. Följderna av fenomenet bortträngning kommer att beröras som ett centralt tema i detta arbete, eftersom det är en viktig orsak till mycket förvirring kring grundläggande frågor. Utöver individuella, medvetna och konkreta erfarenheter så torde en tvärvetenskaplig eller holistisk diskussion i mötet mellan filosofi, psykologi och andlighet ha goda möjligheter att klargöra de grundläggande mänskliga fenomenen på ett fruktbart och konstruktivt sätt.

3. Vad menas med att det mänskliga livet är andligt-moraliskt anlagt?

I detta arbete används begreppen andligt, moraliskt, känslomässigt och existentiellt tämligen synonymt, även om det faktum att de existerar som särskilda begrepp också visar på skillnader i hur de används framförallt i vanligt tal. I princip kunde termen psykologiskt räcka för att täcka innebörden, om man betänker att etymologiskt betyder ordet psykologi "läran om själen". På grund av att psykologin akademiskt till stor del reducerats till "läran om vad som kan bevisas angående mänskligt beteende", så vore det missvisande att begränsa det som här beskrivs till begreppet psykologi. Med att det mänskliga livet är andligt-moraliskt anlagt menas för det första att det känslomässiga och existentiella inte kan urskiljas som separata fenomen i våra dagliga liv, utan att det känslomässiga och moraliska ingår direkt i vårt sätt att uppfatta omvärlden och i vårt relaterande till den. Det är en annan sak att avtrubbingen och fjärmningen från vårt eget inre *skapat* en situation där det *ser ut* som om det känslomässiga vore någonting separat eller sekundärt. Olika "vetenskapliga" läror har också bidragit till idén om att moral och känsloliv är någonting som kan urskiljas separat och som dessutom är sekundärt i betydelse i jämförelse med uppfattningen av "kalla fakta". Man verkar tänka sig någonting i stil med att människor fungerar som den optimala vetenskapsmannen

när han i omgivningen iakttar och beskriver företeelser och fenomen objektivt, neutralt och amoraliskt. Det moraliska eller känslomässiga kommer i vissa särskilda situationer in i bilden, genom att denna bild i en andra stegs operation blir föremål för tillämpningen av någon slags moralregel eller "färgas" av det känslomässiga. Idén torde förefalla absurd för de flesta ifall de skulle betrakta den närmare. Man är exempelvis ute på promenad och möter en människa. Att hjärnan först skulle registrera den mötande varelsen som till exempel tillhörandes släktet homo sapiens, utrustad med ben, bål, armar och huvud, förmögen att motoriskt röra sig i rummet eller utifrån några liknande karakteristiska, för att sedan gå vidare till nästa operation där man plockar fram (inlärda) moralregler, sorterar bland dessa, väljer någon att tillämpa och kanske kommer fram till att man eventuellt har vissa skyldigheter gentemot denna varelse om hen plötsligt skulle råka ut för en olycka eller liknande, är en idé som för vanligt förnuft förefaller absurd. Det är som att säga att medkänsla, glädje, nyfikenhet etcetera vore sekundära mentala operationer som vi utifrån någon anledning - *vilken kan denna vara?* - applicerar eller inte applicerar på situationer väl vi är klara med att först ha klassificerat dem utifrån "kalla fakta", alltså slutfört bedömningen om vad situationerna "verkligen" handlar om. Att individers erfarenheter av sådana kvalitéer som medkänsla, glädje eller nyfikenhet upplevs vara omedelbara kan man dock bortförklara med att de mentala processerna förlöper så snabbt att vi inte märker dem, ungefär som när man klickar fram nästa sida på en dator.

Även Backström betonar att idén om känsloneutrala perspektiv på mänskliga relationer förefaller förvirrad.⁸ Man kan tillägga att idén om ett känsloneutralt perspektiv på vilka relationer som helst är förvirrad. Inte ens den mest hängivne naturvetenskapsman förhåller sig känsloneutralt i relaterandet till sitt material. Han är just hängiven eller åtminstone intresserad! Människan kan inte koppla bort det faktum att hon i grunden är en känslovarelse, hur avtrubbad eller ligkiltig hon än blivit i sin tillvaro eller hur hon än strävar efter att endast iaktta "kalla och objektiva fakta". Även avtrubning och ligkiltighet är ett moraliskt eller känslomässigt förhållningssätt. Den springande punkten är dock att dessa tillstånd inte är variationer av en ursprunglig neutralitet eller objektivitet, utan följderna av en sekundär utveckling där den just ursprungliga medkänslan och benägenheten att *bli berörd* av livet mera eller mindre

---

⁸ Backström, J. (2007). p. 397

blockerats. Den moralfilosofiska betoningen kan anmärka att det faktum att vi omöjligt kan utträda ur det relationella, utan står i relation till allt, det vill säga att vi blir berörda av allt i vår omgivning på sätt eller annat, innebär att vi i grunden upplever och har ett inherent och naturligt *ansvar* också i förhållande till allt, oavsett hur ovilliga vi blivit att erkänna detta. Backström skulle antagligen kalla denna ovilja för motstånd mot kärlek eller öppenhet, vilket är temat för hans avhandling. Gruen skulle tala om fjärmning, känslomässig dissociation eller avskurenhet från vårt autentiska själv och det levande. Gruen lyfter fram de västerländska språkens karaktär i sammanhanget och hur dessa präglar vår uppfattning av världen och våra förhållningssätt – märk väl, inte tvärtom; att vår objektiva uppfattning av världen präglar våra språk och gör dem likaledes ”objektiva”. De västerländska språken tenderar att skapa abstraktioner. Hos vissa ursprungsfolk beskriver språket däremot alltid det relaterande och det konkreta. Hopiindianerna, till exempel, använder inga tidsbegrepp som visar på nutid, dåtid och framtid. Man delar inte in skeendenas tidsdimension i rumsliga dimensioner. I stället för att snäva in saker och ting abstrakt genom att spjälka av enskilda element ur en helhet är hopispråket och tänkandet enligt Gruen processororienterat, vilket han menar är associerat med aktivitet i den högra hjärnhalvan. När detta folk uttalar sig om saker är det samtidigt alltid ett uttalande om en händelse. Ingenting existerar som separata entiteter och framförallt inte som fristående idéer och abstraktioner.⁹ Tendensen att skapa abstraktioner har långtgående följder för vår kultur och samlevnad, vilket kommer att behandlas närmare nedan. Hela idén att ett andligt-moraliskt förhållningsätt i en situation skulle förutsätta någon slags sekundär mental process i stil med reflektion torde ha sitt ursprung i vår kulturella tendens att abstrahera och intellektualisera. Det andligt-moraliska grundar sig – oavsett att en lång filosofisk tradition befäst en sådan föreställning - inte på sinnet och det abstrakta, utan på kroppen och det konkreta. Vi kan förstumma vårt känsloliv och samtidigt vår kroppskontakt, men så länge vi lever förblir vi kroppsliga och därmed känslomässigt-andliga varelser.

Med att det mänskliga livet är andligt-moraliskt anlagt menas vidare, att människans mest grundläggande behov är det existentiellt-känslomässiga upplevandet. *Det är människans grunddrift att uppleva och utveckla sitt autentiska själv i kreativt*

---

⁹ Gruen, A. (2016b). p. 62

samspel med omgivningen. Med det autentiska självet menas individens ursprungliga och genuina känslor och upplevelser förankrade i hens både allmänmänskliga och individuella karaktär. Det autentiska självet är medfött, men det är inget för alltid givet, utan befinner sig i sitt naturliga tillstånd i ständig rörelse och växande. Det äkta självet är en process, även om grundläggande allmänmänskliga och individuella egenskaper följer individen genom hela livscykel. Detta gäller allt liv, att det karakteriseras av rörelse och förändring.¹⁰ Livets drift är rörelse och för den andligt-existentiella människan innebär denna rörelse att hennes grunddrift är det autentiska upplevandet och växandet. Det anmärkningsvärda och man må säga tragiska i den västerländska människans tillvaro är att det autentiska självet till stor del går under jorden. Därmed förlorar det möjligheten att genom medvetet upplevande, uttryck och samspel med omgivningen växa och utvecklas. När det äkta självet till avsevärd del förpassas till det omedvetna stagnerar och förminsas individen. Hen börjar föra en tillvaro där den ena dagen känns snarlik den andra i stället för att livet upplevs som ett rikt och vitalt inre äventyr, fyllt av förundrande överraskningar och förändringar, en process av nyupptäckter och fördjupning. I det äkta och levande individuella självets ställe träder den anpassade eller falska personligheten, som trots individuella drag hos var och en främst karakteriseras av just en likriktad anpassning till den omgivande kulturen och därmed av både en förvrängning och en stark begränsning av det levande i allmänmänsklig och individuell bemärkelse. Det finns många orsaker till att dessa sammanhang tenderar att förbli okända för största delen människor. Den främsta av dessa torde vara bortträngningsmekanismens effektivitet. Vi kan inte sakna det vi inte "vet om", det vi inte har någon kontakt med överhuvudtaget. Bortträngning är en försvarsmekanism som kan liknas vid en slags pseudodöd. Det i oss vi inte förmår vidkännas, av anledningar som kommer att behandlas närmare nedan, förpassas till underjorden eller för att använda en modern psykologisk term, det släcks ut. Detta sker inte av triviala orsaker, utan tvärtom av nödvändighet. Det är en "utveckling" ett barn i en viss situation måste slå in på för att rädda sin existens. Egentligen är begreppet "utveckling" missvisande, eftersom det i själva verket handlar om en avveckling. Kontakten till det äkta självet samt förmågan att uppleva, uttrycka och utveckla det i samspel med omgivningen är våra mänskliga livs syfte och mening. Gruen menar att

---

¹⁰ Gruen, A. (2013). p. 179

kontakten till det äkta självet också utgör vår identitet.¹¹ Men vår identitet kan även uppfattas på annat sätt, vilket kommer att behandlas närmare nedan.

4. Upplevandet och det manliga paradigmet

I århundraden, eller rentav i årtusenden, har det västerländska samhället präglats av vad man kunde kalla ett manligt paradigmet. Förutom att män innehaft den konkreta makten och auktoriteten både i samhället och i familjelivet, så har så kallade manliga principer genomsyrat samhällets värdemässiga grund och karakteriserat dess världs- och människosyn. Med manliga principer menas förutom ett överhuvudtaget hierarkiskt tänkande, ett mål-, handlings- och prestationsinriktat förhållningssätt till tillvaron. Framförallt kan man säga att det manliga paradigmet kännetecknas av ett fokus på tillvarons yttre aspekter. Det känslomässiga, ifall det inte ignoreras som ointressant eller avfärdas som en irrationell och i princip störande faktor, reduceras till en angelägenhet som antingen fungerar stödjande eller hämmande av den mål- och prestationsinriktade aktiviteten. Det känslomässiga, väl det identifierats som av intresse, har i modern tid också blivit föremål för hantering i olika former. Coacher och konsulter lär ut hur man motiverar sig, blir bättre på stresshantering, "identifierar sina målsättningar" etcetera. Det känslomässiga sätts alltså i prestationens tjänst. Ett centralt begrepp för psykologer är "känsloreglering", i synnerhet inom barnpsykologi. Begreppet i sig är inte problematiskt, men i ljuset av avsaknaden av en central roll för något slags motsatsbegrepp blir uppmärksamheten på känsloreglering inom psykologin märklig, även om den ur det manliga paradigmets perspektiv förefaller naturlig. Att lära sig hantera och reglera överväldigande känslor är förstås viktigt för både barn och vuxna. Känslor bär dock inte på någon ursprunglig problematik, utan blir problematiska först när någonting gått snett, till exempel när en känsla inte tillåts i sin ursprunglighet och därför tagit en annan form, eskalerat eller förträngts helt och hållet. En ursprunglig känsla som individen förmår och tillåts uppleva fullt ut, är en naturlig, i kroppen förankrad rörelse (märk att ordet emotion innehåller begreppet "motion" eller rörelse) som väl den upplevts totalt för det mesta försvinner och ger plats för en annan, ny känsla. På detta sätt hålls livet ständigt nytt och levande. Det är vårt djupa och allmänna motstånd mot det känslomässiga, vår rädsla för öppenhet för att tala med Backström,

---

¹¹ Gruen, A. (2015a). p. 87

som skapar problem kring vad som annars vore naturligt liv. Vi missförstår dessa sekundära problem för primära problem och börjar prata om till exempel känsloreglering som vore detta någonting av grundläggande betydelse. I det samhälle vi lever i borde däremot metoder som syftar till "känsloreglering" ges den centrala rollen. Rosenmetoden är en sådan. Vi är alltför skickliga på att just reglera våra känslor och detta gäller inte endast de så kallade negativa känslorna utan alla slags känslor. Vi "reglerar" våra känslor så "bra" och effektivt att de flesta inte ens når vårt eget medvetande. På detta sätt dissocierar vi bort vårt eget själv, vilket består av känslomässiga upplevelser. Det originella och egna förvandlas i denna process till någonting för oss främmande, vilket Gruen betonar redan i titeln till en av sina böcker "Der Fremde in Uns".¹² Alla känslor bär på sin egen legitimitet och bör respekteras och ges utrymme i kraft av deras vittnesmål om det individuella livets verklighet. Det finns dock skäl att differentiera begreppet känsla. Backström diskuterar hur många känslor springer ur vårt motstånd mot öppenhet.¹³ Alternativt kunde man beskriva det som att många känslor föds ur motståndet mot de ursprungliga känslomässiga kvalitéerna som endast kan upplevas om man är öppen och utan motstånd mot sin sårbarhet. Dessa på motstånd baserade känslor är till sin natur sekundära eller så att säga sinnesbaserade i kraft av deras karaktär av försvar, kompensation och ytliga sätt att uppträda och ibland är det skäl att låta dem bli föremål för reglering, till exempel om handlingar baserade på dem kan skada andra individer. Men när reglering blir fallet kan dessa sekundära känslor inte fungera som vägledare till de primära, vilka inte är sinnesbaserade utan förankrade i det kroppsliga varandet, i det äkta självet. För de primära känslorna användes här också begreppet kvalitéer.

Det manliga paradigmet har genomsyrat den akademiska (utvecklings)psykologin och därmed bidragit till att skapa en reducerad, märklig bild av människan och hennes utveckling. Detta syns framförallt i ett grundantagande som de flesta psykologer verkar ta för givet, nämligen att individens utveckling överlag karakteriseras av framsteg. Stora namn inom psykologin som Piaget eller Vygotskij intresserade sig framförallt för barnets kognitiva utveckling. Där av blev grundantagandet om utvecklingen som framsteg underförstådd. Att vanliga barn småningom blir allt skickligare i praktisk

---

¹² Gruen, A. (2002).

¹³ Backström, J. (2007). p. 123

kunskap, som att röra sig motoriskt, lära sig tala, räkna, läsa etcetera är det knappast någon som ifrågasätter. Men att anse sig expert på människans utveckling och samtidigt betrakta denna främst med avseende på hennes färdigheter, problemlösningsförmåga, hennes anpassning eller effektivitet vad gäller att klara sig i samhället och världen med mera, kan väl bäst beskrivas som ett uttryck för både trångsynthet och hybris. I själva verket inbegriper ett sådant synsätt inget av den objektivitet man menar sig omhulda inom vetenskapen och det manliga paradigmet, utan är i högsta grad tendentiöst. Det har en ideologisk grund i det västerländska samhället, vars underförstådda värderingar avgör vad som betraktas som utveckling, framsteg och även hälsa. Både den medicinska och den psykologiska vetenskapen befinner sig i allians med den västerländska ideologin och maktstrukturen genom sina definitioner på vad som utgör psykisk hälsa respektive ohälsa. Arno Gruen utmanar psykologins och medicinens etablerade sanningar med all önskvärd tydlighet framförallt i sina tankar kring schizofrenidiagnosen.¹⁴ Gruen tillhör den psykoanalytiska traditionen, vilken tillsammans med humanistisk psykologi avviker mest från det manligt-tekniska paradigmet inom psykologin med dess fokus på kognitiva färdigheter, målinriktat beteende och framstegskoncept. Genom att Gruen ser upplevelandet och det kreativa uttrycket av det äkta självet som kännetecknande för människan och hennes autonomi,¹⁵ anknyter han också starkt till den humanistiska psykologin, vilken betonar just upplevelandet, människans (subjektiva) erfarenhet och hennes personliga utveckling i existentiell mening. Den humanistiska psykologin har föga förvånande anklagats för att vara ovetenskaplig.

5. Inledande om Backström och öppenheten

Joel Backströms doktorsarbete bär titeln "The fear of openness: An essay on friendship and the roots of morality". Man kunde fråga sig om Backström med öppenhet syftar på autenticitet. Detta visar sig inte uttryckligen vara fallet. I det över femhundra sidor tjocka verket nämns begreppet autenticitet någon enstaka gång i en fotnot. Men Backström befattar sig ändå ofrånkomligen med människans äkthet eftersom han dryftar hennes och livets grunder ur sin moralfilosofiska infallsvinkel. Med hans

---

¹⁴ Gruen, A. (2007b). pp. 12-15, 188-194

¹⁵ Gruen, A. (2007a). pp. 2, Gruen, A. (2003). p. 14

iakttagelse att moralfilosofiska och känslomässiga problem i grunden handlar om våra problem med öppenhet träffar han huvudet på spiken och lyfter fram en insikt som är och borde vara revolutionerande. Det ingår dock i just våra problem med öppenhet att vi gör motstånd mot att ta till oss denna avgörande insikt. Detta gäller vare sig vi är medelssvensson, politiker, moralfilosof eller till och med psykolog. Det massiva psykologiska motståndet mot öppenhet eller i detta arbetes termer, *mot det autentiska eller det levande*, har förstås långtgående konsekvenser för hur vi lever - eller snarare bedriver - våra liv och hur vi har byggt samhället.

Backström menar att öppenhet, kärlek och vänskap är synonyma begrepp.¹⁶ Att han lyfter fram både vänskapen och kärleken till psykologisk-filosofisk diskussion är uppbyggligt. En del menar att kärlek är ett utnött begrepp. Så må kanske vara vad gäller poesi, film eller teater. Ämnet verkar dock inte ha behandlats varken upplysande eller uttömmande inom det akademiska. Vad gäller vänskap torde detta ännu mindre vara fallet. Backström skriver att inom moralfilosofin har temat vänskap närmast ignorerats.¹⁷ Det vore särdeles uppbyggligt att diskutera kärlek inom psykologi och filosofi i synnerhet med tanke på hur begreppet har missbrukats och ännu missbrukas i praktiken inom mänskliga relationer. I relationen barn-föräldrar har utsagor som till exempel att "vi vill dig bara väl" fått underbygga allehanda förtryck och maktmissbruk. Att kulturen överlag sanktionerar föreställningar som att det är möjligt att älska sina barn eller sin partner även om man misshandlar eller förtrycker dem eller hen, eller att folk som sina "kärleksobjekt" utnämner abstraktioner som "nationen" och liknande, säger väl något om hur föga vi generellt förstår oss på vad kärlek är för någonting och hur lite den akademiska världen bidragit till ett klagande. Det förefaller närmast vara så att det är ett tabu att befatta sig med ett sådant klagande och att detta tabu upprätthålls bland annat av påståenden om att temat är utnött eller omöjligt att diskutera "sakligt och rationellt". Bakom tabut torde man kunna skönja bland annat rädslan och föraktet för öppenheten och den därmed förbundna sårbarheten. Om vi uppriktigt befattar oss med temat kärlek eller öppenhet hamnar vi ofrånkomligen att lägga oss själva i blöt. Detta är oattraktivt i professionella kretsar inte endast på grund av idén om att det subjektiva inte får blandas in i vetenskapliga eller ens filosofiska

---

¹⁶ Backström, J. (2007). p. 33

¹⁷ Backström, J. (2007). pp. 1 framåt

diskussioner. Det är oattraktivt i synnerhet eftersom vi då inte längre kan skydda oss mot vår egen sårbarhet bakom yrkesrollen eller andra liknande roller med deras normer för vad som är lämpligt att uttryckas, vad som bör "kännas" etcetera. Hela charaden i denna vår allmänna strategi riskerar att komma i öppen dager. Vi kan så att säga bli avslöjade, och samtidigt nosa på kontakten med det verkliga - och skrämmande - levande livet.

Genom att intimt binda samman öppenhet, kärlek och vänskap öppnar Backström upp ett intressant perspektiv. Kanske framförallt till diskussionen hur vi kan förstå kärlek utgör hans analys av öppenheten och vårt motstånd mot den ett väsentligt bidrag. Det finns flera aspekter av öppenhet och sådant som hör samman med den, vilka vi på grund av vårt motstånd mot att vara öppna försummat att diskutera. Diskussionen kring öppenheten "i sig" är i högsta grad relevant, oberoende av om man kopplar den så starkt till kärlek och vänskap eller inte. Öppenheten utgör en förutsättning för ett verkligt eller levande liv, ett liv där vi förmår uppleva våra ursprungliga känslomässiga kvalitéer direkt och förbehållslöst, samt utan rädsla ge uttryck för dessa i kreativt samspel med omgivningen. Våra försvar och blockeringar däremot hämmar eller rentav gör dessa upplevelser helt omedvetna för oss, vilket är ett tillstånd de flesta av oss befinner oss i avsevärd utsträckning utan att vi har någon aning om det. Detta "normaltillstånd" kan karakteriseras som ett liv i mera eller mindre slutenhet. Kännetecknande för den på försvar byggda slutenheten är att människan börjar operera utifrån sinnet eller tankeverksamhet, i stället för att vara förankrad i känslomässiga och kroppsliga kvalitéer. Backström diskuterar föga slutenhetens karaktär av framförallt omedvetna försvar, vilket är ett perspektiv som trots allt utmanar hans idé om att slutenhet är kärlekens motpol och rentav en form av ondska. Visst är slutenheten och den sinnesbaserade livsföringen ett hjärtats, kärlekens eller det känslomässigas motsats, vilket leder till destruktivitet. Men om vi inte tillräckligt betraktar det omedvetnas roll i dessa skeenden och utan att gå till botten med *varför* en sådan utveckling skett hos individen i första taget, där hen tillgripit försvar gentemot det levande, är vi inte egentligen själva då närmast kärlekslösa? Även om Backström hävdar att psykologin och filosofin inte kan skiljas åt och fastän han tar upp bland annat det omedvetna, så begränsas och rent av snedvrids hans resonemang av en otillräcklig fördjupning på det psykologiska området. Detta begränsar dock inte betydelsen av hans

revolutionerande poäng, nämligen att våra liv i känslomässig och moralisk, alltså i fundamental bemärkelse, utspelar sig i spänningsfältet mellan vår dragning gentemot öppenheten och vårt motstånd mot den. Att lyfta fram det synonyma i begreppet öppenhet och begreppet kärlek blir i denna grundpoäng tydligt. Våra liv rör sig i grunden om hur vi förhåller oss till kärlek, hur mycket eller lite motstånd vi gör mot den. Det finns någonting rimligt i att dra likhetstecken mellan öppenhet och kärlek också i bemärkelsen att kärlek kan fungera som ett samlingsbegrepp för de genuina, känslomässiga kvalitéerna, vilka är medfödda och förankrade i vårt varande. Med dessa menas sådant som empati, nyfikenhet, förundran, ödmjukhet, glädje, spontanitet, entusiasm, vördnad, vrede över kränkningar mot livet med mera. Man kan säga att kärlek och öppenhet både *är* dessa kvalitéer *och* det utrymme där de har möjligheten att uppstå. Backström refererar till någonting liknande till detta utrymme, men med avseende på när flera människor är inbegripna. Han talar om "öppenheten själv i vilken vi båda har vårt varande".¹⁸ Tanken att våra liv rör sig i spänningsfältet mellan vårt motstånd mot kärlek och vår dragning till den rimmar även med uppfattningen att det endast finns två grundläggande känslomässiga tillstånd, kärlek eller rädsla. När vi väl har dessa saker klara för oss kommer vi emellertid till det centrala. Hur uppstår motståndet mot kärlek, mot det levande, mot livet själv? Vad är det som sker hos barnet som föds öppet, tillitsfullt och empatiskt så att hen i mera eller mindre utsträckning förlorar kontakten till detta sitt själv och varande, när en normal utveckling borde leda till medvetenhet om och fördjupning av det autentiska självet och det på denna autenticitet baserade samspelet med omgivningen? Varför förfrämligas människan från sitt eget själv och vilka följder har detta för medmänniskan och samhället i stort? Backströms arbete koncentreras kring det faktum *att* vi gör motstånd mot kärlek, dock inte kring varför. I den bemärkelsen är han anpassad till sin disciplin filosofin, som tenderat att befatta sig med människans villkor endast ur den vuxna människans synvinkel.

6. Barndomen – den försummade faktorn inom andligheten och filosofin

Det är förbluffande hur tänkare genom tiderna ignorerat barndomen och frågor som till exempel vad som kännetecknar en vuxen individ respektive ett barn. Att försöka förstå

---

¹⁸ Backström, J. (2007). p. 120

människans och livets villkor, samt mänskligt beteende, utan att inbegripa barndomen som en tid av särskilda villkor, kan inte leda till annat än missförstånd och förvirring. Denna försummelse inom filosofin och andligheten sammanfaller med barns svaga ställning i den västerländska kulturen genom tiderna samt med vårt motstånd mot öppenhet och autenticitet. Det är ingen trivial anmärkning att en behandling av barndomen för de flesta av oss är ett känsligt kapitel (ett ytterst känsligt sådant om behandlingen verkligen sker på djupet). I detta sammanhang har psykologin sin särskilda och unika roll, som den disciplin där barndomen ofta lyfts fram som central. Dock psykologin har åter behäftats av begränsningar, som inte i lika stor utsträckning förekommer inom filosofi och andlighet, alltså tendensen att reducera det psykologiska till det som kan bevisas och att sky djupare frågor om den mänskliga tillvaron överlag. Dessa begränsningar inom de respektive disciplinerna har lett till en omfattande intellektuell och allmän förvirring beträffande livet och människan överhuvudtaget. Arno Gruen verkar vara en av de få psykologer som på ett omfattande sätt haft integritet och insikt nog att ignorera de underförstådda begränsningarna inom psykologin. Kanske var det bland annat därför Henry Miller kallade honom "den enda psykologen Nietzsche skulle ha gillat".¹⁹ Som kliniker med bred erfarenhet misstrodde Arno Gruen inte sina egna iakttagelser eller försökte anpassa dem till den psykologiska vetenskapens ramar. I stället insåg han varifrån den allmänna tendensen att just misstro eller att helt förtränga sin egen perception, samt att ersätta den med en tro på auktoritetens normer, kommer. Den härstammar från den utveckling under barndomen där barnets eget själv med dess känslor, behov och intryck inte i tillbörlig utsträckning visats *aktning* av föräldrarna och andra auktoriteter, med påföljden att det autentiska självet till största delen gått under jorden och ersatts av den falska personligheten som grundar sig på anpassning och ett införlivande av yttre normer, föräldrarnas och kulturens överlag. Dessa normer dikterar inte bara vilka beteenden och handlingar som förväntas av en individ i olika situationer, utan till och med vilka känslor. Oförmåga att genuint och självständigt *uppfatta, känna och tänka* hänger ihop. Begränsningarna i filosofers och psykologers tanke- och uppfattningsförmåga har sannolikt mindre med någon slags medveten eller ödmjuk definition av sina respektive områden att göra, än med fjärmningen från deras eget själv och den därmed sammanhängande underkastelsen under auktoriteten, i dessa fall deras respektive discipliners uttryckliga

---

¹⁹ Gruen, A. (2015b).

eller underförstådda normer. Att inte ens så kallade "professionella tänkare" överlag är undantagna från denna förblindning av tankeförmågan visar hur djup den tanke- och perceptions-hämmande fjärmningen oftast är. Bäst syns fenomenet dock i extremfall, där man också kan se vilka destruktiva följder det kan ha att ge upp sin egen perception. Till exempel i fallet Eichmann kunde man iaktta detta. Hanna Arendt kallade fenomenet för "ondskans banalitet" och lyfte fram Eichmanns oförmåga till en självständig föreställnings- och tankeförmåga²⁰ som orsak till hans grymma handlingar, snarare än hat. Arendts betoning på den bristande förmågan att tänka blir dock lite missvisande. Det handlar om försakandet av det egna främst vad gäller känslvärlden och det empatiska, vilket i sin tur leder till ett tänkande som är avspjälkt från verkligheten och underkastat lösryckta abstraktioner och idéer. Hat är också en ingrediens i det hela, eftersom uppgivandet av det äkta självet leder till tomhetskänslor och ett därpå följande inre raseri, vilket dock i de flesta fall förblir omedvetet. Detta kommer att behandlas mera i andra delen av detta arbete, där fokus ligger på Gruens tankar.

Även föraktet för enkelhetens princip kommer in i bilden när det gäller förnekandet av den på det empatiska grundade ursprungliga varseblivningen. Detta förakt har sina paralleller med ringaktningen av barndomen. Inom skolning i Rosenmetoden är en av de stora utmaningarna att lära sig betro sina omedelbara och för det mesta enkla iakttagelser och intryck igen, i syfte att kunna ge klienten ett adekvat bemötande. Detta består i att verkligen förmå se och möta klienten sådan hen är och visar sig, med försvar eller utan. Man lär sig iaktta kroppens vittnesmål direkt, vilket på grund av vår kulturella prägning blivit förvånansvärt svårt. Vi lever i en kultur som i hundratals år nedvärderat och rentav föraktat det kroppsliga och upphöjt det intellektuella. Det paradoxala i att lära sig Rosenmetoden, vilket omfattar en skolning på fem år eller mera i genomsnitt, är att vad man bland annat lär sig är att *våga bli öppen för det enkla igen*. Det handlar om att botas från sin förblindelse och börja se det som hela tiden har funnits uppenbart inför ens ögon, det som man i något skede av sin barndom ännu var kapabel att se, men förlorade någonstans på vägen. Rosenmetodens aha-upplevelser är, både för klienter och för dem som skolar sig till terapeuter, ofta ett slags enkelhetens överraskningar. Man upplever ett "Ja, så klart är det så här! Hur i vida världen kunde jag inte se det innan? Hur förmådde jag blunda för detta uppenbara?" Känslorna kring dessa

---

²⁰ *Internet Encyclopedia of Philosophy* (n.d.).

övertäckningar kan röra sig mellan befriande och glädjande lättnad samt ett slags ångestens motstånd, med andra ord i spänningsfältet mellan vår längtan efter öppenhet och vårt motstånd mot eller rädsla för den för att tala med Backström. Motståndet yttrar sig som en stark dragning att ta skydd i det konforma igen, att åter blunda för det verkliga. Den relativt ringa spridning Rosenmetoden har i världen ännu idag kan troligen till största delen hänföras till just det allmänna motståndet mot öppenhet, autenticitet och sårbarhet. Det för också tankarna till en utsaga av en djupt andlig man: "Det är så enkelt. Det är därför ingen tror det."²¹ Enkelheten som en livets grundprincip kränker den falska personligheten eller i andliga termer; egot. Den rentav hotar egots "existens" vilken är uppbyggd kring falskspel och strategier. Dessa har större kapacitet att dupera omgivningen ju mera komplikation de innehåller och ju mera kulturen hyllar myten om det komplicerade som garant för framstegsutveckling, kvalitet och rentav mognad. Ofta är dock försvaren och strategierna simpla och i princip enkla att genomskåda. Vår oförmåga att genomskåda dem handlar mera om ovilja och bristande mod än om någon slags otillräcklig intelligens för att förstå sig på den förment komplicerade människan. Det förekommer förvisso försvarskonstruktioner som är relativt svåra att genomskåda. Myten om det komplicerade och svårförståeliga, som hör ihop med den sinnesbaserade livshållningen, har i grunden dock karaktären av ett kollektivt försvar eller en slags outtalad överenskommelse vi ingått, vilken skyddar oss från obehaget att se varandra som vi är, framförallt i den allmänna sårbarhet och hjälplöshet som karakteriserar det mänskliga livet, och att själva bli sedda. Att skönja denna sårbarhet i den andre väcker rädsla och/eller förakt hos den korrupta delen av oss. Den friska delen av oss däremot *berörs* i form av allt från en naturlig ansvarskänsla, till förundran och vördnad. Men i ett helhjärtat upplevande av sådana kvalitéer som förundran eller vördnad träder vi samtidigt ut i öppenhetens och sårbarhetens område, där vi inte längre kan intala oss att vi har kontroll. Denna sårbara öppenhet är en förklaring till varför dessa kvalitéer trots deras skönhet uppträder så sparsamt på det medvetna planet hos de flesta av oss. Öppenhet är alltså när den överskrider formen av en inbjudan, vilken kan vara ensidig, en gemensam angelägenhet. Först i en sådan gemensam öppenhet kan ett verkligt samspelande liv uppkomma. Backström betonar särskilt öppenhetens karaktär av gemensamt fenomen.²² Han lyfter fram att vad som

---

²¹ Enligt U. Mitts (personlig kommunikation)

²² Backström, J. (2007). p. 82

egentligen står på spel är *kontakt*. Hans fokus på ömsesidigheten i kärlek eller öppenhet i kombination med hans ringa behandling av barndomen skapar dock begränsningar i hans perspektiv. Även relationen mellan ett barn och en vuxen måste utspelas i öppenhetens anda för att förbli levande och verklig. Också denna relation handlar om kontakt. Backströms revolutionerande poäng om öppenhetens betydelse finner sin motsvarighet hos samtida familjeterapeuter och motsvarande experter. Tusentals år av förtryck och våld gentemot barn närmar sig förhoppningsvis småningom sitt slut genom medvetenheten om att just vuxen autenticitet och transparens är de nödvändiga faktorer som lyst med sin frånvaro i barn-föräldrarelationen. Den australiensiske psykologen Robin Grille med flera betonar föräldrarnas vilja eller ovilja att framträda autentiskt inför sina barn som avgörande för ett sunt samspel med barnen och för deras sunda utveckling.²³ Det finns ingenting annat en levande och hälsosam relation kan grunda sig på. Grille kallar också den utveckling i föräldraskapet som påbörjats, men ännu är i sin linda, för "från kontroll till kontakt".²⁴ Men ömsesidigheten och kontakten i Backströms anda kan inte fungera på helt samma sätt som mellan vuxna individer när ett barn är den ena parten i en relation. Barn-föräldrarelationen är alltid i viss mån asymmetrisk i kraft av föräldrarnas ledarskap och barnens naturliga omognad. Backströms resonemang brister kanske framförallt eftersom han så ingående behandlar temat öppenhet, utan att ta upp fenomenet *närvaro*. Inte heller Gruen tar upp närvaron till särskild diskussion, även om dess princip finns underförstådd i hans behandling av framförallt barns grundläggande behov, vad barn behöver för att kunna utvecklas naturligt.²⁵ Rosenmetoden vilar däremot uttryckligen på närvarons kvalitet. Det är framförallt närvarons kraft, förmedlad via kroppskontakt, som frambringar så häpnadsväckande resultat i Rosenmetoden, dessutom i många fall väldigt snabbt. Det är närvarons kraft som skapar den tillit och avslappning hos klienten som förmår bryta igenom hans försvar och därigenom göra omedvetet material medvetet för hen. Självfallet måste terapeuten också vara öppen och förmögen till verklig kontakt med klienten. Den själsliga närvaron är dock förutsättningen för en sådan kontakt. Samma förutsättningar gäller det moderna föräldraskapet. Föräldraskapets tragiska historia på denna jord karakteriseras framförallt av den slutne föräldrarnas strävan att

---

²³ Grille, R. (2008). p. 215

²⁴ Grille, R. (2008), p. 213

²⁵ Gruen, A. (2007b). p. 5

kontrollera barnet. Kontroll är alltid sinnesbaserad. Detta förhållningssätt måste bytas ut mot den öppna föräldrarnas vilja och förmåga till just verklig kontakt med barnet, innan vi kan förvänta oss förutsättningar för individens sunda och verkliga utveckling. En sådan kontakt till barnet är dock inte möjlig, om den vuxne inte har tillräcklig kontakt med sig själv och därmed en stark anda eller energi av närvaro. Det är framförallt den andres medvetna närvaro, konkret förmedlad genom sensitiv och följsam beröring, som inom Rosenmetoden fungerar som den katalysator klienten behöver för att återfå kontakten med de förträngda delarna av sitt äkta själv. Medveten närvaro *för* en annan kunde eventuellt också beskrivas som ett slags djup och neutral uppmärksamhet eller ett djupt och neutralt lyssnande. (I detta arbete används dock inte begreppet uppmärksamhet eftersom detta begrepp ofta associeras till den ytliga variant av "närvaro" personer skänker andra i stället för verklig närvaro. Sådan uppmärksamhet förekommer i det ytliga pladdrandets samspel som är det "normala". Det motsvarar fenomenet bekräftelse, som är det kompensatoriska fenomenet individen håller till godo med i avsaknaden av verklig närvaro och erkänsla från medmänniskan. Sådan uppmärksamhet respektive bekräftelse har ingen kraft och för därmed inte livet framåt. Dessa fenomen upprätthåller endast den falska personlighetens tomgångsexistens fylld av distraktion och andra substitut för det levande livet.) Att försvaren ofta släpper så snabbt när de möts av en annans närvarande, följsamma och framförallt levande beröring verkar också visa på hur stark längtan efter det verkliga, efter det autentiska självet, är hos människan. Det är som att det bara ligger och väntar på första möjligheten som bjuds för att framträda. Men en sådan möjlighet beror på om vissa omständigheter är förhållandevis eller inte. Detsamma gäller för de flesta barns äkta utvecklingsmöjligheter (det verkar dock finnas och ha funnits sällsynta undantag). Närvaron, men också den respektfulla, lyhörda och icke-dömande intresset som springer ur en verklig närvaro samt viljan – och modet - till verklig kontakt är sådana kvalitéer som behövs hos den vuxne, hos föräldern eller vägledaren, för att ett barn ska kunna behålla kontakten med sitt äkta själv och utvecklas i linje med det. Närvaron har karaktären av ett vittne och det är *ett vittne för sin verklighet, för sitt uppvaknande själv, barnet behöver.*

7. Barn respektive vuxna

Så här lyder programtexten till ett modernt, svenskt program från UR om barndomen:

”Vem definierar och bestämmer vad som är ett barn? Är barnet ett oskrivet blad eller en medveten social varelse när det föds? Är barnet oskuldsfullt och gott eller har det en gränslös vilja som måste civiliseras? Varje föreställning om vad som är ett "naturligt" barn blir tveksam när man inser att alla barn villigt anpassar sig till sin egen särskilda miljö och att den miljön är resultatet av en rad geografiska, ekonomiska, kulturella och historiska faktorer.”²⁶

Dessa ord skildrar tämligen väl var vi befinner oss överlag ännu idag i Västvärlden. De visar att vi är långt ifrån överens om vad som karakteriserar barndomen och dess villkor, även om många torde omfatta det sistnämnda i citatet, att både barn och vuxna är resultatet framförallt av ”sin tid och kultur”. Citatet är ett härresande uttryck inte bara för samtida omedvetenhet utan för det ännu förhärskande själsliga våldet mot människan, framförallt i hennes barndom. Går det att bevisa att detta stämmer? Kanske inte. Men syftet med detta arbete är inte att bevisa någonting, utan att bidra till klarhet, bland annat genom att visa på en logik i vad som sker när människan *inte* bemöts adekvat i sin barndom, när barndomens och de allmänmänskliga behoven inte fylls och hur detta hör samman med hur det destruktiva och patologiska i henne yttrar sig både under barndomen och som så kallad vuxen. Det är förstås fullt möjligt Arno Gruen med flera har dragit helt fel slutsatser. Till dem som ropar på hårda bevis, må dock följande fråga ställas: Om det finns minsta risk att Gruen med flera har rätt i bedömningen att missförståelsen av barndomens villkor, barnens natur och behov – en missförståelse som mycket väl kan hänga intimt samman med rädslan för och motståndet mot öppenhet och autenticitet - resulterar i ett i lindrigaste varianten inadekvat bemötande och i den värsta i rent förtryck och våld gentemot barnen, samt att detta i sin tur för till det mesta av den patologi och destruktivitet vi kan iaktta i vuxenvärlden och samhället överlag, i form av allt från sociala orättvisor till krig – hos vem bör vi i detta fall lägga bevisbördan? Hos dem som företräder denna uppfattning

---

²⁶ N.a. (n.d.).

eller hos dem som misstror den? Står inte för mycket på spel för att vi ska ha råd att ignorera möjligheten att till exempel Gruens analys av ursprunget till mänsklig destruktivitet håller streck? När dessutom oberoende och annorlunda metoder som beröringsterapin Rosenmetoden ger stöd för motsvarande slutsatser.

Tillbaka till citatet; Vem definierar och bestämmer vad som är ett barn? Synen på barn, precis som synen på människan överlag, har varierat under historien och inom olika kulturella förhållanden. Det västerländska samtida samhället samt historien har och har haft sin specifika syn på barn och på vad som karakteriserar det mänskliga livet överlag. Denna syn är direkt sammanbunden med hur barn har behandlats och ännu behandlas. Hur en människa blivit behandlad kommer att i stor utsträckning gestalta hennes erfarenhet, vilket i sin tur präglar hennes medvetna och omedvetna föreställnings- och känslvärld, vilken åter styr hur hon bygger sin tillvaro, inklusive hur hon behandlar andra. Kopplingen mellan de personliga erfarenheterna i livet, framförallt under barndomen, och hur vi gestaltat vårt samhälle i politisk, ekonomisk och social bemärkelse är ett samband som överlag ignoreras i samhällsdebatten och politiken. Att lyfta fram sambandet och problematiken i den offentliga debatten kallas ofta nedlåtande för "psykologiserande". Vi har här åter att göra med rädslan för öppenhet och sårbarhet som yttrar sig i en uppslutning bakom "hårda och reella" områden och "fakta" som politik och ekonomi, där omanliga komponenter som känslvärlden och barndomen inte ska blandas in. För att parafrasera Galilei må konstateras: och ändå är de inblandade. Barndomens erfarenheter är i själva verket avgörande för huruvida de sedermera vuxna bygger ett demokratiskt och fredligt samhälle. Robin Grille behandlar i sin bok även sambandet mellan demokratiska framsteg och förändringar i bemötandet av barnen. Det har visat sig i många exempel att samhällseliga förändringar i demokratisk riktning har föregåtts av förändrade och förbättrade attityder och förhållningssätt till barnen.²⁷ Fortfarande återstår dock behovet av omfattande förändringar i bemötandet av barnen, alltså i värnandet om deras möjligheter att utvecklas i linje med sina äkta själv. Ännu har vi inte heller verklig demokrati i Västvärlden, i synnerhet i ekonomisk bemärkelse, då de flestas ekonomiska grundtrygghet baseras på deras vilja och förmåga att anpassa sig till ett rollspel och därmed att i stor utsträckning ge avkall på sitt äkta själv. Individerna tvingas idag forma

---

²⁷ Grille, R. (2008). pp 100-173

sig till en efterfrågad komponent i ett ekonomiskt system, som baseras på hejdlös produktion, konsumtion och "tillväxt" och där vinsterna och makten alltmer koncentreras till toppen av pyramiden. Den människa som växt upp i kontakt till sitt eget själv, som är autonom, kommer att i allt mindre utsträckning acceptera ett system som stympar hennes och andras förmåga att vara verkligt bidragande i denna världen, det vill säga på basen av passion och genuina, unika kombinationer av talanger. Osannolikt kommer hon heller att godta rovdriften på naturen och ett system som baseras på tävling och konkurrens som självändamål framom på rationellt samarbete och rimlig fördelning av resurserna. Det går inte heller att på något vis reservera det autentiska till den privata sfären av livet och tänka sig att människan kan vara anpassad offentligt och äkta privat. Individens liv är ändå en helhet och de olika livsområdena är kopplade till varandra. Ju mera autenticitet en individ besitter desto mera aversion väcks hos hen mot anpassning och förställning överhuvudtaget.

Arno Gruen citerade ofta den engelske 1700-tals poeten Edward Young som sade att "vi föds som original och dör som kopior". Även om människans individualitet alltid syns i någon bemärkelse är det ändå frapperande hur präglade de flesta individer är av sin omgivning, av sina kulturer. Man behöver bara besöka en annan kultur för att konstatera hur värderingar, åtbörder, talets innehåll och tonfall, till och med ansiktsuttryck är likriktade inom en kultur. Det existerar kulturer fortfarande som gynnar det originella och mångfalden bättre²⁸, men inom den så kallade fria världen, Västerlandet, dikterar kulturerna genom sina underförstådda regler i enorm utsträckning vilka beteenden, tanke- och känslouttryck som är tillåtna eller påbjudna. Största delen av individens äkta själv och originalitet offras därmed på anpassningens altare. Detta är en tragik. Som någon vis person sade; det är inte döden som är livets tragik, utan vad vi låter dö inom oss medan vi lever. Om man skulle fantisera att det fanns en aktör bakom detta scenario, någon mäktig härskare som ville upprätthålla detta tillstånd, så kunde det se ut som om hen lyckats få till stånd det ultimata sättet att uppnå detta syfte. Tillståndet, där människan offrat sitt äkta själv, upprätthålls förstås på effektivaste sätt om människan inte vet att hon *har* ett äkta själv i första taget, eftersom hon har glömt detta! Lika effektivt, för vårt fantiserade syfte, fungerar föreställningen att hon tror sig redan uttrycka sin originalitet i kraft av det lilla hon

---

²⁸ Gruen, A. (2015a). p. 117

verkligen lyckas visa sig individuell inom kulturens ramar. Sista meningen i citatet ovan visar på hur "experter" förstärker missuppfattningen att människans väsen har sin grund i samhällets och kulturens påverkan. Ur Rosenterapins, Arno Gruens med fleras synvinkel, har samhällspräglingen i grunden ingenting alls med individens själv att göra. I vissa tursamma fall kan den förstås råka någorlunda matcha en viss individs medfödda natur. För det mesta ger den upphov till ett rollspel, som i viss mån använder sig av den originella läggningen, men där denna förminskas eller förvrängs för att passa in i kulturens ramar. De flesta blir dock fullständigt identifierade med detta rollspel där de i stället för att skapa sig en egenidentitet på basen av sina genuina upplevelser, förväxlar identitet och identifikation. Identifikationer är till exempel "yrkesrollen", "nationaliteten", "föräldrarollen", "religionen", "den ekonomiska statusen", "det politiska ställningstagandet" etcetera. Sådana yttre attribut, uppgifter och liknande hänger de flesta mera eller mindre upp sin identitet och även sitt värde på, eftersom de förlorat kontakten till det inre, verkliga och levande livet.

Det vore frestande att differentiera mellan barn och vuxna genom begreppet öppenhet. Barn är ursprungligen öppna. Från början varken skäms de eller är rädda för sådana upplevelser och uttryck som att älska, för spontanitet eller sårbarhet. Vuxna och även äldre barn är däremot mera eller mindre slutna. De har fjärmats från sitt själv, lever anpassade och visar på olika sätt sitt motstånd mot öppenheten. Eftersom detta inte är någon nödvändig eller ens naturlig utveckling är det olämpligt att definiera barn respektive vuxna på detta sätt, trots att det avspeglar största delen av den västerländska kulturens aktuella verklighet. I citatet frågar man sig om barn är "oskrivna blad eller medvetna sociala varelser" från födseln. Man frågar sig vidare om barnet är "oskuldskraftigt och gott eller om det har en gränslös vilja som måste civiliseras". Det sätt frågorna är ställda på vittnar om de förvirrade attityder och föreställningar som präglat synen på barn i den västerländska kulturen, föreställningar som gett upphov till mycket destruktivitet och lidande. I uttrycket "gränslös vilja" ingår underförstått idén om att barnets vilja är präglad av hänsynslös egoism, en tanke som backats upp av psykoanalytiska idéer om "detet", vars strävan ansågs vara att hedonistiskt och gränslöst leva ut primitiva lustar. I linje med dessa föreställningar har föräldrar kommit att betrakta som sin uppgift att kuva barnets vilja och att uppfostra eller "socialisera"

barnet. Lydnadskulturen, som först alldeles nyligen i vår historia börjat ifrågasättas och frångås i alla fall i sin grävsta form, backades upp av sådana "vetenskapliga" idéer. På frågan om barnet ursprungligen är oskuldsfullt och gott må, även om det betraktas som naivt ur den samtida rationalismens och skepticisomens synvinkel, ett tveklöst ja svaras. Åtminstone om man med godhet menar medfödd medkänsla eller empati, samt med oskuldsfullhet syftar på öppenhet, oförställdhet, en grundläggande tillit och tillvändhet mot livet.²⁹ Med att barnet ursprungligen är oskuldsfullt och gott menas att empati, öppenhet, nyfikenhet etcetera är barnets natur, medan slutenhet och sådana företeelser som aggression eller hat uppkommer som svar på ogynnsamma och negativa erfarenheter. De är därmed inte i absolut bemärkelse ursprungliga, fastän de ofta förekommer mycket tidigt i ett barns liv och även har en autentisk kvalitet i sin karaktär av omedelbara reaktioner på kränkningar. Barns aggressiva uttryck kan också hänföras till deras naturliga omogenhet i förhållande till förmågan att markera sina gränser, samt uttrycka och tillgodose sina behov smidigt i samspel med andra och deras behov. Ett smidigt samspel med andra kräver övning, erfarenhet och framförallt känsla för sina egna behov och gränser, det vill säga känsla för sitt eget själv. *Respekten och förmågan att ta ansvar för de egna behoven och gränserna är primär i förhållande till förmågan att respektera andras.* Det är föräldrarnas och andra vuxnas uppgift att stöda barnen i denna läroprocess, som är en del av barnens primära uppgift; att lära känna sig själva på sin inre upptäcktsresa. Förhållandet mellan det individuella ansvaret och det gemensamma ansvaret har den västerländska pedagogiken ställt på huvudet under århundraden av uppfostran som syftat till att lära barnen att respektera eller i själva verket att underkasta sig andra först och främst. Ingen som inte genuint respekterar sig själv och därmed lever utifrån sig själv kan dock genuint respektera eller förhålla sig genuint givande gentemot andra. Den "respekt" man åstadkom hos barnen var i själva verket underkastelse/lydnad och framförallt rädsla. Den auktoritära föräldern har ofta svårighet att själv förstå skillnaden mellan respekt och rädsla eller ser sällan något större behov att differentiera mellan dessa två. Hen tenderar att betrakta relationen till barnet som hierarkisk. Gränssättningsförmåga, känsla för de egna behoven samt integritet är alltså närliggande fenomen och en central del i autenticiteten. Små barns aggressiva uttryck kan alltså vara uttryck för omognad vad gäller smidig

---

²⁹ Warneken, F. & Tomasello, M. (2006).

gränssättningsförmåga, men vi bör också komma ihåg att människan ofta skadas mycket tidigt i sin empati och att aggressivt beteende också kan vara en följd av denna skada. En sådan skada uppstår om föräldrar tolkar barns konstruktiva aggression när de markerar gränser och reagerar på provokationer (om än klumpigt) som fientlighet och reagerar med att dra undan sin kärlek. Det som först var uttryck för en autonom reaktion, blir då till en fara för barnet, som lär sig att det inte lönar sig att vara autentisk och att ha integritet. Den naturliga, spontana aggression som kunde ha spelat ut sig själv på en kort stund undanträngs då och blir till en källa av mera eller mindre konstant irritation och osund aggression³⁰, som barn ofta tar ut på andra områden till föräldrarnas förbryllning och frustration. Till exempel !Kung folket från Kalahari öknen reagerar däremot med skratt då barn i femton månaders åldern är handgripliga mot andra. De betraktar inte detta naturliga, förvisso barnsliga, beteende som ett hot eller uttryck för någon medfödd illvilja eller ondska.³¹

Till skillnad från till exempel Backströms perspektiv är utgångspunkten för detta arbete att inga mänskliga reaktioner är onda, att det inte existerar någon essentiell eller fundamental ondska. Allt som hämmar den ursprungliga öppenheten, flödet och det levande livet har i grunden karaktären av försvar, om än missriktade sådana. Med ett andligt begrepp kunde man kalla dem synd, eftersom synd på gammalgrekiska betyder "det som missar målet" (detta är endast ett konstaterande, utan den dömande ton som ofta behäftat detta begrepp). Många försvar blir, framförallt med tiden, missriktade och kontraproduktiva för deras ursprungliga syfte. De blir inbyggda beståndsdelar i en falsk personlighet och mister sin karaktär av omedelbar reaktion. Därmed blir de mera komplicerade och mindre autentiska. De börjar operera i allehanda sammanhang utanför det ursprungliga sammanhanget där de uppstod. Ytligt sett har försvar syftet att trygga den fysiska överlevnaden. På ett djupare plan syftar de dock alltid till att trygga det verkliga livet, alltså äktheten, det levande och sårbara, genom att denna döljs bakom den på försvar byggda falska personligheten. Individer som lever genom en falsk personlighet kan bli mycket aggressiva om någonting hotar denna inre struktur. Detta är självklart eftersom deras skydd består i denna. Eftersom bekräftelsesökande karakteriserar dem som utvecklat en falsk personlighet kan de förstås vara mycket

---

³⁰ Gruen, A. (2016b). p. 47

³¹ Gruen, A. (2016b). p. 48

känsliga för vad de upplever som motsatsen, till exempel olika kränkningar. Men en falsk personlighet skapar en upplevelse av osårbarhet just genom att den är falsk. Den är en mask och om masken till exempel hånas berörs individen inte i grunden av detta. Hen befinner ju sig bakom masken. Samma fenomen finner vi i dragningen till falsk kärlek. Falsk kärlek är icke hotande. När vi är öppna och lever genom det autentiska självet är vi däremot sårbara, i synnerhet när vi är omedvetna. Bortträngningen av vår autenticitet ger ett optimalt skydd mot sårbarhet. Problemet är att bortträngningen av det äkta självet till det omedvetnas sfärer gör vår originalitet dold inte bara för andra och för eventuella kränkningar, utan även för oss själva.

Barn är varken oskrivna blad eller medvetna, sociala varelser från födseln. Människan föds med både allmänmänskliga egenskaper, som medkänsla till exempel, samt med en unik sammansättning egenskaper och tendenser, omedelbara och potentiella, vilka utgör barnets individualitet. Men barnet föds inte med medvetenhet om sitt själv. Hen befinner sig på en upptäcktsresa i den yttre och framförallt i den inre världen. Varje barn har möjligheten att efter hand upptäcka, uppleva, uttrycka, utveckla och konsolidera sitt själv. De allra flesta barn klarar dock inte av denna process utan en eller flera vuxna som katalysatorer. Även om det verkar finnas undantag till denna regel (Einstein till exempel), så kan man kalla behovet av det vuxna vittnet för ett grundbehov hos barnet. Det är fullständigt orimligt att barn inte tillgodoses i detta behov. Dock, detta är den generella situationen ännu idag och den har förödande följder. Det är ingen underdrift att hävda att barn som inte bevittnas i sitt eget själv utsätts för självmord. Att inte bevittna, att inte se, är samma som att ignorera och att ignoreras är att få budskapet ”denna aspekt av dig är så värdelös att den lika gärna inte kunde existera”. *Detta budskap är outhärdligt för barnet, som har en intuitiv känsla för sitt eget värde; att hen i kraft av ett unikt uttryck för livet borde mottas med heder.* För att inte dö även fysiskt gör barnet om sig till en variant av ett själv som ses och tas emot. Så uppstår en konform personlighet, en kopia i originalets ställe. Originalen, som inte välkomnades och hedrades på jorden, går under den. Det allierar sig med det sätt världen förhåller sig till det. Den konforma eller falska personligheten kan dock aldrig ersätta det äkta självet. Den består inte av äkta liv och har därmed ingen rörelse. Det hjälper inte hur mycket den falska personligheten än blir bekräftad. Till skillnad från speglingen av det äkta självet, så skapar bekräftelsen av den falska personligheten ingen integration och ingen

rörelse framåt. Man kan iaktta detta i många av de så kallade vuxna människornas bottenlösa bekräftelsebehov, samt i deras oförmåga att inställa sig som verkliga, närvarande vittnen åt andra människors upplevelse.

Följande är ett förslag till en definition på en vuxen människa;

En vuxen människa är en individ, som har en väl utvecklad medvetenhet om sitt äkta själv, vilket konsoliderats och integrerats genom att individen upplevt sina genuina känslor och kvalitéer i kreativt samspel med omgivningen. Individen är autonom och oberoende i bemärkelsen att hen har vittnet integrerad i sig själv och därmed inga behov av andra människors vittnesmål eller av kompenserande fenomen som bekräftelse. Den vuxna människan ägnar sig inte heller åt andra livskompensatoriska beteenden, som till exempel distraktion, beroende av mekanisk stimuli och övriga sinnesbaserade beteenden. Hen hyser kapacitet till verklig, djup och empatisk närvaro inför sina egna och andra människors autentiska livsupplevelser, framförallt barns.

Skillnaden mellan barn och vuxna borde också kunna iakttas kroppsligen. Med detta menas inte kroppens fullvuxenhet och inte heller det faktum att barns ansiktsuttryck är levande och öppna, medan de flesta vuxna förlorat oförställdheten, det nyansrika levande och börjat behäftas av en slags livlös likriktning i sina ansikten. En verkligt vuxen individ borde fortfarande ha samma öppenhet och förmåga att uttrycka det levande som barn har, även fysiskt. Men på samma sätt som den vuxne, till skillnad från barn, borde ha växt i självmedvetenhet borde hen också ha växt i kroppsmedvetenhet. Dessa är parallella skeenden eller i grunden samma sak. Hen borde ha en förankring i sin kropp, en upplevelse av att vara i kontakt med hela sin kropp. När detta är fallet syns det också på personens sätt att vara och röra sig kroppsligen, ett rörelsesätt som skulle likna hur dansare och andra "kroppskonstnärer" rör sig, med medvetenhet. Barn saknar en sådan integrerad och utvecklad kroppsmedvetenhet av naturliga orsaker. Precis som med medvetenheten om självet, är kroppsmedvetenheten hos barnet i en utvecklingsprocess. Men när vuxna saknar denna integrerade kroppsmedvetenhet handlar det inte om ett naturligt tillstånd. Det handlar då om en felriktad utveckling som, i stället för att ha förbundet eller konsoliderat självet och samtidigt kontakten med kroppen, dissocierar individen från sitt själv och från sin kropp. Som i titeln till Alan

Fogels bok "The psychophysiology of self-awareness: Rediscovering the lost art of body sense", så är kroppsmedvetenhet, precis som medvetenhet om det egna självet, om de ursprungliga och genuina upplevelserna och kvalitéerna, en förlorad konst i vår samtid.³² Medvetenhet om självet kan också vara konceptuell eller av sinnet, men den är då sekundär och dissocierad. Den förkroppsligade självmedvetenheten utgår från det för livet avgörande tillstånd som Fogel kallar det *subjektivt-emotionella nuet*.³³ I det subjektivt-emotionella nuet är människan i kontakt med sina känslor, sin kropp och därmed med livet. Endast i det subjektivt-emotionella nuet kan livet ha verklig rörelse framåt. Det är här kreativitet och äkta samspel individer emellan kan ske. Barn befinner sig mera i det subjektivt-emotionella nuet än vuxna i regel. Anledningen att vuxna trätt ut ur det är rädsla. I det subjektivt-emotionella nuet har individen äkta upplevelser och känslor, vilka uppträder fullständigt oförutsägbart, det vill säga individen har här ingen kontroll, utan befinner sig i ett tillstånd av öppenhet. Denna öppenhet innebär sårbarhet, men sårbarhet behöver inte nödvändigtvis upplevas hotande, i synnerhet inte om barnet har en ledsagande vuxen för sina upplevelser i det subjektivt-emotionella nuet. Barnet kan då stanna kvar i det subjektivt-emotionella nuet, vilket också kan karakteriseras som ett tillstånd av *tillåtande tillit*. I situationer av hot träder dock individen ut ur det subjektivt-emotionella nuet och in i ett av sinnet kontrollerat tillstånd. Detta beror på att sinnets uppgift är att förutse, bedöma situationer, planera, besluta om agerande etcetera för att skydda individens fysiska liv, förutsättningen för det verkliga upplevande livet. Tyvärr har de flesta vuxna i Västerlandet hamnat i situationen där de till största delen av tiden befinner sig utanför det subjektivt-emotionella nuet i ett av sinnet dominerat tillstånd. I detta tillstånd upplevs livet förutsägbart (kontrollerat) och repetitivt, men också givetvis mera eller mindre tomt och meningslöst. Utträdet sker småningom i barndomen, oftast som följd av att ett intresserat och stödjande vittne saknats för barnets genuina upplevelser i det subjektivt-emotionella nuet, för att barnets grundläggande behov inte bemötts adekvat av den vuxne vårdnadshavaren och sårbarhet därmed förvandlats till ett hotande tillstånd. Den distraktion individen söker som kompensation för förlusten av det levande, som endast kan utspela sig i det subjektivt-emotionella nuet, kan inte på riktigt ersätta denna förlust, eftersom den aldrig når individens själ och varande utan endast

---

³² Fogel, A. (2009).

³³ Fogel, A. (2009). p. 11

flyktigt rör sinnet. I ett av sinnet dominerat tillstånd kan inget växande ske och sinnet kräver en konstant tillförsel av drama, distraktion, kickar, statusupplevelser, sysselsättning som självändamål och annan meningslös stimulans för att individen i detta själlösa tillstånd inte ska gå under av leda.

8. Är barn egocentriska?

Det är en allmän uppfattning att barn är egocentriska och detta har traditionellt tagits till intäkt för uppfattningen att barn behöver kuvas och socialiseras för att inte utvecklas till egoistiska vildar som enbart följer sina personliga lustar utan hänsyn till andra. Detta är en grav missuppfattning som lett till mycket störning i det mänskliga själslivet och i samhället överlag. Frågan om huruvida barn är egocentriska kan besvaras med att det beror på vad man menar med egocentrisk. Barn är och ska vara egocentriska i bemärkelsen att deras livsfokus bör vara kring upptäcktsresan i sin inre och yttre värld, kring självkänedom och utveckling av integritet eller individuellt ansvar. Om man så vill uttrycka saken kunde man säga att upptäcktsresan är barns uppgift eller arbete, förutsatt att man med uppgift eller arbete talar om någonting glädjefyllt och inte om plikt och möda. Jesper Juul är av åsikten att barn mår bäst av att endast leka fram till cirka tio års ålder.³⁴ Detta torde vara ett svar på frågan när man kan börja ställa krav på barn att de ska ta gemensamt ansvar, för hushållsuppgifter till exempel. I denna frågeställning skymtar igen vår kulturs förvirrade föreställningar fram. I den västerländska kulturen kontrasterar man arbete respektive lek och nöjen som motsatser. Dessutom betraktar man inte inre arbete som något arbete överhuvudtaget, såvida det inte handlar om tankearbete som leder till någonting påtagligt i den yttre världen, en teknisk lösning till exempel. Juul gör klokt i att lyfta fram begreppen personligt respektive gemensamt ansvar.³⁵ Här kallas de för individuellt respektive gemensamt ansvar. Även dessa begrepp har vi konfunderat i Västvärlden. Genom att betona plikten och ansvaret gentemot gemenskapen primärt, i synnerhet vad gäller barn, har vi trott oss fostra individen till ordnings- och ansvarsfull överlag. Vad vi uppnått med detta är dock utifrånstyrda individer utan kontakt med sitt inre, varelser som lyder, anpassar och underkastar sig. Gruen gör riktigt i att lyfta fram det destruktiva

---

³⁴ Juul, J. (2010b). p. 31, Juul, J. (2007). p. 162

³⁵ Juul, J. (2010a). p. 162

och ödesdigra i att skapa lydnadsbenägna, kontaktlösa människor.³⁶ Det behöver inte råda någon skillnad mellan lek och arbete och man må hävda att det inte *ska* råda någon sådan skillnad. Både lek och arbete kunde falla inom kategorin kreativ och glädjefylld verksamhet. Men för att uppnå eller egentligen behålla detta naturliga tillstånd måste vi sluta vilsleda och korrumpera framförallt de unga individerna, barnen, och vi måste få till stånd ett samhällsbygge grundat på helt andra principer och värderingar än det samtida västerländska. Juul lyfter fram sådana nya principer vad gäller familjelivet. Individuellt ansvar, vilket i princip är samma som självkänedom kombinerad med integritet, är förutsättningen för förmågan att kunna och framförallt för att genuint *vilja* ta gemensamt ansvar. Barns uppgift är inte att lära sig gemensamt, utan individuellt ansvar. Detta handlar om att lära känna sig själv, att ta väl hand om sig och att ha integritet, det vill säga att kunna sätta gränser gentemot andra baserade på självkänedom, alltså på insikten om de egna behoven och inre önskningarna. Behovet att sätta gränser är fundamentalt på grund av att vi är olika och inte har automatisk insikt i varandras behov och önsknings. Tyvärr är behovet extra stort i vårt samhälle på grund av de allmänna missuppfattningarna kring individuellt respektive gemensamt ansvar, vilket också förorsakat att finkänslig respekt och lyhördhet inför andra blivit sällsynta fenomen. Ingen kan utan vidare räkna med att andra kommer att förhålla sig intresserat, finkänsligt och lyhört gentemot de behov och önsknings individen har. I vårt samhälle tenderar i stället de som burdust tar för sig mest plats också att få mest plats, vare sig det handlar om miljön i skolan, företaget eller hemmet. Därför krävs att individen utvecklar extra tydlighet i sin förmåga till integritet och respekt inför sig själv, i sitt individuella ansvar. Det gäller att kunna säga "jag vill" och "jag behöver" samt att också stå för detta. Här handlar det alltså om de genuina önskningarna och behoven, inte om att hävda sig överhuvudtaget, utifrån yttre värderingar och idéer. Det handlar inte om maktspel eller behov av att ta utrymme på basen av snedvridna bekräftelsebehov, utan om att känna sig själv och att våga göra sig synlig, vilket också alltid innebär en viss sårbarhet. Juul inser att det är här skon klämmer i samhället överlag, hos vuxna, och att detta har destruktiva följder för samspelet med barnen i familjen och i övrigt. Därför betonar han hur viktigt det är att vuxna lär sig det individuella ansvar de flesta aldrig lärt sig ordentligt i barndomen.

---

³⁶ Gruen, A. (2014).

Han uppmuntrar vuxna att lära sig säga vad de vill, att respektera sina individuella gränser och sin integritet, i stället för att gömma sig bakom roller och maktspel, sådana maktspel till exempel som dikterar "gemensamma gränser" eller en "gemensam front" mot barnen. Barn är inte vildar som inget hellre önskar än att ta makten, utan Juul betonar hur *samarbetsbenägna* barn är, hur lätt de ger upp sig själva för att samarbeta med föräldrarna. Men de samarbetar både med föräldrarnas sunda och destruktiva sidor!³⁷ (Gruen betraktar barns samarbetsbenägenhet, som han kallar för lojalitet, ur ett djupare perspektiv än Juul, och hur denna lojalitet ofta leder till skuld känslor, vilka i sin tur leder till destruktivt beteende.³⁸) När barnen samarbetar med föräldrarnas omedvetna destruktivitet är det sedan barnen som beskylls när saker och ting inte fungerar. Vuxna som gömmer sig bakom roller och stipulerade allmänna regler, som inte vågar visa sig sådana de är och därmed börja relatera mera autentiskt, berövar barnen den verkliga människa de behöver för att relatera till och samspele med. Allra minst har barnen då tillgång till en medveten vuxen med förmåga till närvaro och verkligt intresse inför barnens upptäcktsresa i sina inre liv, deras själv. För hur ska en vuxen som föga känner sitt eget äkta själv, som till största delen missat sin egen upptäcktsresa, ja som knappt insett att hen överhuvudtaget *har* ett unikt själv, kunna finnas där för barnen på deras inre upptäcktsresa? I synnerhet när denna uppgift som intresserat och lyhört vittne alltid måste förenas både med finkänslighet, sensitivitet och ett tillräckligt långsamt tempo. Dessa kvalitéer lyser ju närmast med sin frånvaro i hela den västerländska samhällsandan. Inte att undra på att saker och ting blir besvärliga, men det är barnen som får stämpeln besvärliga i dessa situationer. Juul skriver ofta om hur värdefulla barnen är för oss när de är som mest besvärliga. I dessa situationer kan de visa på något dysfunktionellt och omedvetet i de vuxnas förhållningssätt eller i hela samhällets, för som han säger "det är alltid de vuxna som börjar".³⁹ Men denna barns besvärlighet, som egentligen är de vuxnas vilshenhet och besvärlighet, har allmänt tagits som intäkt för hur maktlystna, egoistiska och illvilliga barn – och människan överlag! – är av naturen och för hur hon bör kuvas och "uppfostras". Den indiske andlige ledaren Osho uttryckte saken mera radikalt än Jesper Juul, men talar i princip om samma sak. Han kontrasterar sina budskap med den gammeldags kristna religionen som uppmanar

---

³⁷ Juul, J. (2010a). p. 42

³⁸ Gruen, A. (2002). p. 106

³⁹ Juul, J. (2010a). p. 75

till altruism, självupppoffring etcetera. Osho säger i stället "Var självisk!".⁴⁰ (En som framfört samma tankar är Martin Buber i hans verk "Människans väg"⁴¹) Han har rätt. Varför? Därför att hans människosyn inte är förvrängd. Det finns ingen motsättning mellan själviskhet och altruism ursprungligen, liksom det inte finns någon motsättning mellan individuellt och gemensamt ansvar i grunden. Det själviska, egocentriska eller vad man vill kalla det, måste dock vara primärt på grund av skillnaderna mellan den unga och den äldre människan. Barnet som befinner sig på upptäcktsresan i sitt inre måste beredas utrymme för denna resa. Den borde egentligen omgärdas som någonting okränkbart och heligt. Det som händer när utvecklingen värnas och skyddas är att i något skede kommer den stund då människan naturligt börjar *dela med sig av sig själv*, av sina individuella gåvor och av sin allmänmänsklighet. Denna naturliga vilja att dela med sig syns förstås också tidigt i barnets liv, om barnets utveckling inte korrumpas för mycket, men den blir desto större och framförallt mera medveten i ett senare skede om individen förankrats i sitt autentiska själv. Detta hänger samman med livets expansiva karaktär och även med människans naturliga empati och hennes behov av kreativt samspel med omgivningen. Så vist och okomplicerat är livet inrättat, men vi har lyckats ställa allt detta på huvudet och skapat en människa som i stället för att dela med sig av sitt inre överflöd, i rädsla och förvirring pantar på allt från sina yttre till sina inre rikedomar. Grunden till denna korrruption står att finna i hur de flesta barn bemöts. Vad vi bör fokusera på är att förstå anledningarna till att människan utvecklas i denna beklagliga riktning, att hon fjärras från sin medfödda kärlek, empati och benägenhet att dela med sig av livets goda, sitt autentiska själv. Så länge man tror på idén om en ursprunglig själviskhet i ordets negativa bemärkelse kommer man följdriktigt att inte ens aktualisera dessa frågor. Man utgår från att människan är ytligt egoistisk från början. Även på det individuella planet kommer den samtida situationen att bestå där de flesta människor inte ens försöker finna sin ursprunglighet och sitt äkta själv. Påverkade av de gamla idéerna om en inherent ondska eller syndfullhet hos oss alla vill många inte ens kika under ytan i rädsla för vad de ska finna. Erfarenheterna från den tidigaste tiden i livet, då man som barn tog på sig skulden och införlivade en förvrängd, negativ självbild i situationer då man kränktes av de vuxna, samtidigt som det mirakulösa, autentiska självvet aldrig i väsentlig utsträckning hann medvetandegöras och

---

⁴⁰ Osho (n.d.).

⁴¹ Buber, M. (1964).

konsolideras, backar upp de "vetenskapliga" och religiösa vrångföreställningar om människans naturliga egoism och oundvikliga fall. Vad gäller den kristna religionen med sin lära om människans syndfullhet eller val att vända Gud ryggen, så kan man förstås tolka paradismyten som en förklaring till den *ursprungliga* korruptionen eller hur arvsynden tog sin början, precis som man har skapelseberättelsen som förklaring till hur världen uppstod. Frågor om alltings ursprung eller alltings evighet, vilka är obegripliga mänskligt sett, kan tillgodoses genom sådana myter. Men man kan också tolka läran om människans fall och syndfullhet som ett massivt religiöst kamouflage av hur vuxna med sina förhållningssätt och beteenden skadar och korrumpierar barnens själv. Genom att placera korruptionen i människan, i barnet, ursprungligen, döljs det destruktiva, vuxna beteendet och de vuxna tvär sina händer. Samma resultat uppnås genom samtidens religion, vetenskapen, när allmänheten genom den får idéer som att "det är i generna" eller när man studerar människan psykologiskt på ett ytligt sätt, fokuserar på "känsloreglering" och liknande som vore det mänskliga känslolivet ursprungligen behäftat med något slags problem.

9. Närvaron och den vuxna egocentriciteten

Barns egocentricitet är också en fråga om det viktiga fenomenet närvaro. Barn är i sin relativa oförstördhet oftast mycket bättre på att vara närvarande i nuet än vad vuxna är, att befinna sig i det som Fogel kallar det subjektivt-emotionella nuet. Men barn har inte och ska inte ha en integrerad och medveten närvaro - en kapacitet att inställa sig som ett tålmodigt vittne till sin egen eller till en annans livsupplevelse - på samma sätt som en sunt utvecklad vuxen har. En sådan spännvidd i närvarokvalitén är resultatet av ett verkligt genomlevt längre liv. Det handlar om mognad. Det är inte barns existentiella uppgift att inställa sig som det närvarande vittnet åt andra människor. Detta är däremot den vuxna människans uppgift, framförallt i förhållande till den yngre generationen. Eftersom de flesta vuxna människor inte haft ett eller flera sådana vittnen i sin barndom och eftersom de därför fjärmats från sina äkta själv och i stället utvecklat anpassade personligheter, så består hos de flesta så kallade vuxna en perverterad egocentricitet, vilken yttrar sig bland annat i bekräftelsebehov. Sådana "vuxna" saknar spännvidd och djup i sin förmåga till närvaro. Ofta saknar de förmåga till närvaro överhuvudtaget samt genuint intresse för andras inre upplevelser. Deras "bevittnande" av andra människors

upplevelser rör sig på ett ytligt plan och detta gäller även i förhållande till barn. När barn alltså av vuxna stämplas som egocentriska, med en underton av negativitet i denna beskrivning, handlar det framförallt om en projektion. Det är de vuxna som är negativt egocentriska i bemärkelsen att de kompenserar för avsaknaden av ett verkligt och intresserat vittne i barndomen genom den falska personlighetens bottenlösa bekräftelsebehov. Den falska personlighetens hela struktur baseras på bekräftelsebehovet, eftersom anpassningen till samhället grundat sig på sökandet efter godtagande. Otaliga vuxna betar sig även narcissistiskt (narcissism är den extrema konsekvensen av bekräftelsesökande) genom att till exempel ta överdriven plats i relation till andra eller genom att hålla låda utan finkänslighet inför andras likvärdiga rätt att komma till tals och uttryck. Dessa beteenden är också förknippade med makt och härskartekniker, inte minst när de förekommer i offentliga sammanhang. I förhållande till barn finns även "värderingar" som stöder dylika beteenden inbyggda i den västerländska kulturen, som till exempel att barn ska tala när vuxna talar etcetera. Det nya engelskspråkiga begreppet "mansplaining" vittnar om att fenomenet också har en genusaspekt. Jesper Juul som förespråkar nya värderingar för familjelivet lyfter i synnerhet fram likvärdighetsprincipen. Den består i att alla familjemedlemmar har lika rätt att komma till uttryck och tals om sina åsikter, känslor och upplevelser. Ingens upplevelse är värd mera utrymme i kraft av ålder, kön eller annan bestämning.⁴² Tendensen att se barn-förälder relationen som en fråga om makt kan få många att bli indignerade inför likvärdighetsprincipen. De kan mena att den överför makt från föräldrarna till barnen och att föräldrarna i kraft av sin vuxenhet givetvis ska ha mera rätt att säga till om än barnen. Likvärdighetsprincipen handlar ingalunda om att föräldrarna avsäger sig sitt ledarskap. Tvärtom hör det till ledarskapet att se till att likvärdighetsprincipen och andra viktiga delar av samlevnaden fungerar. Vad gäller barns och vuxnas rätt till utrymme måste betonas att även om alla bör komma till likvärdigt uttryck överlag, så är det de vuxnas uppgift att bereda det närvarande och speglade utrymmet där barnen kan utforska och uttrycka sig själva. Givetvis är det inte barns uppgift att spegla och i synnerhet inte att bekräfta de vuxna. Detta blir på grund av den förvrängda situationen, där de vuxna saknat ett speglade vittne i sin egen barndom, ofta fallet dock på olika sätt. Att inte iaktta likvärdighetsprincipen eller barns absoluta rätt till sitt unika själv utan vilseledande prägling eller påverkan från de vuxna är fundamentala uttryck

---

⁴² Juul, J. (2007). pp. 82 framåt

för de vuxnas snedvridna bekräftelsebehov. Genom att forma barnet så att hans personlighet börjar avspegla den egna kulturellt anpassade personligheten får den "vuxne" en bekräftelse för denna. Den icke självständiga vuxna människan förmår sällan erkänna och respektera en annan människas frihet och absoluta självständighet. Att ens skönja en annans autonomi och autenticitet kan väcka stark smärta hos den som försakat sin egen. När de vuxna försummat den egna unika livsprocessen är det förstås deras eget ansvar att hantera denna situation. Om de behöver ett utomstående vittne i återerövringen av sitt genuina själv (vilket de allra flesta behöver i mera eller mindre utsträckning även om de inte är medvetna om det), bör de vända sig till en bra terapeut, coach eller medveten empatisk vän. Barns legitima behov av ett vittne för sina upplevelser upplevs av sådana vuxna utan kontakt med sina äkta själv och utan en fördjupad närvaroenergi, på ett djupt plan som hotande eller ångestgivande och på ett ytligare plan som till stor del energimässigt betungande. Det kallas ofta nedlåtande för uppmärksamhetssökande. Det viktiga att förstå är att barns förmenta egocentricitet och "uppmärksamhetssökande" bottnar i två sunda och legitima behov. Det ena är att få ett vittne för sin livsupplevelse och sin livsprocess, alltså för sitt inre liv. Ett barn som slår kullerbyttor på gårdsplanen och ropar till sin mamma "Titta mamma!" söker vittnet för sin genuina livsupplevelse. Men barnets tillrop har också ett annat syfte, nämligen att *dela med sig av upplevelsen av en genuin känsla eller kvalitet*, i detta fall glädje och entusiasm. Det hör till de genuina kvalitétéernas natur att de är expansiva, att människan är naturligt generös med dem. Den olyckliga utvecklingen som dock normalt småningom följer är att barnet från att ha varit styrd av sina inre känslor, impulser och kvalitéer, blir utifrånstyrd. Vuxnas reaktioner, som till exempel att klappa i händerna eller utropa "Vad du är duktig!" som svar på barnets behov av ett vittne och en medmänniska att dela och sprida kvalitén till, sätter fokus på barnets yttre prestation i stället för på hans inre upplevelse och egolösa instinkt att dela med sig av livets goda. Ett sådant bemötande lägger grunden för barnets förfrämligande inför sig själv och för uppbyggnaden av den falska personligheten. Behovet av ett vittne eller av *spegling* samt av en medmänniska att samspela med är grundläggande. När detta behov sviks måste barnet ty sig till den ersättning som står till buds. Det tar inte länge i en situation som exemplet med kullerbyttan att barnet börjar göra kullerbyttorna *för att få beröm* och den vuxnes ytliga uppmärksamhet, i stället för utifrån sina inre autonoma känslor, impulser och kvalitéer. I denna utveckling börjar småningom det inre upplevas som alltmera tomt, eftersom det

inte får möjligheten att medvetandegöras, utvecklas och konsolideras genom det vuxna adekvata stödet. Ett beroende av yttre bekräftelse och av en konstant, yttre stimulans blir småningom fallet, vilket kan iakttas hos de flesta västerländska människor med deras aktivitets-, produktions- och stimulanstväng.

10. Om distinktionen mellan det äkta självet och den falska personligheten

Kontrasten som här görs mellan det äkta självet och den falska personligheten kan eventuellt verka förbryllande. Kanske låter den drastisk eller överdrivet pessimistisk. Insikten att man till stor del lever genom anpassning och en falsk personlighet i stället för utifrån sin autenticitet och originalitet kan vara svårtillgänglig. Som tidigare nämnts beror detta främst på att det äkta självet för de flesta av oss till största delen huserar i det omedvetna. Det omedvetna är någonting man per definition inte har kontakt med. Det omedvetna kan dock kommunicera med oss på olika sätt, till exempel genom drömmar eller kroppsliga besvär. Våra försvar samt det som de försvarar av vår autenticitet fungerar i form av lager på lager. Att söka sin äkthet är lite som att skala en lök. Vi får för det mesta bara bort ett lager försvar åt gången och detta är inte sällan förenat med tårar. Rosenmetoden fungerar på detta sätt. Också när vi går i dialog med drömvärlden, alltså när vi börjar ta vara på dess budskap, kan drömsymboliken skänka oss allt djupare budskap i takt med att vi dechiffrerar och tar till oss dem, integrerar dem i våra liv. På grund av den utbredda andliga lättjan i Västerlandet ger sig dock få in på den process som kan leda till kontakt med äktheten och en verklig fördjupning av livsupplevelsen. Att leva utifrån en anpassad personlighet är trots att det förvisso kostar energi – att hålla undanträngt material kvar i det omedvetna innebär en anspänning hos organismen – ändå samtidigt lätt och bekvämt. Ju mindre man berörs känslomässigt av livet, ju mera man försakat av det levande, desto "lättare" i viss bemärkelse blir livet. Att leva mekaniskt är ett sätt att spara energi, i synnerhet när alternativet innebär att möta undanträngd smärta. Sådana processer är alltid mödosamma och även tidskrävande. Vinsten i form av vitalitet, medvetenhet och djup tycker man dock borde vara värd denna mödas pris. Möjligheterna att ge sig in på en återerövring av äktheten hänger dock inte bara på individens goda vilja och förmåga att skapa utrymme för processen. Lika lite som man kan vänta sig att ett barn förmår förbli öppet när hen

befinner sig i en avtrubbad, omedveten och mera eller mindre okänslig omgivning, kan man utgå ifrån att en vuxen ska förmå återerövra sin öppenhet och äkthet i motsvarande situation. De flesta behöver för en sådan process skyddande omständigheter, i form av retreatar eller liknande miljöer samt även tillgång till professionellt stöd. Detta kunde man kalla Rosenmetodens brist, att den erbjuder det adekvata professionella stödet, dock i regel mitt i det västerländska gängse samhället. Det kan vara mycket svårt för klienterna att långsiktigt integrera den ökade medvetenheten och kontakten med självet samt omsätta den i praktiken då de genast efter sessionen kastas ut i samma miljö som skapat dissociationen från början.

Självfallet är frågan om huruvida man lever i linje med sin originella äkthet eller utifrån förminskande samhällsanpassning inte svart-vit. Det är snarare fråga om gradskillnader och en flytande skala. Äkthet är precis som djupet i våra autentiska upplevelser inte heller tekniskt mätbart. Ur Rosenmetodens perspektiv kan man delvis tala om det konkret iakttagbara, eftersom man där arbetar med kroppen, dess spänningar och andningens räckvidd. När ett barn föds kan hens andning iakttas i hela kroppen, men i takt med den själsligt-kroppsliga inskränkningen av det levande begränsas andningens räckvidd småningom till området kring bröstkorgen hos de flesta vuxna. Andra fenomen som korresponderar med en bortträngd mänsklighet kan ses samhälleligt och politiskt. Gruen betraktar äktheten främst utifrån huruvida individen behållit kontakten till sin empati eller inte, samt även ofta ur perspektivet hur hen förhåller sig till fenomen som ömhet. Kontakt med empatin är också enligt Gruen förutsättningen för en varseblivning som stämmer överens med det verkliga. Den andel av befolkningen i Västvärlden som har kontakt med sin empati menar han – med stöd av olika studier – rör sig kring 20 procent.⁴³ Gruen betonar genomgående att empati skyddar mot destruktivitet och våldsbenägenhet. Ett annat sätt att uttrycka det vore att destruktivitet och våldsbenägenhet är en följd av ett missriktat försök att skydda sig själv, inklusive sin empati, hur paradoxalt det än låter. Empati är en genuin kvalitet och när den på ett icke reducerat sätt upplevs innebär den samtidigt öppenhet, verklig kontakt med livet och därmed sårbarhet. Hur fjärmningen från det genuina, vilket i sig alltid innebär destruktivitet när individen relaterar till andra, också kan leda till aktivt våld och förtryck, kommer att behandlas vidare nedan. De mest avtrubbade och

---

⁴³ Gruen, A. (2003). p. 21

våldsbenägna skulle vara cirka femton procent. Typiskt för dessa är att de ofta hyser ett starkt förakt mot kärlek, i synnerhet när den tar formen av mjukhet och ömhet. Gruen talar om *ömhetstabu*,⁴⁴ vilket tillsammans med sårbarhetstabu är ytterst centrala faktorer i människans destruktivitet och förställning. Gruens arbete är mycket centrerat kring mänsklig destruktivitet som följd av den bristande kontakten till autenticiteten och det levande. Han betonar de politiska parallellerna till fjärmningen från empatin. De femton till tjugo procenten som är mest förhårdade korresponderar med det stöd högerextrema partier tenderar att få i dagens Europa.⁴⁵

Empatin är en grundläggande mänsklig kvalitet och en beståndsdel hos det autentiska självet. Det finns dock många andra kvalitéer och mänskliga upplevelser som indikerar huruvida en individ lever huvudsakligen utifrån sin äkthet eller utifrån anpassning och förminskning. På grund av det förkonstlade hierarkiska sättet att betrakta livet så har man i Västerlandet allmänt börja betrakta en del grundläggande kvalitéer, vilka vore dagliga upplevelser för var och en om vi levde naturligt, för något slags högtravande fenomen förunnade närmast poeter och andra konstnärer. Sådana kvalitéer är till exempel vördnad eller förundran. Att sådana upplevelser blivit så sällsynta att man knappt hör begreppen nämnas längre beror inte på att de finns tillgängliga endast för ovanliga individer, utan på den allmänna avtrubbnings och fjärmningen från det levande. Andra kvalitéer som vittnar om kontakt med det äkta självet är till exempel ödmjukhet, entusiasm, oförställd glädje, nyfikenhet, passion, vrede när livet kränkts, innerlighet, förmåga till verklig intimitet och spontanitet. Det finns otaliga inre kvalitéer, och i princip ett oändligt antal individuella varianter och kombinationer av dessa. Våra möjligheter att beskriva dem genom språket är begränsat. Konst och musik kan eventuellt lyckas bättre. Den gemensamma nämnaren hos alla autentiska känslomässiga kvalitéer är att de skänker individen upplevelsen av att vara verkligt levande, vilket är människans grunddrift. Upplevelsen av det levande är samtidigt en upplevelse av frihet och autonomi. Livet blir när det är levande ett verkligt äventyr. Upplevelsen av att vara verkligt levande är dock för de flesta i dagens västerländska samhälle en sällsynthet. Upplevelser av leda, att livet är repetitivt och därmed sammanhängande behov av allehanda distraktioner är däremot betydligt

---

⁴⁴ Gruen, A. (2002b). p. 28

⁴⁵ Gruen, A. (2003). p. 20

mindre sällsynta. Ett intressant fenomen i sammanhanget är sexualiteten. Få har väl missat att vi i Västerlandet har ett tämligen märkligt förhållande till sexualiteten överlag. Ibland skuffar vi den åt sidan genom skam och tabun och andra gånger gör vi ett nummer av den och dess betydelse överdrivs. Å ena sidan finns religiösa och andra föreställningar om att sex hör exklusivt äktenskap och partnerskap till och å andra sidan har vi vulgär pornografin, prostitution med mera, inte för att tala om olika sexuella tvångsbeteenden och perversioner, som pedofili och annat. Våra märkliga attityder kring sexualiteten hör samman med vår fjärmning från äktheten överlag. Det intressanta med sexualiteten i detta avseende är att den är en så ovanligt stark kraft. Därför kan den på sitt eget vis bryta igenom vår avtrubbning och onaturlighet. Dess potential att förenas med grundläggande kvalitéer som kreativitet, förmåga att se skönhet, passion, kärlek eller ödmjukhet är även intressant i sammanhanget. Sexuella upplevelser kan väcka dessa kvalitéer till liv hos människor, även om det bara sker glimtvis och de ebbar ut samtidigt med den sexuella upplevelsen. Hos individer där detta dock inte sker, finns det i varje fall en kvalité som den sexuella upplevelsen i sig skänker, även om bara för en stund. Det är upplevelsen av självständighet eller frihet. Självständighet och frihet är egenskaper hos alla upplevelser som är öppna eller med andra ord fria från kontroll. På grund av att frihet och autonomi i regel lyser med sin frånvaro hos dem som lever utifrån den falska personligheten, så kan den sexuella upplevelsen för väldigt många vara den enda där de får en glimt av vad det innebär att ha en verkligt självständig upplevelse och även av att känna sig levande. I ljuset av detta är det föga förvånande att det kan uppstå obsession och andra perversioner kring sexualiteten. Sexualiteten blir här den ultimata flykten från en vardag i avtrubbning och repetition. Tyvärr blir det oftast just fråga om en flykt, motsvarande andra droger, även om potential finns i denna upplevelse att öppna människan och föra henne närmare det autentiska.

Det kanske främsta sättet det autentiska självet skiljer sig från den falska personligheten eller egot visar sig i förhållandet till det universella, det personliga, det unika respektive det hierarkiska. Det autentiska självet är unikt, dock fullständigt opersonligt. De kvalitéer och upplevelser som det äkta självet består av har en universell karaktär. Samtidigt är det äkta självet unikt i sitt sätt att uppleva dessa kvalitéer samt i kombinationen av dem. Därför är det autentiska självet också bortom alla jämförelser och hierarkier. Det existerar ingenting personligt i det äkta självet tillvaro, medan för

egot är det mesta personligt. Egot bygger på kontroll och på jämförelser. Det äkta självet eller snarare *kanalen* för det äkta självet fungerar däremot utifrån tillåtande. Det är i denna kanal eller i vittnet för våra upplevelser som vi finner vår verkliga identitet. Gruen skulle eventuellt inte ha hållit med om detta. Han menar att det är i det egna, i det autentiska självet, vår identitet finns.⁴⁶ Hans definition syftar dock mest till att belysa den distinktion han gör mellan identitet och identifikation, mellan genuina, autonoma upplevelser å ena sidan och underkastelse under auktoriteter, abstraktioner och kategorier å andra sidan. Den falska personligheten fördrar inte det unika och självständiga eftersom i detta saknas kontroll och - för den omedvetna individen - skydd mot sårbarhet. Den fördrar inte heller de genuina kvalitéernas universella karaktär, eftersom den söker sin "speciellhet" i det personliga. "Speciellhet" är en term som här används för att kontrastera mot det autentiska självet förmåga att uppleva värde och värdighet. Man kunde kanske uttrycka det så att egot söker sitt värde och sin värdighet i det personliga, i att utmärka sig hierarkiskt eller utifrån samhällliga normer och jämförelser, men här används en annan term (jämför termerna bekräftelse respektive erkänsla) eftersom det inte handlar om samma sak utan om ett kompenserande och illusoriskt fenomen. Backström uppmärksammar också det universella i fenomenen som kärlek, glädje och vänskap. Han citerar Simone Weil:

"Vänskap har någonting universellt över sig. Det består i att älska en människa så som vi skulle vilja förmå älska varje själ i sig av alla dem som utgör den mänskliga rasen. Som en geometriker betraktar en viss figur för att kunna härleda triangelns universella egenskaper, så riktar den som vet hur man älskar gentemot en särskild människa en universell kärlek."⁴⁷

Backström beskriver också ett exempel på en festlighet och andan i denna.⁴⁸ När gästerna och festens värd träder in i den glädje- och njutningsfyllda andan i att vara tillsammans med varandra och festa, så faller sådana frågor som vem som är värd och vem som är gäst i bakgrunden, tillsammans med de praktiska arrangemangen, vilka har varit i förgrunden under festens förberedelse. Ingen tänker längre på dessa

---

⁴⁶ Gruen, A. (2015a). p. 87

⁴⁷ *egen översättning*. Weil, S. (2001). pp. 135 framåt, Backström, J. (2007). p. 233

⁴⁸ Backström, J. (2007). p. 171

omständigheter och praktikaliteter eller på vem som står i tacksamhetsskuld till vem på grund av dem. Ett naturligt fokus är i stället på att uppleva, sprida och dela glädjen och njutningen. Så beter sig människor som är genuint glada. Man kan även säga att det är ett tecken eller *kriterium för huruvida vilken känslomässig kvalitet som helst är äkta eller inte, om den har denna expansiva och universella karaktär*. Genast där finns någonting av en önskan att begränsa eller panta på den känslomässiga upplevelsen så är det ett tecken på att den falska personligheten gjort sitt inträde på arenan. Det är naturligtvis inte endast gällande materiella ting som den falska personligheten är kontrollerande, jämförande och rent av missunnsam gentemot andra, utan kanske framförallt gällande de inre rikedomarna, vilka på grund av denna attityd samtidigt omedelbart korrumperas och förvrängs. Att begränsa grundläggande kvalitéer kan alltså ske både i försvarssyfte, alltså för att undvika öppenhet och sårbarhet, men även av en slags snålhet eller aggression, som missunnar medmänniskan att få ta del av dessa kvalitéer genom individen ifråga. Backström fortsätter sina iakttagelser kring festliga tillställningar. "Och är det inte i själva verket endast på tråkiga fester ... som det aldrig råder någon tvekan om vem som är gäster och vem som är värd?".⁴⁹ Så är det nog. När den genuina kvalitén glädje saknas på en tillställning inträder i dess ställe snabbt känslan för vem som är värd, gäst och även andra statusar. Någon kanske anser att ett exempel med en fest är banalt eller att anmärkningen om hur tråkiga fester tenderar att utfalla är trivial. Tvärtom förhåller det sig. En analogi till exemplet med festen kan gärna göras till samhället i stort. Är det inte ett tecken på att någonting inte står rätt till när vi blivit så besatta av positioner, jämförelser och hierarkier? Är inte just långtråkighet som följd av fjärmningen från de inre, universella kvalitéerna ett mycket utbrett fenomen, vilket människor försöker råda bot på genom distraktioner, statusjakt och annan upplevelse av "speciellhet". Någon kanske vidare anmärker att man i vilket fall som helst inte kan bygga ett samhälle kring firande och festlighet, utan att samhällsbygget är en allvarlig angelägenhet. Ur andlighetens eller det djupa förnuftets perspektiv förhåller det sig precis tvärtom. Det existerar inget allvar i det naturliga. Se på en fågel eller en blomma. Var finns allvaret? Allvaret hör till egots falskspel medan icke-allvaret är en grundläggande kvalitet. Att allvaret är så utbrett i samhället vittnar endast om hur utbredd den falska personligheten är och hur lite utrymme som finns för äktheten. Visst kunde hela vår gemenskap leva i en anda av festlighet och lekfullhet, där praktikaliteter som

---

⁴⁹ *egen översättning*, Backström, J. (2007). p. 171

pengar, administrativa och andra positioner just vore praktikaliteter och ingenting annat. Vore inte ett sådant firande ett naturligt svar på livet som flyktig och mirakulös gåva, precis som vördnad och förundran är? Att attityder som dessa är sällsynta och därför verkar radikala betyder inte att de brister i äkthet eller naturlighet. Det är vi som brister i äkthet och naturlighet och därför ser vi dessa attityder och kvalitéter som märkvärdiga eller orealistiska. Jämförande och positionstänkande, som däremot är fullständigt livsfrånvänt, har dock blivit så vanliga beståndsdelar av vår tillvaro att vi knappt längre förmår urskilja dem som fenomen.⁵⁰ Överallt där de förekommer kan vi dock sluta oss till att tillvaron bedrivs utifrån den anpassade och falska personligheten. Det unika självet, i dess medvetna form, känner igen livets och därmed det egna värdet och den värdigheten i kraft av sina genuina upplevelser, vilka skänker känslan av att vara verkligt levande. Frågan om jämförelser eller status inställer sig aldrig för det äkta självet, precis som den inte inställer sig för de glädjefyllda på festen.

Det finns ännu en väsentlig skillnad mellan det autentiska självet och den falska personligheten med dess olika rollspel. Det äkta har förmåga att *beröra*, medan roller och falskspel inte berör människan. Det sker ingenting i hennes själ när hon har att göra med roller och andra försvar. Därför blir levernet utifrån roller, konvention och annan anpassning, ett slags tomgångs- eller pseudoliv, en slags levande död. Livets rörelse har här stagnerat. Oavsett hur mycket vi åstadkommer rent tekniskt utifrån rollerna, så står vi ändå stilla. För en människa med djup medkänsla och medvetenhet kan försvar i viss mån beröra, när hon känner igen dem som försvar. De kan väcka nyfikenhet, en undran vad och vem som döljer sig bakom den anpassade personligheten. Men de kan inte beröra på samma sätt som kontakten med det levande livet berör och det går inte att inleda ett kreativt samspel med försvar eller roller.

11. Värde, värdighet och det västerländska samhällssystemet

Det händer saker i vår samtid vad gäller den psykologiskt-andliga medvetenheten. Självkänsla är ett tema som diskuteras alltmera. Värdighet är ett annat begrepp som börjat aktualiseras i olika sammanhang. Gruen menar att alla så kallade högkulturer som

---

⁵⁰ Se om detta, Gruen, A. (2016a). p. 43

existerat har baserats på makt och hierarki. Förtryck av det autonoma och levande inom barnen, skriver han, har löpt som en röd tråd genom dessa kulturer.⁵¹ Kännetecknande för de samhällsliga system som präglar sådana på hierarkier baserade kulturer är att de inbegriper uttryckliga eller underförstådda föreställningar om människors olika värde respektive värdighet. Man tenderar i dessa samhällen att göra en koppling mellan yttre attribut och människovärdet. Förutom att ett sådant status-tänkande baseras på materiella tillgångar, kan det också handla om andra attribut, som kön, ras, yrkesroll, familjeroll, nationalitet, talanger etcetera. Utmärkande är också det omvända, att materiella tillgångar fördelas på basen av status och position – i samtiden främst utgående från en arbetsplats eller ett grundkapital - inte på basen av behov, vilket vore det naturliga. Ingen har någonsin *behövt* resurser på basen av sina prestationer eller sin position, utan alla behöver förstås resurser på basen av sina behov. De förtryckande mekanismerna i den västerländska samhällsekonomin är av utomordentligt stor betydelse vad gäller individens möjlighet att behålla respektive återerövra kontakten med sitt autentiska själv. Psykologin, eller vi må säga den psykologiska analfabetismen, är intimt förbunden med det ekonomiska system de flesta omhuldar. Det går därför inte att utveckla den ena om man inte samtidigt utvecklar och förändrar den andra. Också Gruen lyfter starkt fram sambandet mellan det västerländska ekonomiska systemet med dess destruktivitet och den enskilde individens själsliga belägenhet.⁵² Den västerländska ideologin har indoktrinerat människor till tron att de lever i ett frihetens system, när de i själva verket befinner sig i ett system som baseras på utpressning, med andra ord på förtryck och våld. För att få bröd på bordet krävs som ovan nämnts i Västvärlden i regel en position, alltså kapital eller en arbetsplats. Den som har ett stort kapital kan eventuellt skapa sig mera frihet, men den som är beroende av en arbetsplats för sin och sin familjs överlevnad måste värna sin anpassning för att säkra denna position. Om arbetsplatsen verkligen producerar en nytta eller inte, eller om den matchar individens läggning, talanger och autenticitet blir oväsentligt. Till och med om arbetsplatsen skapar ren destruktions, som när det handlar om att sälja konsumtionsartiklar ingen egentligen behöver och som endast belastar miljön, blir ointressant. Många ideologiskt hjärntvättade västerländska personer tror att ständig tillväxt och arbetsplatser som självändamål ska frambringa

---

⁵¹ Gruen, A. (2013). p. 21

⁵² Gruen, A. (2002b). pp. 171 framåt

någon slags frälsning. Givetvis för den ekonomiskt utpressade individen är innehavet av en arbetsplats en reell nödvändighet. Människan gör i regel nästan vad som helst för att överleva (vilket vi ändå inte ska missta för hennes grunddrift). Många arbetsplatser skapar kanske inte direkt destruktions, men baseras däremot till stor del på skenverksamhet. Kanske främst inom det statliga och kommunala kan man iaktta sådant, men även inom privata företag. Ta dagens allmänna skolsystem till exempel. Hur många gånger går eleven från lektionen med känslan av att hen växt en aning själsligen? Jämfört med hur många gånger hen utsatts för meningslös korvstopning, präntat in information tillfälligt, spottat ut den på ett test och glömt den sedan? Även om eleven råkar vara tämligen medveten om detta meningslösa, hur skulle hen våga lämna skolan eller protestera? Skolframgång eller åtminstone ett genomförande av skolan med någorlunda betyg är ju hens garant för att säkerställa en arbetsplats eller motsvarande position i framtiden och därmed brödet på bordet. Den själsliga förstumning som följer på att eleven lär sig till stor del att ägna sig åt sådant som hen inte ser någon egentlig mening med måste helt sonika uthärdas. Så fortsätter den indoktrinering som började i hemmet, där barnet blev tvungen att åsidosätta sig själv, sina genuina känslor och intryck, sedermera i skolan och hen lär sig alltmera fjärmning och tomgångsbeteende. Sådana robotiserade och okritiska personer är eftertraktade på de flesta arbetsplatser, där effektivitet är honnörsordet, känslor och egna upplevelser störmoment. Den fysiskt-ekonomiska utpressningen börjar alltså med anpassningen till föräldrarna, fortsätter med skolan och samhället i övrigt. Dessa är förstås intimt förbundna med varandra, då föräldrarna ofta ser det som sin angelägenhet att se till att barnet blir välanpassat så hen klarar sig senare i samhället. Det grundläggande våldet i allt detta består i att individen utpressas att i mycket stor utsträckning ge upp sin originalitet och äkthet, att anpassa och inskränka sig för att göra sig *önskad*, av föräldrarna, av skolan, av arbetsgivaren och så vidare. Hen måste göra sig så att säga attraktiv för marknaden, på vilken det mesta av det som är genuint och levande inte är efterfrågat. En dam på en Rosen kurs hade just ur det omedvetna fått upp en bortträngd vacker egenskap. På frågan hur det kommit sig att hon förträngt denna underbara egenskap under ett långt liv, svarade hon "Det fanns ingen efterfrågan.". Det som av omgivningen behandlas som luft, som totalt ignoreras, allierar sig hos den unga och omedvetna individen med denna inställning och går under jorden. Ingenting kan väl ändå vara mera tragiskt än att försaka det levande medan man

ännu är i livet. Det blir dubbelt tragiskt när man besinnar att det samtidigt innebär att försaka sin värdighet.

Fysikern och samhällsaktivisten Robert W. Fuller myntade begreppet rankism och är grundaren av en internationell värdighetsrörelse.⁵³ Begreppet rankism täcker alla slags förhållanden där människor direkt eller indirekt definieras eller behandlas som mindre värda och betydelsefulla än andra. Hittills har vi haft rörelser mot rasism, mot homofobi, feministiska rörelser, arbetarrörelser etcetera. Det är logiskt att definiera det gemensamma i problemen som dessa olika rörelser identifierar och angriper, nämligen den gamla idén om värdemässiga hierarkier människor emellan, alltså rankism. Rankism förekommer förstås inte bara i situationer som exemplen ovan, utan överallt från skolgården och familjen till företagsvärlden och politiken. Vad Fuller bland annat strävar efter är att öppna våra ögon inför situationer där rankism begås, även för många vardagliga situationer som vi anser normala och där vi tidigare inte insåg att ett övergrepp förelåg. Jesper Juuls betoning av likvärdighetsprincipen inom familjen passar in i denna nya utveckling. Att barns tankar och känslor inte beretts samma utrymme i familjelivet eller tagits på lika stort allvar som de vuxnas är ett exempel på ett beteende vi ofta inte förstått är ett övergrepp baserat på rankism. Detta beteende är samtidigt motsatsen till att skänka barnet det speglade vittne hen behöver för sin sunda utveckling. Värdighet är det motgift Fuller förespråkar mot rankismen och värdighet vore den grundläggande principen för ett nytt, globalt samhällsbygge. För att värdighetsrörelsen ska ha en chans, krävs förstås att den underbyggs av en allmän medvetenhet om värdighetens nödvändighet i våra liv, vad den egentligen består i, samt av praktisk kunskap, så att det inte stannar vid en god tanke. Att lära sig identifiera rankism i olika sammanhang är del av en sådan kunskap. Ofta när vi saknar ett begrepp för en viss upplevelse eller ett intryck kan denna undgå oss, i synnerhet i den västerländska kultursfären där vi från barnsben lärt oss att misstro våra egna intryck till förmån för en tro på auktoritetens och expertisens uppfattningar. Ett begrepp kan här fungera som en spegel som gör oss medvetna om ett skeende vi tidigare inte förmådde identifiera. Värdighetsrörelsen behöver också slå hål på gamla myter om att rankism

---

⁵³ Fuller, R. W. (2006).

vore "naturligt" eller gynnsamt.⁵⁴ Det bör påpekas att värdighetsrörelsen inte motsätter sig hierarkier i bemärkelsen praktisk administration, organisation och ledarskap. Självfallet behöver vi ledarskap och en rationell fördelning av uppgifter i samhället. Betydelsen av rankism är inte att hierarkiska positioner inte skulle få existera för praktiska syften, utan att en hierarkisk position missbrukas, att den används för att utnyttja eller förtrycka dem eller de som befinner sig "under" individen i organisationen. Självfallet har värdighetsrörelsen ingenting heller att göra med anarki eller kommunism. En del människor tenderar att tolka alla förslag som innehåller ordet "lika" eller "likvärdig" som ett förespråkande av en kommunistisk samhällsordning och som ett hot mot individualismen, alternativt som någon slags desorganisation eller kaos utan auktoriteter. Sådana attityder vittnar endast om vilken ytlig syn dessa personer har framförallt på människan och där av också på hur samhället bör konstrueras. Påven Johannes Paulus II sade att inga ideologier någonsin har fungerat, eftersom de bortser från människans djup. Det förbländande i sammanhanget är dessutom att ideologier tenderar att skapa den ytliga människa, som de från början utgår ifrån att är naturlig, eller också korrumpierar de människan på annat sätt. Den kapitalistiska ideologin till exempel, utgår ifrån att människan är en homo ekonomikus, vars främsta intresse är egen materiell vinning. Hennes grunddrift vore alltså materiell expansion samt njutningslystnad i någon slags hedonistisk bemärkelse. En del homo ekonomikus människor menar man är flitiga och kreativa, skapar företag och arbetsplatser, båda heliga ord i ideologin. Dessa behöver bara ena delen av lärans motivationsmedel, alltså moroten eller belöningen, i form av materiella rikedomar. De andra som lutar mera åt hedonism i form av lättja behöver både piska och morot för att företa sig någonting överhuvudtaget. Det handlar alltså om en i grunden både negativ och mekanisk människosyn i linje med gammeldags behaviorism inom psykologin. Människan ska styras genom straff och belöning, en erfarenhet de flesta har från sedvanlig uppfostran i Västerlandet. Det bedrägliga i det hela är just att ideologin ger upphov till människor som börjar bete sig på ett sätt som stöder ideologins teser. Den blir en självuppfyllande profetia. Ett samhälle som diskvalificerar individen, projicerar negativitet på hen överlag, samt använder sig av våld – i form av utpressning - för att påverka hen, skapar förstås en grundläggande otrygghet och rädsla hos medborgarna. När samhället inte

---

⁵⁴ Jämför Gruen, om evolutionen på samarbetets grund i Gruen, A. (2016b). pp. 19 framåt

villkorslöst tryggar individerna, utan mutar och piskar dem i akt och mening att göra "ordentliga" människor av dessa i grunden tämligen primitiva varelser, skapas en otrugg människa med skör självkänsla. En sådan människa börjar lätt bete sig egoistiskt och ytligt, eftersom hens primära mål i en sådan hård värld *blir* att trygga sig själv och sin existens. Detta var alltså inte hennes drift från början. Den ursprungliga driften är empatiskt och på andra sätt andligt anlagd samt expansionsbenägen i just andlig bemärkelse. Maslows behovspyramid blir dock en självuppfyllande profetia i ett samhälle präglad av den kapitalistiska ideologin. Den ursprungliga driften, att uttrycka och uppleva det äkta självet, sätts på undantag. Den blir en eventuellt senare fråga – för de som behållit någon slags medvetenhet om den överhuvudtaget - och fokus hamnar som ovan beskrivits på det materiella, både på grund av ren rädsla och tvånget att på basen av egna resurser säkra överlevnaden och fysiskt rimliga förhållanden för sig själv och sina anhöriga, samt på grund av att det äkta självet mycket tidigt pressats under jorden. Denna process baseras på rädsla, men den skapar också omedvetna aggressioner gentemot det egna självet (och mot andra), eftersom det äkta självets existens i denna värld utgjort ett hot mot individens överlevnad. Det autentiska självet är ett konstant hot mot den anpassade och falska personligheten och måste därför hållas i schack i det omedvetna. Andra följder av detta är själslig tomhet och kompensationssträvanden för förlusten av det levande. Dessa tillstånd ger, som redan betonats, upphov till statusjakt, distraktion genom verksamhet, konsumtion och så vidare. Homo ekonomikus är uppstånden!

Men vad är egentligen värdighet? Och självkänsla? Som ovan nämnts söker människor ofta sitt eget värde och sin värdighet i yttre attribut. Även sådant som talanger blir i denna bemärkelse yttre attribut. Gruen kontrasterar begreppen identitet respektive identifikation. När kontakten till de egna genuina upplevelserna och känslorna är störd, förlorar individen enligt Gruen sin identitet⁵⁵ och samtidigt, må tilläggas, upplevelsen av sitt eget värde och sin värdighet. Detta kompenserar personen för genom identifikation. Det finns mycket man på detta sätt kan hänga upp sitt värde på och skapa sig en pseudoidentitet genom; yrket, den ekonomiska statusen, nationen, språket, sportklubben, religionen, den politiska inriktningen, familjerollen och så vidare.

---

⁵⁵ Gruen, A. (2003). pp. 57 framåt

Särskilt tragiskt är det när en vuxen människa fjärrad från sitt inre identifierar sig till exempel med föräldrarollen. Detta är ett av otaliga exempel på utnyttjande av barn. Att bli instrumentalisad för en annan människas existentiella behov är inget bagatellartat övergrepp och dessutom ett exempel på ett psykologiskt våld som går under normalitetens täckmantel. Föreställningarna om att man kan finna sin identitet i yttre attribut, i abstraktioner som "nationen", i verktyg man har som språket, i uppgifter som yrket etcetera har ivrigt påhejats av psykologin. I Patricia H. Millers bok om utvecklingspsykologisk teori kan man läsa om den traditionella psykoanalysens föreställningar på detta område utifrån gestalter som Eriksson eller Marcia; "Vidare, ens identiteter relaterar till anknytningspunkter mellan kön, ras, etnicitet, klass, sexuell läggning och nationalitet, och följaktligen blir uppgiften att integrera dessa olika identiteter"⁵⁶ Eriksson har till och med sagt att "Livet är ett sökande efter identitet."⁵⁷ Byter vi ut ordet identitet här mot "identifikation" eller "det egna värdet" måste han onekligen ges rätt. Den falska personligheten söker oförtrutet sin speciellhet i olika attribut den identifierar sig med. Den står och faller med dessa. Astrid Lindgren skildrade fenomenet humoristiskt i berättelsen "Pippi på de sju haven". Där fanns en sjörövare som kallades "Jocke med kniven". En dag hade Jocke tappat bort sin kniv och letade efter den i förtvivlan medan han uttalade orden "Var är min kniv?! Var är min kniv?! Nu kan jag ju inte heta "Jocke med kniven" längre! Jag är INGENTING!"⁵⁸ Det är inte endast ekonomisk otrygghet som kan få människor att tillgripa våld i tider där samhällsstrukturen vacklar. Ekonomisk otrygghet är allvarlig, men den allena får knappast till synes normala och stabila människor att plötsligt bli barbarer. Det är snarare det ekonomiska hotet i kombination med ett hot mot den identifikation som upprätthållit personerna själsligen och som inte har någon verklig grund, vilket kan få grannar att plötsligt ta till våld mot varandra.⁵⁹ Rättare sagt, ett värde och en värdighet som bygger på identifikation med samhälleliga auktoriteter i stället för på kontakt med det inre, levande livet är ett konstant pyrande hot mot samhällsfreden, vilket genom ekonomisk stabilitet hålls latent eller i någorlunda schack. Det är alltså inte ekonomin i sig som är den avgörande faktorn för fred och sämja. Den håller endast locket på

---

⁵⁶ *egen översättning*, Miller P. H. (2010). p. 161

⁵⁷ Miller, P. H. (2010). p. 163

⁵⁸ Lindgren, A. (1970)

⁵⁹ Gruen, A. (2003). p. 59

våldstendenserna, vilka är en ständig följeslagare hos alla personer som byggt sina liv i existentiell mening på identifikation och en falsk personlighet.

I linje med enkelhetens princip kan man konstatera att livet har sitt värde och sin värdighet i sig själv. Med livet menas här det autentiska livet. Vår fjärmning från det autentiska och verkligt levande har många konsekvenser, varav en viktig är det ständiga sökandet efter värde och värdighet i yttre attribut. Som ovan nämnts, tas detta som egentligen är en patologi, för normalitet och även inom psykologisk vetenskap har man omhuldat fenomenet som grundläggande och normalt. När vi talar i termer av självkänsla må vi göra det ordagrant på det svenska språket. Det handlar om att verkligen *känna* sig själv, utifrån medvetenhet och kroppsligt-känslomässigt upplevande. Det är i detta samma genuina upplevande vi finner vår värdighet. En negativ bestämning kan kanske tydliggöra poängen; att leva stympad och fjärrad från sitt äkta själv med dess potential är ovärdigt människan. Med det inte menat att en fjärrad individ skulle *ha* ett mindre människovärde givetvis. Medvetet eller omedvetet är detta dock hens upplevelse. Arno Gruen beskriver de destruktiva konsekvenserna av att bli tvungen att svika det äkta självet, vilket beskrivs närmare i andra delen av detta arbete. Det gamla maktcentrerade tänkandet associerar begrepp som värdighet och respekt med hierarkier. Mycket vanligt inom detta tänkesätt är idén att värdighet och respekt är sådant som tillkommer äldre människor framom yngre, att det handlar om respektabilitet. Ett "värdigt uppträdande" till exempel föreställer man sig som någon slags behärskning, medan barns spontanitet och oförställdhet på sin höjd är värdefullt, inte värdigt. Givetvis kan ett slags grace i uppträdandet vara helt autentiskt och resultatet av mognad. Detta är dock poängen, att det är i det autentiska livet värdigheten finns. Därför är barnets spontana entusiasm lika mycket grunden för värdigheten som den mogna människans tålmod och medvetna närvaro är det. Den falska personligheten däremot saknar värdighet liksom den saknar i princip alla naturliga kvalitéer. Därför jagar den febrilt anseende och respektabilitet, i omedveten strävan att kompensera för den förlorade värdigheten, som endast kan baseras på det verkliga.

Det är intressant att professionella som gjort sig tankar om värdighet och självkänsla trots allt kan sitta kvar i det västerländska samhällets ideologi. Fuller (själv)

menar att grunden för värdigheten finns i individens bidragande.⁶⁰ Också Jesper Juul tycks ha tendenser att tänka i dessa banor när han skriver att självkänsla handlar om att uppleva sig värdefull för andra.⁶¹ Det är alldeles centralt att ett barn upplever sig värdefull i andras ögon. Detta handlar om behovet av *erkänsla* för sitt varande, för sina upplevelser och känslor, vilket för de flesta barn är en nödvändighet för att barnet ska bli medvetet om sitt äkta själv, kunna utveckla och konsolidera detta. Att vara bidragande eller givande är en naturlig del i denna utveckling. Det är en del av livets expansiva natur och av den allmänmänskliga empatin. Det hör också till det kreativa samspelet med omgivningen. Att ge, eller egentligen att dela med sig, är en central del i upplevelsen av att vara människa. Att dock binda individens självkänsla och värdighet till hens bidragande till omgivningen är inte bara reducerande, utan luktar ganska starkt det gamla prestationstänkandet, även om författare som Juul pratar om hur familjemedlemmar bidrar själsligt till varandra också. Idén kan vidare kopplas till det vanliga behovet av att "vara behövd", vilket inte är någonting annat än en variant av den falska personlighetens bekräftelse- och även kontrollbehov. Behovet av att vara behövd strävar efter att skapa en bindning. Bindningar är baserade på rädsla, inte på kärlek. Kärleken erkänner och önskar alltid den andres absoluta frihet. Fokus i kärlek är på den andre, inte på det egna egot. Självfallet är den unika individen en gåva till världen, en gåva av livet till livet. Men att omfatta denna förståelse innebär någonting annat än att binda värdigheten och självkänslan till bidragandet. Individen är en gåva till livet också i de stunder individen blomstrar och ingen annan tar del av blomman. Varje människa är ett självändamål för att prata med Kant.

12. Värdighet och respekt med startpunkt hos Kant och Backström

Backström diskuterar temat respekt delvis utifrån Kant och i polemik med denne.⁶² Det finns brister i både Backströms och Kants resonemang, vilka delvis också ger upphov till konflikten mellan dessa. Dessa brister torde åtminstone delvis vara att tillskriva det faktum att ingendera av dem, på ett djupare sätt i varje fall, behandlar olikheten i barnets och den vuxna människans livsvillkor. Backström behandlar

---

⁶⁰ Fuller, R.W. (2006). p. 25

⁶¹ Juul, J. (n.d.).

⁶² Backström, J. (2007). pp. 138 framåt

egentligen inte alls temat värdighet. Respekt är ett fenomen han misstänkliggör och troligen är begreppet värdighet i hans ögon lika suspekt. Denna inställning föranleds av hans fokus på kärleken-öppenheten, vilken trots revolutionerande poänger dock innehåller vissa märkvärdiga perspektiv. För Backström är kärleken-öppenheten "tillräcklig", medan Kant säger att människan har "av naturen två impulser, att bli aktad och att bli älskad".⁶³ Kant kallar dessa impulser även för krafter, ett begrepp som eventuellt kan anknytas till begreppet kvalitéter. Respekt är den primära kraften enligt Kant, vilket Backström vänder sig mot. På sätt och vis kan konflikten mellan dessa båda tänkare se ut att främst handla om en viss begreppsförvirring och att de alltså i grunden trots allt ser relativt lika på dessa saker. Backström vill reservera begreppet respekt för en slags konventionell hövlighet, ett ytligt och närmast korrupt fenomen som understöder individens bekvämlighetszon (och falska personlighet). Han ger visserligen fenomenet respekt en viss erkänsla till exempel i satsen "Att älska någon *betyder* att inte vilja tvinga någonting på dem eller få dem att uppleva sig inkräktade eller trampade på, förolämpade eller nedvärderade på något sätt. På detta sätt inkluderas i kärlek i sig en önskan att skydda allt det goda som respekt skyddar.."⁶⁴ Här låter det som om respekt också för honom kan vara någonting gott som syftar till att ge skydd till exempel. Men poängen i satsen är förstås främst att kärleken är "tillräcklig". Backström säger bland annat att kärleken är en önskan att "känna och bli känd", en längtan efter den andre, en vilja att vara tillsammans med den andre i öppenhet.⁶⁵ Han säger också att kärlek innebär att vilja göra saker *med* sin vän, inte *för* hen primärt. I kärlek kommer man att dela sin väns målsättningar och önskningar betonar han och han talar mycket om "enheten i kärlek".⁶⁶ Han framhåller vidare att kärleken inte är timid eller hövlig.⁶⁷ Inte heller är den enligt honom uppoffrande, ensidig eller på något vis neutral och fri från behov, utan den har sina egna önskningar, nämligen att den andre också ska vara öppen, kärleksfull.⁶⁸ Självfallet håller det streck att en "respekt" som syftar till att undvika att göra en annan obekvämt, som rentav är feg och inte vågar utmana en annan, är uttryck för kärlekslöshet, och, må tilläggas, för andlig lättja. Men att reservera ordet

---

⁶³ *egen översättning*, Kant, I. (1888/1963). p. 185

⁶⁴ *egen översättning*. Backström, J. (2007). p. 148

⁶⁵ Backström, J. (2007). pp. 33 framåt

⁶⁶ Backström, J. (2007). pp. 76 framåt

⁶⁷ Backström, J. (2007). pp. 150

⁶⁸ Backström, J. (2007). pp. 122, 192 framåt

respekt för dylika förhållningssätt eller att binda begreppet till världslig respektabilitet förbiser andra dimensioner av kvalitén respekt, djupare sådana. Förvisso kan man också definiera kärlek som innehållande de positiva element man kan anknyta till respekt, precis som man kan definiera kärlek som den grundenergi vilken i sig innefattar alla grundläggande och livsbejakande kvalitéer. Vad gäller detta perspektiv menar dock Backström att endast glädje och sorg är sådana kvalitéer som hör till kärlek. Han säger att kärleken gläds när den välkomnas av en annan och sörjer när den avvisas.⁶⁹ Det är alltså inte glädje eller sorg som kvalitéer "i sig" han syftar på, utan han kopplar dem till sin förståelse av kärlek och öppenhet.

Backström har sina poänger i till exempel kritiken av en viss förståelse av respekt och av den ensidiga, uppoffrande "kärleken". Öppenhet är som han genomgående betonar en anda man är i tillsammans.⁷⁰ Denna anda, som kan utgå från en individ, förutsätter åtminstone en viss öppenhet från den andre för att ett verkligt relaterande ska komma till stånd och i synnerhet för att det ska kunna uppstå ett *möte* individer emellan. Relaterande utifrån falska, slutna personligheter kan aldrig föra till ett möte och är en slags tomgångsexistens. Detta gäller även situationer som där två individer i ett samtal håller sig till sanningen, där de till exempel berättar om sina känslomässiga upplevelser helt uppriktigt. Så länge dessa redogörelser trots innehållet har en intellektuell form, alltså utgår från sinnet, kan inget möte uppstå. Ett möte kan endast uppstå där ett samtal eller något annat slags relaterande är förankrat i individernas kropp och varande. Det förutsätter alltid en beredskap att ge upp försvaret av sårbarheten och därmed egentligen hela egot, vilket i grund och botten är ett fenomen som syftar att skydda mot sårbarhet. När egot ges upp inträder vi i den öppna anda som Backström verkar beskriva. I denna öppenhet kan jag och du framträda sådana vi är. Backström hävdar att i denna anda finns inget mitt eller ditt.⁷¹ Detta uttryck är lite missvisande, men poängen är central. Det handlar om kontakt och delande, om kärlek i medkänslans och tillvändhetens form och om hur självskhet och altruism inte utesluter varandra utan egentligen är ett. När jag till exempel gör någonting för den jag älskar gör jag det samtidigt för mig själv. Det är en glädje och framförallt en *ära* att få och kunna

---

⁶⁹ Backström, J. (2007). pp. 197 framåt

⁷⁰ Backström, J. (2007). p. 194

⁷¹ Backström, J. (2007). p. 194

göra någonting för den man älskar. Saknas denna känsla av att vara mottagare samtidigt som man är givare, så har vi snarare att göra med plikter eller den "uppoftande kärlek" som Backström kritiserar. Detta är inte kärlek alls, utan någonting som lämnar en outtalad skuld hos mottagaren. Sist och slutligen handlar äkta kärlek om hur jag relaterar till livet själv. Vågar jag öppna mig mot vem jag verkligen är, tillåta kärleken och vila i denna oavsett att jag inte har någon kontroll över vilka vägar den kan ta?

Även om det finns en stark poäng i detta, är det samtidigt något missvisande att göra begreppen öppenhet, vänskap och kärlek till synonymer. Ännu mera missvisande är att reducera definitionen av respekt till de tarvligaste sammanhang där vi tenderar att använda begreppet. Vill man ha en synonym till öppenhet så vore det snarast egolöshet. Det handlar om att träda in i det opersonliga och universella. Dock detta är inte att missförstå för någonting opåtagligt. Tvärtom är upplevelse utifrån det universella i högsta grad konkret. Man kunde tillägga begreppet *innerlighet* till Backströms resonemang. Det som sker när vi släpper vårt ego och blir öppna, när vi betraktar oss själva och andra med medkänsla, när vi uttrycker oss verkligt samt verkligen lyssnar, är att vi träder in i en innerlighet som vi, i kraft av dess förankring i vår kropp och varande, knappast kan ta miste på. Det är ett tillstånd av (öd)mjukhet och kontakt, ett naturligt tillstånd, dock ett tillstånd som blivit relativt sett sällsynt i Västvärlden. Som redan nämnts kan man kalla allt av livets goda för kärlek och kärlek är den radikalaste form av godhet. Kärleken är den radikalaste förmåga att *se och vilja* det goda. Den radikalitet som finns i kärlek gör det förståeligt att Backström ser kärlekens natur närmast som en motsats till den världsliga respektens timida förhållningssätt, ovilja att besvära och feghet. Det blir begripligt när han säger att kärleken inte låter den andre vara ostörd i sin avstängdhet, i sin sårade stolthet och så vidare, att den inte är blygsam och framförallt inte likgiltig. Kärleken är levande, i motsats till det förstummade och avtrubbade, det som inrättat sig bekvämt i distans och avskärmning. Men det ser ut som att Backström slänger ut barnet med badvattnet. Han tycks inte se vissa dimensioner av både kärlek och respekt som är verkliga och väsentliga. Som han karakteriserar kärlek verkar det handla om ett fenomen som passar in främst på vuxna vänskaps- eller partnerskapsrelationer. Den ömsesidighet och enhet han beskriver passar sämre på till exempel barn-vuxen relationen, även om dessa förstås också kan och bör utspelas i det utrymme av innerlighet, kontakt och medkänsla Backström verkar

syfta på i sina beskrivningar. Det centrala som vi bör beakta är dock att *individer besitter olika grad av medvetenhet*, både naturligt och på grund av korruption. Det är framförallt med avseende på relationer där detta är ett faktum som vi behöver fördjupa oss i vad kärlek verkligen är för någonting, samt differentiera mellan dess olika aspekter, inte minst lyfta fram kvalitén respekt och andra kvalitéer som hör samman med denna. Det centrala och revolutionerande i Backströms identifiering av var mänsklighetens sko till största delen klämmer kan inte nog poängteras, alltså i våra problem med öppenhet eller i detta arbetes termer, med autenticitet. Men det finns någonting kärlekslöst i hans eget resonemang, en dömande underton gentemot den slutna individen. Det räcker inte med att beskriva slutenhet och dess destruktiva följder, ens i dess mest förrädiska former, utan vi måste framförallt se på fenomenets bakgrund, förstå denna. Till detta hör att verkligen förstå människans behov och natur överhuvudtaget, inte minst barnets. Det ligger ingenting ödmjukt och verkligen ingenting ansvarsfullt i att undvika att befatta sig med dessa grundläggande fenomen.

Kant säger alltså att människan har två grundläggande behov, att bli respekterad och att bli älskad. Det tyska begreppet för respekt som Kant (och Gruen) använder är *Achtung*, vilket på svenska även kunde översättas till aktning, hedrande eller vördnad. Man kunde uttrycka saken så här; Livet känner sitt eget värde. I synnerhet det mänskliga livet har en, om inte medveten, så intuitiv förståelse för allt livs värde, med andra ord att det naturliga förhållningssättet till livet är hedrande eller vördnad. Man kan kalla detta hedrande för en form av kärlek, men en differentiering av begreppen behövs ändå. Detta har i grunden ingenting med den respekt Backström beskriver att göra, förutom att den världsliga förväntningen på respekt och respektabilitet är en förvrängning av eller en kompensation för förlusten av den ursprungliga upplevelsen av att ha blivit hedrad som unikt liv. Den falska personlighetens vansinniga jakt efter godkännande, bekräftelse, status, makt och liknande är förutom kompensation för förlusten av det levande, även kompensation för förlusten av det hedrande bemötandet som vore naturligt och värdigt allt liv. Detta hedrande förankrar upplevelsen av värde och värdighet hos människan och relaterar givetvis alltid till det autentiska hos henne. Det är genom hedrande det autentiska självet småningom blir medvetet för individen. I ett utrymme av aktning och närvaro uttrycker sig, utvecklas och integreras det äkta självet. Även det lilla, omedvetna barnet har en naturlig, intuitiv förväntan att

välkomnas och bemötas på detta sätt i livet. Det är i grunden fråga om en känsla för livet som under. Att ha en sådan intuitiv känsla inför sitt eget själv har ingenting med självcentrering eller ego att göra. Det är ett förhållningssätt till livet överhuvudtaget och i likhet med alla andra grundläggande kvalitéer är det en känsla som har en universell karaktär. I Västvärlden lyser dock kvalitéer som hedrande och vördnad med sin frånvaro och detta tar sig uttryck i en ond cirkel av vad man kunde kalla arvsynd. Kant har rätt angående människans grundbehov, dock behovet att älskas och framförallt att hedras är ett behov som är avgörande för det unga livet och endast för det unga livet. Det naturliga är att bemöta allt liv med vördnad. Dock för en vuxen individ som utvecklats sunt har omgivningens förhållningssätt inte längre betydelse för individen själv, för individens själv. En medveten vuxen individ med ett integrerat äkta själv behöver inte längre någon annan i vidareutvecklingen och uttrycket av detta själv, för sin självkänsla och förmåga att hedra och älska sig själv och annat liv. För en "vuxen" människa som slagit in på en utveckling som lett till en falsk personlighet däremot, kvarstår beroendet av den yttre världen. Det är dock missvisande att kalla den vuxna människans grundbehov för att bli älskad och hedrad, även om det existerar massvis av sådana "vuxna". Att bli älskad och hedrad är grundläggande behov endast för den unga, omedvetna individen, eftersom det empatiska och hedrande bevittnandet behövs för de allra flesta barn för att de ska förmå bli medvetna om sina äkta själv och utvecklas i linje med dessa. Den vuxna människans grundbehov är följaktligen att *vara* i kontakt med sitt själv, att uppleva, uttrycka och utveckla detta, men hen behöver inte längre för detta någon annan som vittne, eftersom hen har vittnet integrerat i sig själv. Hen behöver ingen inbjudan eller av omgivningen berett utrymme för att uppleva och uttrycka sig själv. Ett massivt motstånd, i form av falskhet och förställning, kan däremot för denna långt medvetna individ tjäna som en bakgrund, en kontrast, mot vilken hen uttrycker sin autenticitet. Den vuxna människans primära behov är inte att *bli* älskad och att *bli* hedrad, utan *att* älska och *att* hedra. På grund av den västerländska kulturens strukturer, inklusive dess tendens att massivt förtrycka det autentiska, så torde endast ett fåtal ha nått en sådan långtgående integrering av sig själv och funnit sin verkliga identitet och förankring i det egna vittnet av sin livsupplevelse. Därmed kvarstår för de flesta äldre individer behovet av det utomstående vittnet som bistår sin närvaro och sitt hedrande som stöd för individens återerövring av sig själv och sin äkthet. Dock det är

inte i grunden förlusten av detta hedrande från utomstående som kränker den vuxnes värdighet. Det som berövar den vuxne värdigheten är sveket av det egna självet. Bland förlusten av alla genuina kvalitéer är den förlorade upplevelsen av att själv fullt ut förmå hedra och älska en annan och livet överhuvudtaget grundläggande.

Kant hävdar riktigt att behovet av respekt, av att hedras, är viktigare än behovet att älskas. Men det gäller endast det unga livet. För barns sunda utveckling är det hedrande bemötandet det mest centrala. Man kan som sagt definiera en sådan respekt som en grundkomponent i kärleken, men det finns ändå skäl att lyfta fram respekt som ett separat fenomen. En skillnad mellan kärlek och hedrande är att även om barn har behov av båda, så har barn själva inte kapacitet till båda på samma sätt som en sunt utvecklad vuxen har. I denna mening är kärlek och respekt olikartade kvalitéer. Detta har med förmåga till själslig närvaro och att bereda utrymme för en annan att göra.

Barns förmåga att både älska och hedra är naturlig. De är medfödda förmågor. Men förmågan att hedra kommer i form av ett frö. Den utvecklas i takt med att individen förvärvar en djupare närvaro. Detta torde delvis vara orsaken till tendensen att tillskriva vuxna kvalitén värdighet, dock inte barn. Hedrande handlar om att kunna bistå sin närvaro och att utgöra det utrymme där en annan får uppleva och uttrycka sig, samtidigt som den som bereder detta utrymme upplever detta just som en heder, en *ära*, att få vara vittne till och ibland samtidigt även mottagare av en annan människas äkta livsupplevelse. Barn, framförallt små och tämligen ofördärvade barn, har lätt för att älska. De har inte ännu lärt sig att frukta denna upplevelse och dess uttryck eller att skämmas för den. Men förmågan att hedra växer fram i takt med deras integrerade och fördjupade livsupplevelser och därmed växande förmåga till närvaro. Visst kan barn glädas åt, till och med älska, andras genuina livsuttryck. De facto är detta just det som barn älskar! De har förmåga till närvaro, men spännvidden och djupet i närvaron saknar de för det mesta. Detta är fullständigt naturligt. Precis som förmågan att kunna hedra är latent, så är känslan för det värdiga också intuitiv, snarare än medveten, hos barnet. Den växer naturligt fram ur den upplevelse av värde barnet får när hans själv bereds utrymme och mottages med närvaro, sensitivt intresse och kärlek. När barnet bemöts som ett under, förankras hans upplevelse av att *vara ett under*. Känslan för det förunderliga och vördnadsfulla i livet överhuvudtaget medvetandegörs och förankras alltmer, det vill säga den andliga intelligensen utvecklas från intuitiv till medveten.

Den motsatta erfarenheten triggas också en känsla för det värdiga, dock på ett förvrängt sätt. När barnets själv inte bereds utrymme, när det ignoreras eller till och med kränks uttryckligen genom påhopp som hån, förlöjligande, bagatelliserande av känslor etcetera chockeras barnet. Den intuitiva vetskapen om att allt äkta liv förtjänar att bemötas med heder står i bjärt kontrast till dylika upplevelser. Upplevelsen av att vara mottagare av ett hedrande bemötande ersätts av upplevelsen att bli tvungen att kämpa för sin själsliga existens och sin värdighet, innan man ens blivit medveten om vad den själsliga existensen, det äkta självet, består av och därmed inte heller av vad den på detta baserade värdigheten utgör. Även om barnet hade medel att försvara sig med, så kan hen inte göra det, eftersom hen inte är medveten om vad det är hen bör försvara! Det enda alternativ som står till buds för barnet i denna situation är omedvetna försvarsmekanismer, alltså att utveckla en falsk personlighet med en falsk upplevelse av värdighet, det vill säga av "speciellhet". Det äkta självet blir däremot för barnet något både främmande och hotande. Om det tittar upp från det omedvetna riskerar barnet (eller den sedermera "vuxne") ett återupprepande av det ovärdiga bemötandet, vilket är outhärdligt för den psykologiskt och andligen omedvetne individen. Det ovärdiga bemötandet skänker känslan av total värdelöshet, alltså en upplevelse av att *det som vill visa sig lika gärna inte borde existera*, eftersom denna världen inte efterfrågar det, skänker det något som helst utrymme eller till och med direkt angriper det. Budskapet att du – i din äkthet - lika gärna inte borde existera motsvarar budskapet att du helst borde vara död. Den omedvetne, unge individen har, för att överleva, inget annat val än att alliera sig med detta budskap och göra sig icke-existerande genom att undantrycka sitt spirande äkta själv till det omedvetna och i stället anta den anpassade personlighetens skepnad. Det som sker är med andra ord ett självmord. Tillståndet upprätthålls och görs oigenkännligt av bortträngningsmekanismens effektivitet. Denna utgör ett skydd mot den outhärdliga smärtan av att världen betraktat det unika liv, som naturligt borde bemötas med vördnad, tacksamhet och djupt intresse, i stället värd inte ens en sekunds uppmärksamhet, alternativt en flyktig uppmärksamhet eller en uppmärksamhet präglad av förakt, fördömande eller liknande. Ett annat uttryck för det hedrande bevitnandet, den djupa och sensitiva respekt, som är livsnödvändig för de flesta barns förmåga behålla och utveckla kontakten till sitt äkta själv, är *erkänsla*.

13. Erkännandeteori och individens rätt att leva och utvecklas autentiskt

Inom filosofi och sociologi idag finns en inriktning som kallas erkännandeteori, där begreppet erkännande i princip används synonymt med erkänsla. Man har börjat få upp ögonen för erkänslans betydelse för människan och den mänskliga samlevnaden, vilket är ett lika revolutionerande framsteg i den samtida medvetenheten som Backströms betoning av öppenhetens avgörande roll. En portalfigur inom erkännandeteori är Axel Honneth, efterföljare till Jürgen Habermas vid universitetet i Frankfurt.

Erkännandeteori tar sitt avstamp hos Hegel. Andra samtida personer än Honneth som diskuterar temat eller kring det är till exempel Nick Crossley, Emma Engdahl och Frank Furedi. Mikael Westerlund har skrivit en uppsats utgående från dessas behandling av erkännande vilken han gett den slående rubriken "Jag är erkänd – alltså finns jag till!"⁷² Denna parafrasering av Descartes beskriver i en enda mening den kanske viktigaste poängen som lyfts fram i detta arbete, det som också kan kallas *hedrande bevittnande av barnets autentiska upplevelsevärld och verklighet*. Detta är de flesta barns mest grundläggande behov.

Angående frågan hur kärlek och hedrande eller respekt förhåller sig till varandra så är Honneth av meningen att Hegels (och diktaren Hölderlins) stora upptäckt och ursprungserfarenhet var att *kärlek är att förstå som ömsesidigt erkännande*, det vill säga erkännande av den andre som unik individ.⁷³ Med andra ord vore kärlekens essens just hedrandet. Honneth och även andra erkännandeteoretiker förvirrar dock diskussionen kring erkänslans betydelse genom olika snedvridna grundantaganden. Honneth nämner uttryckligen individens prestationer som en grund för erkänslan, även om han också nämner "egenskaper".⁷⁴ Vidare gör han samma kardinalfel som de flesta filosofer genom tiderna genom att inte differentiera mellan barnets och den vuxnes behov, den omedvetnes och den medvetnes. Han framhåller just att kärlek är att förstås som ömsesidigt erkännande. Mellan den vuxne och barnet kan dock så gott som ingen ömsesidighet förekomma vad gäller erkänsla, hedrande eller förmåga till verklig

---

⁷² Westerlund, M. (2010).

⁷³ Honneth, A. (2010, 9 januari).

⁷⁴ Honneth, A. (2010, 9 januari).

närvaro inför den andre. Tvärtom mot hur det kristna budordet lyder borde det heta "Hedra dina barn". När den vuxne gör detta kommer barnen naturligt att respektera den vuxne på sina egna barnavis, vilka dock inte innehåller den spännvidd i närvaron som krävs för ett verkligt hedrande bevitnande av och skapande av utrymme för en annans upplevelser. Denna erkännandets uppgift tillkommer endast den vuxne.

En annan sak som skapar märkliga resonemang i diskussionen om erkänslans betydelse är olika förvirrade grundantaganden som görs om självet. Den moderna termen självförverkligande definieras enligt Nationalencyklopedin som "*förverkligande av den egna personlighetens inneboende möjligheter. Självförverkligande är även ett personlighetsdrag: en individ med hög grad av självförverkligande karakteriseras av självständighet, självkänsla och ansvarstagande. Även uppnående av långsiktiga livsmål kan benämnas självförverkligande. Definition av psykologiskt självförverkligande – som något som kommer inifrån och som ska fullbordas.*"⁷⁵ Termen självförverkligande anses dock av kritiska röster vara en produkt av det postmodernas radikala individualism och man kontrasterar mot denna en förståelse av självet som socialt skapat genom "intersubjektiv kommunikation".⁷⁶ Dikotomin har sin bakgrund i motsättningen mellan biologisk och socialkonstruktivistisk teori, där den ena betonar den oberoende biologins inre drivkrafter och den andra det sociala samspelet som skapare av identitet, könsroller med mera. Idag har måhända ett visst överbryggande mellan dessa skett i och med neurovetenskaplig kunskap om hjärnans plasticitet. I detta arbete positioneras perspektivet utanför dessa resonemang. För att repetera; Barn föds *inte* som oskrivna blad. Precis som ett barn har ett unikt fysiskt utseende, så har ett barn också en unik själslig karaktär från början. Liksom den fysiska karaktären så är den själsliga påverkbar av omgivningen, inom vissa ramar. Kroppen och själen är på riktigt intimt sammanbundna, betydligt intimare än vad så kallade moderna experter tenderar att vara medvetna om. (I och med att dessa tenderar att förneka själens eller självet existens i första taget, så intresserar de förvisso sig inte heller för sambandet till det kroppsliga!) Liksom det fysiska hos människor har en gemensam karaktär så existerar allmänmänskliga själsliga kvalitéer och egenskaper hos alla människor. Och som det fysiska också är individuellt existerar en *unik betoning* på olika egenskaper samt en *unik*

---

⁷⁵ Självförverkligande (n.a.). (n.d.).

⁷⁶ Westerlund, M. (2010).

sammansättning av egenskaper hos varje mänsklig individ. En del av dessa kvalitéer och egenskaper uttrycker sig tämligen omedelbart hos det lilla barnet, medan andra är frukten av mognad. Som nämnts är kärlek och tillit medfödda kvalitéer, medan till exempel hedrande och vördnad fördjupas och uppträder mera uttalat i takt med en fördjupad livserfarenhet. De är medfödda men kräver i regel livsupplevelser och viss tid på sig för att yttras och konsolideras. Definitionen av självförverkligande ovan håller streck i bemärkelsen att självet är någonting som kommer inifrån och ska fullbordas. Livets, det mänskliga livets, syfte är inte mera komplicerat än en blommas.

Individens syfte är att blomstra, i linje med de egenskaper blommans frö bär på från början. Någon evolutionspsykolog kanske i sin reduktionistiska anda invänder att blomplantan är så strålande vacker när den blomstrar endast för att locka till sig bin och humlor så den lyckas sprida sig och överleva. Livets syfte är dock inte att överleva utan att *leva*; i mänsklig mening att *uppleva*. Överlevnad är en underordnad förutsättning för att kunna leva och blomstra, inte tvärtom. Därmed är överlevnadsdriften givetvis mycket stark. Men man bör komma ihåg att det finns otaliga exempel på människor som offrat sina fysiska liv för att rädda sin själ, till exempel vapenvägrare i krigstid vilka straffats med arkebusering. Ur det evolutionspsykologiska perspektivet vore dessa måhända galningar, men ur ett andligt perspektiv agerade de rationellt och med integritet. Självfallet har människor även i fredstid föredragit att ta sina fysiska liv framom att korrumpas själsligen, fastän psykiatrin sannolikt sjukförklarar massor av sådana fall. Arno Gruens perspektiv på schizofrenin som individens vägran att delta i det allmänna falskspelet, alltså som ett försök att rädda sin autenticitet, är ett fenomen som eventuellt också gäller många människor som diagnosticerats som deprimerade.

Depression vore ju en mycket naturlig reaktion på insikten – även på en gryende insikt - att man svikit sitt autentiska själv, själva livet. Om individen ändå inte ser någon möjlighet att återerövra det äkta självet, utan är hänvisad till att fortsätta en livsföring utifrån en anpassad personlighet är det föga förvånande om hen i många fall på grund av brustet hjärta avslutar sin fysiska existens. Den västerländska kulturen förnekar, tabuiserar respektive dramatiserar den fysiska döden, vilket förstås underbygger psykiatrins perspektiv att självmord och självmordsförsök uteslutande är patologi.

Det osunda förhållandet till döden avspeglar förstås i grunden ett osunt förhållande till livet. Man räds båda. Livet, det vill säga upplevande och uttryckande av ens autentiska själv, blir genom den gängse "intersubjektiva kommunikationen" delvis eller helt till

någonting främmande och i dess ställe träder den anpassade personligheten. Det största missförståndet som förespråkare av självet som socialt konstruerat gör är att de i kraft av sin syn att den "intersubjektiva kommunikationen" är fundamental för att ett själv överhuvudtaget ska uppstå inte kan urskilja när vi har att göra med en falsk personlighet, alltså en patologi, och när inte. Dessa erkänner inte att människan bär på allt hon behöver från början, att hon kommit hit för att uppleva och uttrycka sin inre autenticitet, samt växa i linje med denna. Den "intersubjektiva kommunikationen" är av utomordentlig betydelse i denna process, men inte som skapare av självet, utan som katalysator för dess framträdande. Katalysatorn består av den andres hedrande bevitnande eller av erkänsla. Här föredras begreppet hedrande bevitnande eller själslig närvaro eftersom i dessa beskrivningar kan inkluderas både uttrycklig och aktiv spegling samt den så viktiga principen om *icke-inblandning*. Ordet erkänsla hänför sig mera till den aktiva speglingen. I många situationer behöver livet ingenting annat än avsaknad av inblandning eller störning för att yttra sig autentiskt. Att spegla direkt genom att till exempel sätta ord på olika upplevelser kan vara nödvändigt ibland för ett medvetandegörande av känslomässiga tillstånd, vilka kan förbli diffusa om de inte ringas in symboliskt. Men många gånger räcker ett leende, ett "mm" eller helt enkelt ett närvarande utrymme där barnet kan uppleva och uttrycka sig, där hen ges den tid och plats som behövs för att den inre upplevelsen och dess yttre uttryck ska fullbordas. Inom Rosenmetoden består detta utrymme av närvarande följsam beröring samt terapeutens muntliga spegling av det verkliga. Det muntliga brukar bestå av ett "mm" eller av enstaka ord. Terapeuten upprepar ett ord klienten yttrat varpå kroppen reagerat som tecken på att det är just i detta avseende klienten har en genuin upplevelse, det vill säga blir berörd.

Furedi, Engdahl, Crossley och Honneth berör centrala aspekter kring människans behov av erkänsla. Samtidigt förvirrar de diskussionen även på andra sätt än de ovan nämnda. Furedi menar att terapikulturen som växt fram sedan 1980-talet "skapat en känslobaserad identitet som positionerat självet i en svag form genom att beskriva det som sårbart".⁷⁷ Engdahl pratar om "det emotionella självet för vars utveckling kärlek är en avgörande faktor".⁷⁸ Vad gäller kärlek har hon rätt. Det existerar dock inget separat

---

⁷⁷ Westerlund, M. (2010), Furedi, F. (2004).

⁷⁸ Westerlund, M. (2010), Engdahl, E. (2005).

”emotionellt själv”, som dessutom skulle vara produkten av en modern terapikultur och därmed gjort sårbart. Det enda själv som existerar är det upplevande självet, för vilket en något mindre precis term förvisso kunde vara ”emotionellt själv”. Terapikulturen har aldrig skapat någonting, utan i bästa fall fungerat som en katalysator för självets möjlighet att upplevas, uttryckas och utvecklas. Den har inte heller ”gjort självet sårbart”, utan självet *är* hos de allra flesta barn ytterst sårbart. Om det inte hedras (erkänns) går det hos majoriteten barn under jorden. Behovet att erkännas är alltså ytterst starkt och i de flesta fall en nödvändighet, men detta bör precis som överlevnadsbehovet inte förväxlas med människans absoluta grunddrift, att i samspel med övrigt liv uppleva sig levande i kraft av sitt unika själv. Om man beskriver behovet av att bli erkänd som människans grunddrift förvirrar man den vidare förståelsen. Erkänslan är för barnet medlet, inte målet. För den vuxne är förmågan att hedra dock ett allmänmänskligt behov. Det är en central del av det grundläggande livssyftet och behovet; att uppleva sig verklig och levande. Förlorar individen kontakten till denna förmåga förlorar hen en stor del av sitt allmänmänskliga själv och sin värdighet. Både Crossley och Engdahl tar upp den kroppsliga sidan av existensen, att den är intimt kopplad till känslomässiga erfarenheter (Engdahl) och medvetenhet (Crossley), i själva verket ena sidan av samma mynt.⁷⁹ Även Backström lyfter fram det faktum att alla känslor och upplevelser är förkroppsligade. Kroppslig förstumning innebär själslig förstumning och vice versa; i Backströmska termer slutenhet gentemot medmänniskan, i Rosentermer försvar.

”vi kan inte komma bort från ”allt det där”, från våra förkroppsligade känslor för varandra; vi kan inte formulera något begrepp om vad det skulle betyda att ens försöka, eftersom vi alltid förblir levande, inkarnerade varelser.. Vad vi kan göra är att försöka hålla varandra på avstånd... Ett sådant avstånd måste dock aktivt *hållas*, det kräver att vi *förtränger* eller försöker *döda* våra känslor, och även när vi gör detta ”framgångsrikt”, lyckas vi *inte* förvandla oss själva till okroppsliga intellekt, bara förstumma våra förkroppsligade själar.”⁸⁰

---

⁷⁹ Westerlund, M. (2010), Crossley, N. (2001).

⁸⁰ *egen översättning*, Backström, J. (2007). p. 120

Vår intellektuella tradition har dock i århundranden förnekat denna koppling, strävat efter abstraktion samt att upphöja abstraktionen till auktoritet eller helt sonika betraktat den som utvecklingens höjdpunkt. Honneth opererar inom samma tradition när han befattar sig med erkännandebegreppet, trots hans betoning på den primära roll konkreta kärleksfulla relationer har för människan. Han menar att dessa skapar ett "känslomässigt självförtroende" som sedan blir ett förstadium till det erkännande som sker på nivån av lagar och rättigheter. På denna nivå handlar det om erkännande av vår likhet och likvärdighet, medan det primära erkännandet i personliga kärleksfulla relationer erkänner oss som unika. Förvisso betonar Honneth att vi som samhällsmedlemmar inte bör förlora det ursprungliga erkännandet ur sikte. Om kärleken och förmågan att värdesätta andra som unika individer försvinner – även om likvärdighet upprätthålls lagligen – så förlorar vi enligt honom "en viktig dimension av delaktighet".⁸¹ Backström, även där han diskuterar Kant som han till stor del missförstår, framhåller givetvis kärleken, relaterandet i öppenhet (som vi när det gäller vuxna också kunde kalla ett erkännande relaterande) som det primära. Utan den upplevda kärleken har vi ingenting att grunda moraliska förpliktelser på. Vi skulle inte vara förmögna att uppfinna sådana förpliktelser utan kärleken som grund och referens. Detta faktum har moralfilosofin överlag förbisett, en inställning som är i linje med motståndet mot öppenhet, sårbarhet och inte minst mot enkelhet. När man lyckas dupera människan till misstro mot sina egna, enkla och konkreta erfarenheter och till att tillskriva abstraktioner och "experter" som sysslar med abstraktioner auktoritet uppnår man som "expert" ett eget effektivt försvar mot öppenhet och det levande. Man kan då dryfta moralregler i all evighet utan att riskera kontakt med det verkliga och sårbara. Backström betonar att moralregler, lagar och plikter inte är att förstå som några slags evolutionärt högre fenomen som tar avstamp i erfarenheten av kärleksfulla relationer, utan tvärtom som "mycket *mindre* viktiga fenomen.. än den *upplevda kärleken* utan vilken det inte skulle förekomma någon moral överhuvudtaget i våra liv"⁸². Det centrala är att moral, lagar och regler inte i grunden består i några större mänskliga prestationer eller medvetandemässiga bedrifter, utan är tekniska verktyg vi på förnuftsbasis kan tillgripa när vi kommit till korta, när vi valt rädslan framom kärleken, det icke-levande framom det levande. Detta innebär dock inte att vi ska nedvärdera det normativa på

---

⁸¹ Honneth, A. (2010, 9 januari).

⁸² *egen översättning*. Backström, J. (2007). p. 143

något vis. Det tekniska har också sin plats, men inte som självändamål och verkligen inte som auktoritet, utan som medel för vårt helande, för vår förmåga att småningom hitta tillbaka till öppenheten och hjärtat, till det levande. Honneth förvirrar diskussionen om erkänsla då han från början delar upp den i nivåer, i orsak och verkan. Erkännandet (det ursprungliga, om man så vill kalla det) riktar sig mycket riktigt primärt till individen som unikum. I detta finns dock redan inbyggt individen som likvärdig, eftersom alla unika individer i kraft av unikum är just likvärdiga. Det unika – och erkänslan av det unika – känner inga hierarkier och därför behövs ingen särskild betoning på det likvärdiga. Det likvärdiga är en naturlig beståndsdel i det unika. Det är fjärmningen från denna förståelse som skapar ett behov av regler (och pedagogik till exempel i Jesper Juuls anda) för att lyfta fram och upprätthålla det likvärdiga. En respekt som grundar sig på sinnet i stället för på hjärtat, som uppstår ur förnuftsmässig medvetenhet, inte ur en kroppens-känslans medvetenhet, är förstås också en livets gåva som vi har all anledning att vara tacksamma över, även om den är kvalitativt sekundär eller rent av ojämförbar med den ursprungliga kärleken. Den centrala skillnaden är att en sådan respekt kan och bör *avkrävas* människan, den *vuxna* människan. Att påstå att det skulle finnas en plikt att älska konstaterar Backström tillsammans med Kant är en absurditet.⁸³

Backström diskuterar vidare hur Kant enligt honom förhåller sig korrumpert gentemot kärlek i jämförelse med andra inre kvalitéer som Kant lyfter fram, till exempel respekt eller samvete.⁸⁴ Backströms problem med Kant verkar främst bestå i att han inte inser det upplevelsemässigt fundamentala i dessa kantianska kvalitéer, utan hänför dem till någonting sekundärt. Backström erkänner endast kärleken som fundamental.

Kärleken är dock direkt förbunden till ansvar och samvete som Backström själv håller fram. Inför denna sida av kärleken, detta naturliga ansvar eller den *förbundenhet* ansvaret visar på, kan vi också uppleva förundran eller vördnad. Framförallt kan vi känna vördnad inför vår förmåga att känna vördnad. Som Kant säger, kan och bör vi odla och stärka dessa kvalitéer genom förundran över deras ”outgrundliga källa”.⁸⁵

Det handlar om en förundran och vördnad inför det mänskliga livets i grunden andliga karaktär, vilken vi upplever direkt och kroppsligt-känslomässigt ända tills vi sluter oss i försvar. Kants diskussion av moralisk plikt, av lagens karaktär, ligger alltså på ett annat

---

⁸³ Backström, J. (2007). p. 142

⁸⁴ Backström, J. (2007). pp. 141 framåt

⁸⁵Cohen, A. (Ed.). (2014).

djup än Backströms. När vi därmed talar om juridikens yttersta grund, nämligen den mänskliga värdigheten, vördnaden inför den och skyddet av den, rör vi oss på ett djupare plan än när vi stipulerar lagar och regler utifrån pragmatism och det faktum att majoriteten av de västerländska samhällsmedborgarna är känslomässigt störda i olika utsträckning och detta tillstånd måste hanteras genom förnuftsbaseade regler. Om olika ledare i samhället förmådde omfatta den djupare förståelsen eller åtminstone inte sky att dryfta dessa det mänskliga livets villkor skulle utvecklingen av de praktiska reglerna och samhällsarrangemangen förmodligen ta några kvantsprång. Ett *juridiskt erkännande av varje individs, barns, rätt till ett liv i linje med sin unika autenticitet* vore ett uttryck för ett sådant kvantsprång. Honneth hänför erkännandet av det unika endast till det interpersonliga och privata planet och erkännandet av likvärdigheten till det samhälleligt-juridiska.⁸⁶ I linje med den västerländska intellektuella traditionen skapar han här en distinktion och en hierarki där han upphöjer erkännandet av det normativa till någon slags organisk följd av erkännandet på det personliga planet. Det likvärdiga och det unika hör dock ofrånkomligen samman vad gäller det mänskliga livet. Utan ett juridiskt erkännande av det unika är det juridiska erkännandet av likvärdigheten i grunden en tom abstraktion. Självfallet kan inte samhället, i bemärkelsen alla samhällsmedlemmar i alla situationer, erkänna en annan människa fullt ut, men det behövs inte heller. Människan har varken möjlighet eller behov att uttrycka och uppleva hela spektret av sin autenticitet hela tiden eller i alla situationer. Den moget vuxna människan har inte heller behov av yttre erkänsla. Backström betonar att fysiska begränsningar är en realitet som inte på något vis begränsar kärleken i sig, men dessa naturliga begränsningar gör föresatser att hysa en obegränsad mängd kärleksrelationer samtidigt omöjlig.⁸⁷ Kort sagt, kvantitet sker på kvaliténs bekostnad. Ett samhälleligt-juridiskt erkännande av individens, eller egentligen barnets, rätt att leva och utvecklas i linje med sin autenticitet, vilket samtidigt betyder rätt att förbli öppen, skulle dock *om det togs på allvar* ha revolutionerande följder för till exempel utformningen av det ekonomiska systemet och andra samhälleliga arrangemang. Ett sådant erkännande skulle tvinga oss att utforma det ekonomiska systemet utifrån samarbete och helhetssyn gällande användningen av resurser. Det radikalt individuella sammanfaller med det radikalt holistiska, inte tvärtom som den västerländska ideologin försöker få oss att tro.

---

⁸⁶ Honneth, A. (2010, 9 januari).

⁸⁷ Backström, J. (2007). p. 263

Individens frihet och integritet är beroende av en garanterad ekonomisk trygghet, medan utpressning, ekonomisk i synnerhet, osvikligen korrumpierar de flesta individer, eftersom få är villiga att lida fysiskt eller rent av att gå fysiskt under för att försvara sin autenticitet. Till sådana tappra andliga krigare hör många av de som diagnosticeras med schizofreni. I stället för att abstrahera ut erkänslan av likvärdigheten ur erkänslan av det unika och hänföra den ena till samhällsplanet och den andra till det privata samt samtidigt upphöja abstraktionen till en hierarkiskt högre nivå, bör vi erkänna likvärdigheten och det unikas obrytbara samband och denna enhets konkreta betydelse i våra konkreta liv. Detta innebär att erkänna varje individs *rätt* att leva autentiskt, alltså uppleva och uttrycka sig, med andra ord *skapa* utifrån sitt autentiska själv. En sådan erkänsla erkänner samtidigt allt som stympar barnets möjligheter till ett sådant äkta liv som *brott mot livet och dess värdighet*, oavsett att det i det konkreta fallet skett på grund av omedvetenhet och själslig störning. Som Backström med Kant konstaterar är det självfallet en absurditet att göra kärlek till en plikt. Detta vore samma som att försöka kontrollera det levande livet, vilket är en omöjlighet. Budordet "hedra din moder och din fader" faller i kategorin av sådana absurditeter. Om ett barn inte respekterar sina föräldrar är det *föräldrarnas* sak att ta ansvar för den utveckling (egentligen avveckling) som lett fram till ett sådant resultat, vanligtvis det faktum att föräldrarna inte på riktigt har skänkt barnet erfarenheten av att vara respekterad, hedrad, sådan hen är. Det går inte heller att avkräva föräldrarna vördnad för sina barn eller för annat liv. Den kommer i takt med de vuxnas eget helande. Vad som däremot går att avkräva en vuxen människa, en förälder, är en *på förnuftet och på lagen baserad respekt* för det liv som är fullständigt beroende av dessa vuxna samt ansvarstagande för sitt eget helande. En vuxen kan avkrävas *besinning* i mycket högre utsträckning än vad som kan avkrävas ett barn. Detta handlar om att man inte kan förvänta sig medvetenheten om att vara själsligen skadad av ett barn, på samma sätt som man kan förvänta sig detta av en människa i ledarskapsposition, en förälder eller annan slags ledare. Problemet är förstås att de flesta vuxna ändå inte på riktigt inser sig själsligen skadade utan värjer sig genom sina försvar gentemot denna förståelse. Filosofer och andra tänkare bidrar till sådan omedvetenhet när de förvirrar uppfattningen om lagars och moralreglers status och funktion. Regler som är baserade på förnuftet är outhålliga verktyg i dagens värld där flertalet människor är mera eller mindre fjärrade från det levande, från den naturliga

auktoritet som baserar sig på hjärtat. Syftet med verktygen är dock att småningom göra verktygen obehövliga, att genom dem återupprätta kontakten till det levande.

När moralregler och respekt – vilket Backström korrekt kritiserar – däremot används som medel för att upprätthålla fjärmningen från hjärtat genom att man förnekar hjärtat och det autentiskas existens och i stället upphöjer moralregler till abstrakta auktoriteter har man genomfört ett tämligen raffinerat bedrägeri gentemot livet själv.

Någorlunda oförstörda barn har tendensen att rebellera mot sådana förkonstlade och abstrakta moralregler, men i stället för att lära av denna sunda respons förklarar vi för det mesta sådana barn omogna och besvärliga. Det är detta Jesper Juul vänder sig mot när han betonar vikten av ett "personligt språk" i kontakt med barn.⁸⁸ Man kunde lika gärna kalla det för ett autentiskt eller på hjärtat baserat språk. Om man inte anser sig redo att ta detta ansvar och ens börja arbeta på att visa sig autentisk för andra, för barnen, bör man inte bli förälder. Om man redan är en och hyser samma inställning är det ens ansvar att förse barnen med andra vuxna, med vilka de har möjligheten att relatera någorlunda autentiskt. Detta är även ett samhällligt ansvar i stort, att se till att alla barn har tillgång till kompetenta mentorer som framförallt kan fungera som deras intresserade och hedrande vittnen. Förverkligandet av sådana praktiska, samhällliga arrangemang visar att erkänslan av barnet som unik och likvärdig är verklig och ingen tom abstraktion vars enda syfte är sysselsätta moralfilosofer och andra förmenta experter. Barnen är inte föräldrarnas egendom. De tillhör endast sig själva och det verkliga livet, vilket är samma som att ansvaret för dem är holistiskt och ligger på oss alla gemensamt. Ett sådant holistiskt ansvar tas genom en praktisk juridik, vars status är underordnad i egenskap av ett verktyg som ska leda oss tillbaka till den verklighet vi fjärmats från, men vars yttersta grund är samma som denna verklighet.

Samhällets ordning måste baseras på livets ordning om den någonsin ska fungera.

Andligen säger man att alla har ansvar för allt, vilket också kunde uttryckas som att individen ansvarar för allt och allt ansvarar för individen. Endast som levande och autentisk kan individen ha en verklig påverkan på världen, alltså bära ansvar för denna. Den falska personligheten förmår inte bära något ansvar och destruktivitet följer i dess spår. Den som lever fjärrad och utifrån en falsk personlighet vet detta innerst inne och upplever sig därför inte verkligt ansvarig. Att skydda individens autenticitet är alltså samtidigt att skydda samhället i stort och för detta skydd bär både samhället som ett

---

⁸⁸ Juul, J. (2010a). p. 146

juridiskt-ekonomiskt arrangemang och de enskilda individerna ett naturligt och konkret ansvar.

Del II

14. Inledning

När man läser Arno Gruen kan man få intrycket att hans huvudfokus kretsar kring det destruktiva i människan. Det stämmer förvisso. Arno Gruen var en stor fredskämpe och hans arbete bestod i att sprida förståelse – för varför människor under historiens gång och i samtiden blivit och blir destruktiva. Som få andra förstod han dessa fenomen och var också kapabel att sprida sin kunskap via bland annat sitt författarskap. Detta är i sig en fantastisk insikt, att människans destruktivitet går att förstå och förklara.

Genom förståelse och kunskap kan det destruktiva förebyggas och förhindras. Det är sedan en annan sak att många på grund av sin egen psykologiska historia och kulturella prägning inte är mottagliga för sådan förståelse. Arno Gruens författarskap är dock i grunden ingen meditation över det onda. Som han skriver i sin bok "Ich will eine Welt ohne Kriege" så strävade han till att inge läsaren mod, i synnerhet den unge läsaren, som oftast har mera kontakt med det levande inom sig än vad äldre medmänniskor tenderar att ha. Han ville inge dessa unga människor, samt andra som i denna bemärkelse förblivit unga i själen, mod att besinna det goda och kreativa inom människan⁸⁹, med andra ord, hennes autenticitet. Precis som Gruen förstod sig på människans destruktivitet så förstod han sig också på hennes äkthet. Detta är helt naturligt, eftersom det inte går att förstå den destruktiva utvecklingen hos många människor avskilt från en förståelse för människans autenticitet och framförallt för hennes *grundläggande behov att leva i linje med sin äkthet*. Det autentiska i människan förnekas dock överlag i den västerländska kulturen. Som betonats i första delen av detta arbete, så hyllar vi i Västvärlden idén om att externa krafter skapar människans väsen.⁹⁰ I ljuset av denna förvrängning av medvetenheten kring våra livsvillkor och vår grundläggande mänskliga natur är det föga förvånande att vi tenderar att stå närmast handfallna inför destruktiva skeenden i vår omvärld. Man kan uttrycka det så att först när vi förstår människans natur och hennes grundläggande behov kan vi också förstå varför en individ utvecklas till att bli destruktiv. Men man kan även vända på steken och säga att när vi verkligen förstår varför människan blir destruktiv kommer vi samtidigt osvikligen att förstå hennes innersta väsen, inklusive hennes medfödda empati och kärlek till det verkliga livet. Visserligen undviker Gruen att uttryckligen och en gång för alla ta ställning till

---

⁸⁹ Gruen, A. (2016a). p. 5

⁹⁰ Gruen, A. (2013). p. 235

frågan om människans innersta natur. Han säger dock så här; "Människan bär från födseln alla egenskaper i sig som avgör hennes varande. Antingen blir hennes empati till hennes varandes kärna, eller så kommer hon ständigt att vilja undkomma den. I denna bemärkelse är mänsklig utveckling alltid *historien om skadandet* av hennes mänskliga anlag."⁹¹ Gruen betonar gång på gång att människans ursprungliga medvetenhet, hennes primära varseblivning och sätt att relatera till omvärlden är empatiskt anlagd. Det sker dock enligt honom, oftast mycket tidigt, en förskjutning i medvetandet hos barnet, från en varseblivning grundad på empati och kärlek, till en intellektuell sådan.⁹² Detta är inte endast en förskjutning, utan en avspjälkning av den ursprungliga kärleksfullt anlagda varseblivningen. Det sker en förlagring av denna och därmed av största delen av individens *upplevelsevärld* till det omedvetna. Denna drastiska reducering av medvetenheten är följd av en traumatisering där det levande, framförallt det *sårbara och hjälplösa*, inom barnet inte bemötts med tillräcklig erkänsla och empati av vårdnadshavarna eller att det till och med utnyttjats av dessa. Mera eller mindre subtilt utnyttjande av barns hjälplöshet och sårbarhet kan ske för att stärka de vuxnas egen otillräckligt utvecklade självkänsla och därmed omedvetna behov av överlägsenhet och dominans. Självfallet är dessa förhållningssätt inte medvetna hos de vuxna. De är däremot så ingrodda i vår kultur att vi svårligen lägger märke till dem. Vi tar dem för självklara delar av uppfostran. Att ifrågasätta föräldrakärleken är dock ett tabu i hela vår så kallade civilisation.⁹³ Men det finns ingen genväg i denna fråga. Om vi genuint önskar få en fredlig värld kan vi inte längre undvika temat om den bristfälliga eller rent av obefintliga föräldrakärleken. Det handlar inte om att peka finger eller att i enlighet med den destruktivitet som kommer att diskuteras nedan, söka syndabocker. Vad det handlar om är en livsviktig förståelse. Vårt genuina varande är helt avhängigt av hur vi förhåller oss till kärlek, om vi spjälker av det autentiska inom oss, alltså upplevelser och uttryck grundade på det kärleksfullt-empatiska, eller inte från vårt medvetande. Detta beror i sin tur främst på våra tidigaste erfarenheter av kärlek. Goda författare som till exempel Juul, tar också upp frågan om föräldrakärleken, men i sedvanligt bagatelliserande stil. Han säger till exempel att problemet består i att föräldrar ofta inte förmår omsätta sina existerande kärleksfulla känslor i handlingar som också barnen

---

⁹¹ Gruen, A. (2003). p. 17

⁹² Gruen, A. (2013). p. 21

⁹³ Gruen, A. (2016 a). p. 25

uppfattar som kärleksfulla. Förvisso har han rätt i att vi vuxna oftast kopierar våra egna föräldrar med viss modifikation och att det handlar om att vi själva saknar förebilder, att vi i dagsläget i takt med ökad medvetenhet och motivation att ge barnen andra förutsättningar än de vi själva hade måste bryta ny mark.⁹⁴ Fint så, det är dock en otillräcklig behandling av temat. Vi kan inte ta för givet att de känslor vi hyser till barnen verkligen alltid handlar om kärlek, äkta sådan, eller att det inte förekommer ambivalenta eller också rent negativa och kärlekslösa känslor till barnen från föräldrarnas sida. Gruen skyr inte att befatta sig med vad äkta kärlek respektive kärlekslöshet handlar om på djupet och att belysa vilka skador den bristfälliga kärleken faktiskt ger upphov till hos barnen. Som Backström så inser Gruen att problematiken i vår västerländska kultur är en fråga om kärlekens varande eller icke-varande, oavsett hur starkt motståndet mot kärlek och öppenhet får oss att ignorera eller rent av förlöjliga en sådan förståelse. Till skillnad från Backström så behandlar dock Gruen inte våra problem med kärlek, öppenhet och autenticitet från ett vuxet perspektiv, utan utifrån deras ursprung i vår barndom. Sist och slutligen är vår västerländska livsföring - karakteriserad av ett avspjälkt själliv, abstraktioner och intellektualism, en framgångsideologi som hyllar konstant verksamhet med produktion och konsumtion som självändamål, ett allmänt sårbarhets- och ömhetstabu med mera – ”en perversion av en kärlek som inte var någon”.

15. Vad menas med autenticitet och att människans varseblivning ursprungligen är empatiskt anlagd?

I första delen av detta arbete behandlades temat om det mänskliga livets andligt-moraliska grundkaraktär. Där betonades att människans grundläggande sätt att relatera till omvärlden (och till sig själv) är känslomässigt och att det känslomässiga precis som vår kroppslighet aldrig kan frångås helt och hållet under vår livstid, oavsett hur avtrubbade och avskurna vi blivit till följd av negativa erfarenheter tidigt i våra liv. Det känslomässiga är grundat i det som Gruen kallar det empatiska eller som Backström kallar kärlek eller öppenhet. Den västerländska ideologin och kulturen förnekar dock överlag att det känslomässiga eller empatiska vore grundläggande för människan. På sin

---

⁹⁴ Juul, J. (2010a). pp. 20, 37

höjd tenderar man att betrakta kärleken eller empatin som ett eftersträvansvärt ideal, alltså som möjligtvis utvecklingens höjdpunkt i stället för som dess grund. Enligt Gruen kan mänsklig utveckling ta två skilda riktningar, en där utvecklingen förblir förankrad i kärlek eller en annan där den gör strävan efter makt och kontroll till sitt centrum.⁹⁵ Synonymer för kärlek vore här empati, öppenhet, utillit eller tillåtande. Ett annat sätt att kontrastera dessa vägar utvecklingen kan ta är att genom den primära, på empati grundade utvecklingen, så förblir varseblivningen och medvetandet förkroppsligade samt inriktade på att uppfatta helheter, medan ett avspjälkt medvetande, inriktat på kontroll, reduceras till sinnet och fragmenteras. Ett sådant avspjälkt medvetande ersätter *direkt upplevande* med en varseblivning av verkligheten som filtreras via det intellektuella, via abstraktioner. Dessa abstraktioner är ofta rena idémässiga konstruktioner. De behöver på intet sätt reflektera någonting verkligt, uppfattas dock som realitet. De skapar småningom upplevelsen hos barnet och den sedermera vuxne av en enda realitet, vilken i själva verket till stor del är en illusion. Detta är det gängse andliga begrepp som används för att beskriva tillvaron för de individer som spjälkt av största delen av sin ursprungligen empatiska varseblivning. Det förhåller sig alltså tvärtom än vad som propageras av den västerländska ideologin. Det intellektuella är ingen garant för en verklighetstrogen varseblivning, utan tvärtom så förenklar och förvränger en intellektuellt baserad perception vår verklighetsuppfattning. Den kapar av vår förankring i livet och gör oss mottagliga för de mest befängda föreställningar, vilka vi dock uppfattar som realitet. Endast en på kärlek och på det kroppsliga grundad varseblivning är öppen, sensibel och framförallt *förutsättningslös*, vilket möjliggör uppfattandet av verkligheten sådan den är, i stället för att realiteten godtyckligt klipps och klistras ihop i kraft av förenklade koncept och abstraktioner. Framförallt möjliggör en sådan empatisk varseblivning ett relaterande till sig själv och till omgivningen utifrån det verkliga och levande, medan en varseblivning som filtreras genom abstraktioner är sekundär, förkonstlad och ofrånkomligen leder till destruktivitet i vårt relaterande till både människor och miljö. Varseblivning i kraft av abstraktioner och koncept kan förvisso fungera för vissa begränsade ändamål, i synnerhet i kontexter där syftet är att manipulera och kontrollera, som till exempel i vissa vetenskapliga sammanhang. Vad Gruen behandlar är inte denna begränsade form av varseblivning, utan ett medvetande som *generellt* spjälkts av från sitt ursprungligen empatiska och holistiska

---

⁹⁵ Gruen, A. (2007a). p. 1

sätt att förnimma både den inre och den yttre världen, ett tillstånd baserat på omedveten rädsla och skräck. Fasthållandet vid en på abstraktioner grundad varseblivning fungerar här som ett sätt att hantera denna omedvetna rädsla. Den skänker bland annat en skenbar trygghet och förutsägbarhet i livet. En sådan på ett reducerat medvetande grundad livsföring är resultatet av destruktivitet i våra mänskliga relationer och leder också till destruktivitet. Utifrån en sådan varseblivning kan vi aldrig uppfatta oss själva eller varandra i vår autenticitet och därmed kan vi inte heller relatera till varandra på verkliga och sunda premisser.

Vad Gruen menar med det autentiska och den ursprungliga empatiska varseblivningen låter sig kanske bäst beskrivas negativt, det vill säga utifrån vad den inte är och vad avsaknaden av den leder till för kompensatoriska fenomen. Vi kan alltså närma oss en förståelse för det verkliga om vi först besinnar det förkonstlade, det äkta genom att befatta oss med det falska eller det kärleksfulla utifrån det kärlekslösa. Varför är det svårare att beskriva det autentiska direkt? Det som bör betonas är att det *inte* beror på komplikation. Det autentiska och verkliga är alltid okomplicerat. Som Gruen skriver så är det relativt enkelt att bli mänsklig. "Det är det onda i oss som kräver komplikation"⁹⁶ eller med Rosenmetodens språk, ansträngning. För att vara äkta krävs i princip ingenting - förutom att ge upp all kontroll. Det äkta livet karakteriseras av det som Gruen på tyska kallar "das Lebendige", på svenska, det vitala eller hellre; *det levande*. Det finns inga koncept eller begrepp som kan ringa in det levande livet. Det måste upplevas. Man kan dock säga att det karakteriseras av bland annat sådana egenskaper som individualitet, autonomi, olika känslomässiga kvalitéer, självörlighet, ständig föränderlighet⁹⁷ och en inneboende verklig intelligens eller visdom. Den ursprungliga empatiska varseblivningen kännetecknas av kontakt med våra inre impulser och behov, samt av en motsvarande *tillvändhet* och *öppenhet* mot omvärlden. Gruen talar om sådan öppenhet och tillvändhet, samt en integrerad tillit som basen för medvetandet. Detta karakteriserar en del ursprungsfolks medvetande och förhållningssätt till livet, medan de flesta människors medvetande i Västvärlden mera eller mindre kommit att präglas av abstrakta förväntningar förlånade av omgivande

---

⁹⁶ Gruen, A. (2003). p. 17

⁹⁷ Gruen, A. (2015a). p. 92

auktoriteter.⁹⁸ Ett sådant medvetande har alltså ingen förankring i människans själv. Den empatiska varseblivningen däremot innebär ett verkligt, medvetet upplevande, vilket i sin tur leder till *växande* eller med andra ord till inläring. En förutsättning för växande och inläring är att barnet förblir i kontakt med sitt själv så att de egna intrycken och reaktionerna utgör utgångsläget för hens utveckling. Den konventionella västerländska synen på inläring betraktar den som en process avhängig av det yttre, en mekanisk process där organismen utsätts för olika yttre stimuli. Denna syn hyser ingen aktning för människans grundläggande individualitet och autonomi och har kommit att prägla förhållningssättet till barn både i familjen och inom pedagogiken.

Återigen åstadkommer en föreställning, en abstraktion, en situation som verkar bekräfta föreställningens giltighet. När man inte inser att den empatiska varseblivningen är grundläggande för människans väsen, när man inte ens begriper att en sådan varseblivning existerar samt att den (i Jesper Juuls termer) är kompetent, kan man svårligen heller visa den tillbörlig aktning. Barnens kompetenta uttryck och signaler som härrör från denna empatiska varseblivning får då inte det hedrande och det utrymme från vuxenvärldens sida som barnet behöver för att kunna utvecklas på dess grund. I stället för att *träda in i ett på kärlek grundat kreativt samspel* med omgivningen lär sig då barnet enligt Gruen "att ingenting finns att lära".⁹⁹ Hen lär sig i stället att rädas sina inre impulser och behov, att småningom alltmera förpassa dem till det omedvetna. I stället för att inläring fungerar utifrån inre empatiskt anlagda behov och impulser, vilka *söker upp* stimuli som i sin tur kan bidra till en kreativ respons hos barnet, en verklig upplevelse, och följaktligen till integrering och växande, blir det alltmera fjärrmade barnets relation till omvärlden sakta men säkert robotiserad. Det sker en förskjutning i medvetandet från hjärta och kropp till sinnet, intellektet, med dess abstraktioner. Sinnet kan aldrig producera någonting kreativt, utan gör individen till en "förmedlare av förprogrammerade reaktioner".¹⁰⁰ Detta reducerade medvetande bidrar endast till att reducera medvetandet ännu mera och grundlägger hos individen en upplevelse av fundamental tomhet. För denna tomhet måste hen kompensera med ännu mera mekanisk stimuli i en allt högre takt. Människor vars utveckling karakteriseras av en sådan avspjälkning måste fylla ut varje minut med aktivitet eller input från den yttre

---

⁹⁸ Gruen, A. (2015a). p. 122

⁹⁹ Gruen, A. (2007a). p. 4

¹⁰⁰ Gruen, A. (2007a). p. 92

världen. Ju mera aktivitet desto mindre verklig handling dock. Handling är till skillnad från aktivitet en spontan och äkta livsyttning, som uppkommer när individen är i kontakt med sig själv samt förmögen att *dröja* vid sina upplevelser samt att uthärda pauser utan innehåll. Då kan handlingen så att säga stiga upp ur henne, träda fram, som en överraskning. Handlingar är alltid nya, oförutsägbara, även för individen själv, medan aktivitet endast är repetition och mekanik. Detta betyder inte att individen på något sätt överrumplas av sig själv. Förankringen och närvaron i det kroppsligt-subjektiva gör att de handlingar och annan kreativ respons som uppstår upplevs helt naturliga, vilket de också är. Det oförutsägbara och det till synes tomma, pauserna, fördrar dock inte den fjärrmade västerländska människan. Hon förknippar detta med sårbarhet och hjälplöshet. Tendensen att vara ständigt aktiv som kännetecknar henne kompenserar också för hennes förlust av det empatiskt levande. I själva verket är det livsfientligt. Gruen kallar det för anti-liv och betonar att den ständiga rörelsen som individen tvångsmässigt hänger sig i detta tillstånd också till det yttre ger sken av det levande,¹⁰¹ vilket gör möjligheterna att genomskåda dessa fenomen extra utmanande. Dessutom innehåller en omgivning vi skapar utifrån detta tillstånd både människor präglade av en stereotyp personlighet och produkter som är stereotypa och lämpade för mekanisk, omedelbar konsumtion. Exempel på sådana finner vi i underhållningsindustrin, innehållet i sedvanlig pedagogik, modern arkitektur eller modern konst. Utsatta för en sådan omgivning, där föga finns att verkligt kreativt samspele med och där en långsam takt samt uthärdande av fördröjning dessutom stigmatiseras som underlighet eller som dödssynden lättja, så blir det om inte omöjligt så åtminstone mycket svårt, i synnerhet för en ung individ, att lära känna och konsolidera sitt äkta själv.¹⁰² En sådan sund process förutsätter att individen fortfarande *berörs* av livet. Konsumtion av mekanisk stimuli i en allt högre takt är compensation för bristen på beröring, verklig kontakt och därpå följande själsligt växande. Men det är ett försök till compensation som endast har motsatt effekt, själslig stagnation eller att den inre tomheten till och med växer.

---

¹⁰¹ Gruen, A. (2003). p. 19

¹⁰² Gruen, A. (2007a). p. 101

16. Människans grundegenskaper eller grundbehov och vad som sker när dessa frustreras

Detta arbete utgår från hypotesen att människan har fyra existentiella grundbehov, grundegenskaper eller om man vill, syften, vilka dock egentligen är olika sidor av samma mynt. Dessa är att leva och utvecklas i enlighet med *det levande, autentiska självet*, att vara *autonom*, att uppleva sin *värdighet* och att ha *kontakt* med omgivningen eller med andra ord att *samspela kreativt* med den. För uppfyllandet av dessa behov är överlevnad endast ett medel. Det centrala, som Gruen förmår förmedla, är vad som sker när dessa grundbehov frustreras. De är grundläggande i bemärkelsen att de inte kan åsidosättas utan väsentliga följder. Man kan också kalla dem för människans grunddrift.

Mycket mänskligt beteende, i synnerhet det destruktiva, blir begripligt i ljuset av dessa grundbehov. När dessa grundbehov frustreras eller där ett liv i enlighet med dem helt förhindras, kommer individen att söka kompenserande vägar. Mycket av vad vi tar för normalt i den västerländska kulturen är compensation för förlusten av det levande, det autonoma, det värdiga, av verklig kontakt, samspel och kreativitet. Detta så kallade normala är i själva verket destruktivt. Ett kompensatoriskt leverne är inte någonting sekundärt. Det är motsatsen till det levande. I grund och botten handlar det alltså om huruvida vi förbinder oss till det levande, eller till dess motsats, anti-liv eller död.

Det existerar ingen ursprunglig eller medfödd dödsdrift, så som Freud föreställde sig. Det destruktiva uppkommer på grund av att behovet av det goda, det levande, förvrängs, av att vår grunddrift frustreras. Detta sker när människan formas av kärlekslöshet.

Det bedrägliga är att destruktivitet, från dess minsta till synes mest harmlösa variant till öppen förstörelse och hängivelse till döden, skänker personer som förbundit sig till det destruktiva en *pseudoupplevelse av det levande*. I de mest extrema former blir död och förstörelse för dessa människor motsvarande ett slags livselixir.¹⁰³ Det destruktiva blir deras *motivation att leva*. Om vi inte är på det klara med detta, vilket vi omöjligen är om vi inte förstår människans behov av det levande och det autonoma, kan vi inte komma till rätta med det destruktiva. Det är i princip omöjligt för människan att släppa sina kompensatoriska livsstrategier om hon inte får tillräcklig tillit till alternativet, autenticiteten och det levande livet. Detta vore samma som fritt fall i upplevelsen av

---

¹⁰³ Gruen, A. (2016a). p. 56

existentiell tomhet, alltså motsvarande försvinnande och själslig död. En sådan upplevelse är för de allra flesta människor outhärdlig. Det var undvikandet av denna upplevelse som från början tvingade det lilla barnet in på en utveckling bort från sin autonoma, empatiska varseblivning och sin grund i kärleken, mot en anpassad personlighet, alltså mot en alliering med makt, kontroll och destruktivitet. I det destruktiva finner alltså människan kompensation för sitt frustrerade grundbehov, samtidigt som ett liv utifrån sådan kompensation är förutsägbart och därmed på sitt sätt tryggt, i motsats till det levande livet som är omöjligt att kontrollera i sin inherent oförutsägbarhet. Dessutom kräver ett levande liv att vi hänger oss det helhjärtat. Kärlek eller kreativitet som vi försöker träda in i till hälften eller bara några procent kan aldrig skänka oss upplevelsen av det levande. När människor har erfarenhet endast av sådana halvmesyrrer och framförallt av falsk kärlek börjar de hysa en ofta omedveten, dock stark, misstro mot att det så att säga skulle löna sig att välja kärlek och autenticitet. Man misstänker att det goda och äkta vore ljummet, stagnerat eller tråkigt, tillstånd som står i motsats till upplevelsen av att vara levande.

17. Autonomi, äkta kärlek och deltagande

Autonomi betyder självständighet och relaterar till begrepp som oberoende eller frihet. Som nämnts i avsnittet ovan hör autonomi till människans grunddrift. Gruen uttrycker det som att "mänsklig utveckling utmärks av strävan efter autonomi"¹⁰⁴ och autonomi är enligt honom "ett tillstånd av integration där man lever i full harmoni med sina känslor och behov".¹⁰⁵ Autonomi innebär alltså bibehållen kontakt med det autentiska självet och dess genuina upplevelsevärld. Det handlar om förankring och vilande i sitt eget varande samt om ett kreativt samspel med omgivningen utifrån denna förankring. En sådan utveckling kan ett barns liv ta endast om barnet upplevt den vuxne vårdnadshavarens kärlek till det levande och vitala inom sig eller alternativt sorgen över en obefintlig sådan kärlek. Det är alltså barnets (eller den sedermera vuxnes) "*genuina reaktioner på sanningen i deras situation som utgör den enda källan till deras autonoma utveckling*".¹⁰⁶ Endast när barnet inte måste förneka sina känslor och sin varseblivning

---

¹⁰⁴ egen översättning. Gruen, A. (2007a). p. 13

¹⁰⁵ egen översättning. Gruen, A. (2007a). p. 1

¹⁰⁶ egen översättning. Gruen, A. (2007b). p. 27

förblir hen i kontakt med det levande inom sig och därmed autonom. När det däremot skett en negativ utveckling kan förvisso denna behandlas, åtminstone i viss mån, via goda metoder som Rosenmetoden, eftersom de autentiska reaktionerna och upplevelserna som förpassats till det omedvetna kan återupprättas via sådana metoder. Att förmå uppleva smärtan, ilskan och sorgen över att det genuina överlag hamnade att gå under jorden, är här centralt. Det som inte kan återupprättas dock och som endast sorgen och smärtan kan bearbeta i någon mån, är det olevda livet i form av kreativt samspel med omgivningen och det växande och den integration som kunde ha följt på en bibehållen kontakt med självet. Gruen betonar också tillsammans med John Stuart Mill att en människa som berövats sin frihet och autonomi kommer att försöka kompensera för detta med makt.¹⁰⁷ Sådana maktbehov finner alltid sina vägar, från företeelser i familjelivet till inom skola, företag och stat, och de kan vara nog så subtila. Sedvanlig anpassning till den omgivande kulturen med dess konventioner och abstraktioner är också en alliering med makten, samt ett uttryck för den rädsla eller rentav skräck för sina egna genuina och autonoma upplevelser och varseblivningar, vilken uppstår i samband med barnets ursprungliga uppgivande av det egna. Dock kan i en del av fallen en sådan anpassning utgöra ett slags kamouflage av autonomi. Den går tillsammans med det äkta självet under jorden i försvarssyfte, eller som Gruen säger, i motstånd. En av hans patienter uttryckte saken på följande sätt; "Jag är som du vill att jag ska vara, så kan du inte röra mig".¹⁰⁸ Detta någorlunda medvetna motstånd är hoppfullt. När tillflykten till underjorden har denna karaktär, och inte karaktären av en fullständig underkastelse och alliering med auktoriteter, består möjligheten att autonomi och det levande kan återupprättas när omständigheterna är gynnsammare än vad de var till exempel under det utlämnade tillstånd som rådde i barndomen. Ett liknande fenomen kan iakttas i det kvinnliga förhållningssättet till manlig dominans genom tiderna. En del kvinnor har införlivat de manliga värderingarna om "styrka", dominans och prestation, samt förakt för känslor, framförallt smärta och sårbarhet, samtidigt som de inrättat sig i underkastelse under mannen. Dessa kvinnor har på grund av sin egen korrupcion inte förmått skänka barnen tillbörlig erkänsla för sina äkta själv, utan ofta utnyttjat och manipulerat barnen i riktning presterande och "framgång" i kraft av det manliga paradigmet och som kompensation för sin egen förlorade autonomi.

---

¹⁰⁷ Gruen, A. (2015a). p. 81

¹⁰⁸ *egen översättning*. Gruen, A. (2013). p. 235

Andra kvinnor har i någon mån åtminstone förmått behålla kontakten till sina känslor, sin sårbarhet och därmed till sin autonomi, samtidigt som de skenbart underkastat sig mannens dominans. Dessa har också haft helt andra förutsättningar att förmedla kärlek och erkänsla till barnen.

Detta för till frågan om äkta kärlek. Endast autonomi kan ge upphov till verklig kärlek, det vill säga *kärlek utan ägandeanspråk*, samt leder till att sådan kärlek också ges vidare.¹⁰⁹ Det finns alltså ett beroendeförhållande mellan autonomi och kärlek. Den ena är inte möjlig utan den andra. Eftersom verklig autonomi är relativt sällsynt så är också äkta kärlek sällan förekommande. Vad gäller konceptet ägande, kan vi konstatera att strävan efter att besitta kännetecknar det västerländska samhället överlag. Även om vi är obenägna att medge det så strävar vi inte endast efter att besitta materiella ting, utan vi har ofta en ägande attityd också till vår partner och våra barn. Vi till och med blandar ihop rena ägandeanspråk med kärlek och vi strävar icke sällan efter att äga och kontrollera kärleken själv. I själva verket har detta ingenting med kärlek att göra. Kärleken som en sann känslomässig kvalitet har en universell karaktär. Gruen refererar till antropologen Eleanor Burke Leacocks behandling av Montagnais-indianernas möte med kristna präster i Kanada på 1600-talet. Det berättas att en präst sade till en av dessa indianer att "det inte är värdigt en gift kvinna att älska andra män och att han inte heller kan vara säker på att hans son verkligen är hans son". Indianen svarade "Du har inget förstånd. Ni fransmän älskar bara era egna barn, men vi älskar hela stammens barn".¹¹⁰ Så fungerar äkta, okorrumpad kärlek. Den är expansiv, inte exklusiv. Utifrån våra rädslor, våra mindervärdeskänslor och vårt kontrollbehov har vi i Västerlandet mycket svårt för att omfamna detta faktum. Att praktiska omständigheter som tidsbrist till exempel gör det omöjligt att leva ut den naturliga kärleken i obegränsad omfattning är en helt annan sak, som inte skall tas som förevändning för eller legitimering av inskränkande och ägande arrangemang i mänskliga relationer. Enligt Gruen älskade dessutom Montagnais-indianerna sina barn för deras autentiska självs skull, inte för att barnen fyllde ut de vuxnas egenvärde och statusbehov. De älskade barnen äkta och villkorslöst. Deras liv karakteriserades vidare av enkelhet och förnöjsamhet.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Gruen, A. (2003). p. 209

¹¹⁰ *egen översättning*. Gruen, A. (2003). p. 96, Leacock, E. B. (1981).

¹¹¹ Gruen, A. (2003). p. 96, Leacock, E. B. (1981).

Det fanns inga behov att kompensera för bristande autonomi och tomhetskänslor med hallucinatorisk makt, dominans och storhetssträvanden. Gruen betonar att sund kärlek är ett "vara *med* varandra", utan ägandeanspråk.¹¹² Backström diskuterar också gemenskapen och enheten i kärlek. Han vänder sig dock mot, man kunde säga det bibliska uttrycket, att kärleken inte söker sitt, att den inte har några begär. Han menar att kärleken accepterar och har glädje i allt, utom kärlekslöshet,¹¹³ det vill säga att kärleken önskar och förväntar även den andres kärlek. Ett annat sätt att se på detta är att äkta kärlek har glädje och förtjusning i det levande och sorg i anti-livet. Men kärleken accepterar också anti-livet i kraft av sin förståelse för anti-livets karaktär av omedveten förvrängning av det levande, försvar och compensation. Som Gruen betonar så för nämligen äkta kärlek, kärlek utan ägandeanspråk, som är förankrad i egen autonomi, till "den enda kraft som inte måste rygga tillbaka för mänsklig sårbarhet och hjälplöshet".¹¹⁴ Bakom strävan efter makt och andra destruktiva beteenden och förhållningsätt ligger alltid behovet av osårbarhet¹¹⁵, vilket endast vittnar om just upplevd sårbarhet och hjälplöshet, samt oförmågan att bemöta dessa tillstånd i sig själv sunt. Personer som hyser "kärlek" med ägandeanspråk kan inte acceptera och hedra en annans sårbarhet, endast utnyttja eller på annat sätt missakta den, eftersom sådan "kärlek" inte är en verklig, på autonomi grundad kärlek och därför inte heller förhåller sig sunt till den egna sårbarheten. Det är en "kärlek" utan styrka vilket inte är någon kärlek alls, eftersom äkta kärlek naturligt för till inre kraft. Ur vad härrör denna kraft? Man kan se det så att den härrör ur kärleken själv genom dess karaktär av *deltagare* i livet. Eventuellt rör det sig om detta i det Backström försöker beskriva, även om hans resonemang i något skede far på villovägar. Precis som autonomi och äkta kärlek är sällsynta fenomen, så är också verkligt deltagande ovanligt. Att delta betyder att "ta del av", men för den alltid mera eller mindre fjärrmade västerländska människan har deltagande, precis som till exempel vördnad eller förundran, blivit sällsynta kvalitéer. Hela livet är upplagt för människan som en möjlighet, en gåva, att ta del av. Vi kan ta del av dagen då den gryr, av natten då den faller, av naturen i alla dess former, av vår medmänniskas leende eller tårar, av all skönhet och all förunderlighet. Men vi har glömt vad detta är. Deltagande är annorlunda än att endast betrakta, som en utomstående filosof. Betraktande kommer av sinnet,

---

¹¹² Gruen, A. (2003). p. 211

¹¹³ Backström, J. (2007). p. 167

¹¹⁴ Gruen, A. (2003). p. 211

¹¹⁵ Gruen, A. (2003). p. 161

medan deltagande härrör ur hjärtat och det kroppsliga. I deltagande finns heller inget element av inkräktande. Den deltagande tar ingenting av den eller det hen deltar i, men hen uppfylls och växer själv genom sitt deltagande. Deltagande skapar ett band, men aldrig en bindning. Att ha verklig glädje i det levande respektive sorg i anti-livet är variationer av deltagande. Deltagande är ett annat ord för det som i första delen av detta arbete kallades hedrande bevittnande. Det är en gåva till sig själv och till den andre samt det som skapar bandet eller gemenskapen mellan självet och den andre. Det är kärlek i fullständig frihet och autonomi. Sådan kärlek främjar det levande i självet och den andre, medan kontroll och ägande, som Gruen skriver, dödar allt levande.¹¹⁶ Men när människan förlorat förmågan till äkta kärlek genom hedrande och deltagande som genuina upplevelser av det levande inom sig i samspel med omgivningen, så ökar för varje dag hennes inre tomhet och osjälvständighet. Sådana icke autonoma personer är alltid i en eller annan form tiggare. De försöker på destruktiva vägar fylla ut den inre tomheten med något slags input från den yttre världen, om det så är via hallucinerad makt, införlivande av en realitet baserad på abstraktioner, bekräftelse, mekanisk stimulans, ägande, öppen destruktivitet eller vad som helst. Genom den tidiga avspjälkningen av den empatiska varseblivningen är de oförmögna att uppfatta att allt de behöver i princip redan finns och alltid har funnits tillgängligt för dem i livet.

Den som tar del har närvarons kvalitet samt förmågan att stimulera närvaro hos den andre. Detta kärleksfulla förhållningsätt har dock inga förväntningar eller behov. När Backström vänder sig mot uppfattningen av kärlek som utan behov, så tycks han mena en kulturell och abstrakt föreställning om kärleken, som den självupppoffrande, kanske rent av utplånande "kärleken". Detta är ett rollspel och som Gruen lyfter fram ett vansinne, där vi programmerats av samhället att "vara goda". I synnerhet "den goda modern" är en föreställning i detta kulturella vansinne och de kvinnor som underkastar sig sådana yttre plikter och försöker leva upp till dem blir ofta i verkligheten särdeles destruktiva. För dessa kvinnor blir moderskapet till en prestation. Med andra ord är de underkastade det manliga paradigmet, dock under kvinnlighetens täckmantel, vilket gör det hela ännu mera perverst.¹¹⁷ Existensen av denna perverterade "kärlek" visar dock inte på att den äkta kärleken däremot verkligen skulle ha behov och förväntningar, i

---

¹¹⁶ Gruen, A. (2003). p. 120

¹¹⁷ Gruen, A. (2003). p. 209

varje fall inte när det är fråga om vuxen, medveten kärlek. Äkta kärlek är självuppfyllande. Den deltagande individen fylls upp av sitt deltagande. Hen fylls upp så mycket att hen "svämmas över". Hen blir givande. Det är en annan sak att det är svårt, och i många fall omöjligt, för ett barn att nå den nivå av integration av självet där kärleken når en sådan utvecklingsnivå där den naturligt blir endast givande, inte för att tala om där den också kan riktas till det skadade och störda, samt berikas av den genuina sorg och medkänsla detta väcker. Barn kan inte behålla sin öppenhet och tillvändhet mot livet om de berövas äkta liv att samspela med, vilket sker när ett levande, hedrande vittne saknas och den tillgängliga stimulien blivit statisk och mekanisk. Detta atrofierar barnets själsliv. I sådana omständigheter krävs medvetenhet och medvetet arbete för att återfå och behålla kontakten med det autentiska självet. En sådan medveten kärlek har dock inga förväntningar på föremålet för sin kärlek. Hur kunde den ha sådana, när den är medveten om att det levande är fullständigt oförutsägbart i sina vägar, samt att dessa vägar har en inneboende visdom som ingen människa har översikt över? Det som återstår är hedrandet av dessa vägars frihet hos den andre, samt äran i möjligheten att få ta del av dem i nuet, ända tills ett nu kommer då vännerna skiljs i tacksamhet över den väg de fick dela. Sådan är alltså vuxen, medveten kärlek. Ett barn är i en annan situation och i barns fall kan man tala om en deltagande och givande kärlek som också har behov av att få kärlek. Gruen gör inte denna differentiering, utan talar ofta om människans, alltså också den vuxnes, behov av kärlek.¹¹⁸ Denna diskussion är förstås viktig, ur perspektivet att det är få vuxna som nått integrerad vuxenhet och därmed har de ett kvarstående behov av att få kärlek. Diskussionen kring detta blir särskilt viktigt när detta behov förnekas, eftersom det är förknippat med sårbarhet, och den vuxne ägnar sig åt kompenserande, manipulativa och destruktiva beteenden för att kompensera för upplevelsen av bristande kärlek. I vilket fall som helst så är ett individuellt, levande liv oförutsägbart till sin karaktär, vilket gör det omöjligt att utifrån ha några som helst förväntningar eller göra anspråk på detta liv. Om inte annat, så visar den fysiska döden på detta faktum. Av denna anledning, så är det onaturligt att ett barns behov av kärlek och hedrande för sin tillfredsställelse tillskrivs en eller två vuxnas ansvar. Också i denna bemärkelse visar Montagnais-indianernas äkta kärlek vilka slags praktiska arrangemang som blir en naturlig och därmed fungerande följd. Barnen är primärt gruppens ansvar. Endast gruppen kan naturligt garantera

---

¹¹⁸ Se till exempel Gruen, A (2007a). p. 59

barnen vad de behöver. Också moderna psykologer, som till exempel australiensaren Robin Grille, har kommit till samma slutsatser.¹¹⁹ I det västerländska samhället med dess ägande och kontrollerande attityder torde de flesta dock behöva lång tid på sig innan de inser att det är livsfientligt att betrakta partnern eller barnen som exklusivt "min" eller "våra".

18. Det destruktiva

Enligt Gruen är människans destruktivitet en fråga om hennes medvetandes utveckling och denna utveckling är i sin tur beroende av socialiseringsprocessen. "Källan till aggression och destruktivitet ligger i vår kultur, inte hos individen"¹²⁰ skriver han. Jesper Juul uttrycker det på följande sätt "Vi har alla kommit som oskyldiga till vårt destruktiva/självdestruktiva beteende".¹²¹ Som betonas så relaterar vår destruktivitet till vår autenticitets varande eller icke varande. Gruen citerar Solzhenitsyn som i sitt nobelpristal år 1970 sade "Låt oss inte glömma att våld inte har en separat existens och är faktiskt oförmöget att ha en sådan: våld är konstant sammanbundet med falskhet.."¹²² Om man dock inte inser och erkänner att människan inherent bär på sitt autentiska själv, i varje fall som en ursprunglig potential, så känner man inte heller igen falskhet och förställning som sådan. Därmed står man både oförstående och handfallen inför våld och destruktivitet. Analysen av varför en individs utveckling fjärras från det autentiska och leder in på förställning, falskhet och ett reducerat medvetande, är alltså samtidigt en analys av det destruktiva. Om vi dock betraktar det hela ett steg djupare ännu än vad Gruen gör, så kan vi fråga oss varför det överhuvudtaget är möjligt att slå in på en sådan utveckling? Hur kommer det sig att det mänskliga livet är uppbyggt på ett sådant sätt att hon kan göra det livsfientliga till sitt centrum i stället för det levande och livsbejakande? Det torde bero på livets natur och villkor. Det levande är ingenting statiskt. Vore det statiskt vore det inte levande, utan död. Det levande är rörligt. Det kan ändra form, öka och avta. Detta innebär att det levande också, åtminstone potentiellt, innehåller sin

---

¹¹⁹ Grille, R. (2008). p. 375

¹²⁰ *egen översättning*. Gruen, A. (2007a). p. 41

¹²¹ Juul, J. (2010a) p. 50

¹²² *egen översättning*. Gruen, A. (2007a).p. 125

motsats, samt att det kan förvrängas. En avslappnad muskel till exempel, kan också omvandlas i en spänd muskel. I själva verket kan vi inte ha ett begrepp om och framförallt inte *uppleva* vad en avslappnad muskel är om vi inte känner till spänning. Vår mänskliga verklighet, som är det *fysiska och upplevandets* verklighet innehåller ofrånkomligen relationer och kontraster. Den ultimata kontrasten till det levande livet är förstås döden. Men kontrasterna betyder inte att "ondska" av någon nödvändighet måste existera i vår värld, så att vi så att säga ska kunna uppleva det goda. Motsatsen till det goda och det levande måste endast existera som möjlighet. Annars vore livet inget liv vi kunde uppleva, utan någonting statistiskt, oföränderligt och "olevbart", som vi inte ens kan föreställa oss. Om vi vidare betraktar det mänskliga livet som en process av inläring och växande, så sker det i praktiken ofta att vi växer genom verkliga kontrastupplevelser, alltså att i det enskilda fallet en individ eller också ett kollektiv kan växa och lära sig någonting om till exempel det sunda och goda, när hen först upplevt det destruktiva. Men möjligheten existerade alltid innan för denna individ eller detta kollektiv att nå samma utvecklingsnivå utan en egen kontrastupplevelse. Det hade till exempel räckt med att föreställa sig denna kontrast, att ta del av den genom vittnesmål ur omgivningen eller fantasin. Människan är dock autonom och har möjligheten att träffa sina egna val, inklusive att göra motstånd mot växande och ökad medvetenhet. Det är dock inte möjligt för henne att stagnera i all oändlighet, eftersom livet är rörligt och expansivt till sin natur. Förr eller senare pressar livet själv fram detta växande i individen som gör motstånd, och det sker då genom en hårdare "läxa", en verklig kontrastupplevelse. Ett exempel på detta i vårt västerländska kollektiv och vår historia, var när andra världskrigets fasor gav upphov till deklarationen om de grundläggande mänskliga rättigheterna. Detta kunde man säga vara ett exempel på vad Abba Eban cyniskt kallade att "människan och nationer betar sig klokt först när de uttömt alla andra alternativ"¹²³. Det var ett så kallat genombrott. Vägen till verklig fred, demokrati och hållbar utveckling är förmodligen ännu lång i Västerlandet dock.

Juridiska landvinningar är bra. De kan också vittna om verkliga genombrott i medvetandet, vilket framstegen inom internationell rätt gjorde efter krigets förödelse. Sätter vi dock allt vårt arbete och vårt hopp om framsteg till regelverk och motsvarande, så har vi – kanske beredvilligt - fallit i abstraktionernas fälla. Detta kan aldrig leda till hållbarhet och helande av vår destruktivitet. För detta krävs strävanden som Gruens,

---

¹²³ *egen översättning*. Kolatch, A. J. (1996), p. 115

mot ett återupprättande av den mänskliga känslvärlden, i kontrast till det utbredda gängse tänkandet idag, som är avspjälkt från det känslomässiga, från det autentiska.¹²⁴ Innan vår födelse, alltså ursprungligen, baseras vår varseblivning på det empatiska, betonar Gruen. Först senare utvecklas det kognitiva tänkandet. Detta blir ett verktyg i etableringen av det som han för det mesta kallar lydnad,¹²⁵ och som här kallas anpassning. Denna lydnad eller anpassning är autonomins och empatins motsats. Anpassning reducerar medvetandet genom att den baseras på kognitiva, alltså tankemässiga, abstraktioner och föreställningar, varvid det känslomässiga och levande spjälks av. Anledningen till anpassningen är rädsla och på rädslan baserade kontroll- eller maktbehov.

19. Uppkomsten av lydnad, anpassning och destruktivitet

Gruen tar ofta upp begreppet lydnad. En av hans böcker heter "Wider den Gehorsam", alltså "Mot lydnaden".¹²⁶ Hans användning av begreppet är eventuellt både adekvat och något missvisande. Gruen hade upplevt den tid då det auktoritära föräldraskapet var normen och barnens ovillkorliga lydnad betraktades som en självklarhet. Det har dock under de senaste decennierna skett framsteg i bemötandet av barnen i Västerlandet. Det auktoritära föräldraskapet i dess mest utpräglade form har börjat frångås. Gruens behandling av fenomenet lydnad handlar dock inte uteslutande om auktoritärt föräldraskap och barnens underkastelse under detta. Snarare talar han om en lydnad som är mera vid, det vill säga om anpassning. Vad det är fråga om är uppgivandet av det autentiska självet till förmån för anpassning och därmed en falsk personlighet. Det handlar om en identifiering med det yttre, med omgivningens förväntningar och projektioner, framförallt naturligtvis föräldrarnas. Jesper Juul kallar detta för samarbete. Enligt honom betyder samarbete att barn "kopierar eller efterliknar de betydelsefulla vuxna som omger dem"¹²⁷ och han betonar att barn är så sensitiva i sina avläsningar av de vuxnas attityder, att de ofta tar efter eller uttrycker också sådana känslor och attityder som de vuxna försöker dölja eller som de rent av är omedvetna om.¹²⁸

---

¹²⁴ Gruen, A. (2007a). p. xvi

¹²⁵ Gruen, A. (2014). p. 85

¹²⁶ Gruen, A. (2014).

¹²⁷ Juul, J. (2010a). p. 42

¹²⁸ Juul, J. (2010a). p. 46

(Vore föräldrarna någorlunda medvetna kunde de använda sig av denna barnens återkoppling för sin egen allmänmänskliga och individuella utveckling.) Problemet är att barns äkta själv inte på långt när har konsoliderats när de utsätts för en massiv påverkan från omgivningen. Barn är både själsligt och fysiskt beroende av sin omgivning. Om de inte bemöts adekvat i denna utsatthet har det förödande följder för deras utveckling. Ett sådant adekvat bemötande vore en *empatisk och sensitiv följsamhet* från de vuxnas sida inför barnens både fysiska behov och deras inre genuina känslor och varseblivningar, ett hedrande av dessa. Endast en sådan empatisk och sensitiv följsamhet kan förhindra att barnens utsatta och sårbara situation förvandlas i en upplevelse av rädsla och skräck. Om ett barn dock i stället för att få erfara sådan sensitiv och icke-inblandande följsamhet och omsorg från de vuxnas sida, däremot överväldigas fysiskt och själsligt av dem som egentligen borde beskydda barnet, och som hen inte kan undkomma genom att fly någonstans, så befästs i barnet i stället en fundamental, dock till största delen omedveten, rädsla. På detta sätt uppstår underkastelse eller lydnad. Som Gruen säger så kan ett barn som inte upplever ett "eko för sin egen varseblivning och sina egna reaktionsförmågor inte överleva. Hen övertar då, för att upprätthålla en förbindelse, föräldrarnas förväntningar. På detta sätt blir ett barns själsliga varande i kraft av sin autonoma varseblivning och autonoma reaktionsförmåga så gott som utsläckt."¹²⁹ Förbindelsen till föräldrarna och omgivningen måste för det lilla barnet till varje pris garanteras, eftersom avsaknaden av en sådan förbindelse för en hjälplös varelse innebär undergång, i både själslig och fysisk bemärkelse. Avspjälkningen eller med andra ord, utsläckningen, av den på kärlek grundade varseblivningen, av det äkta självet, motsvarar i sig ett själamord. Smärtan och ångesten som är förbunden med detta och som i sig utgör autonoma och genuina upplevelser måste också gå under jorden. Vad gäller den beroende ställning barn befinner sig i så kan vi i detta sammanhang besinna att även en vuxen människa är åtminstone i fysisk bemärkelse beroende av sin omgivning. Tyvärr är de flesta vuxna dessutom i själslig bemärkelse beroende av andra, vilket redan diskuterats. Detta sammantaget utgör en enorm press på den, låt oss säga alltid egentligen, lilla människan. Barndomens villkor är följaktligen i vissa väsentliga avseenden förhållandevis även för den vuxna människan, åtminstone i det västerländska samhället som är uppbyggt på konkurrens och dominans, i stället för på samarbete och villkorslöst garanterande av varje individs grundläggande behov. Denna samhälls-

---

¹²⁹ Gruen, A. (2014). p. 19

ordning skapar ett klimat som ger upphov till inte enbart en fysisk överlevnadskamp, utan framförallt till en existentiell sådan. Det reducerade och förvrängda medvetandet som uppstod i barndomen, då barnet tog avstånd från sin autonoma, på kärlek baserade perception, och i stället underkastade sig den yttre världen med dess fokus på tankemässiga abstraktioner, både leder till och upprätthålls av det västerländska samhällliga systemet. I denna på tankemässiga abstraktioner grundade skenvärld ersätts kärleken av kamp och konkurrens som "existentiella" drivkrafter.¹³⁰

Motsvarande begrepp för kamp och konkurrens vore strävan och ambition, baserad på jämförelse med andra. Den västerländska ideologin hyllar dessa attityder som både naturliga, positiva i meningen att de skulle främja samhällets utveckling, samt som uttryck för individens självständighet och möjlighet att förverkliga sig själv. Detta är exempel på rena föreställningar, abstraktioner. I själva verket gav vi upp vår autonomi i samma stund som vi övergav kärleken, empatin enligt Gruen, som drivkraft och grund för våra liv. I stället för att bli självförverkligade individer blir vi av denna underkastelse alltmera anpassade och stereotypa. Att överge kärleken betyder också att överge sin kreativa potential, sin individualitet och framförallt sin frihet. Det betyder att göra sig värdefull för marknaden, vare sig den består i föräldrarnas uttalade eller outtalade förväntningar, skolans krav, arbetsmarknaden, äktenskapsmarknaden, den sociala marknaden eller vad helst, samtidigt som man ger upp det naturliga värdet och värdigheten som endast kan baseras på upprätthållen kontakt med det levande inom sig. När barnet i överlevnadssyfte sviker sitt autentiska själv och ger avkall på sin empatiska varseblivning till förmån för ett reducerat medvetande innebär det på olika sätt destruktivitet och har destruktiva följder. För det första innebär manövern barnet gör, för att garantera sig skydd och "kärlek", i sig ett deltagande i manipulation och maktspel. Den utsaga denna anpassning motsvarar vore någonting i stil med "Jag är som du vill att jag ska vara, så kan du inte röra mig, och dessutom tvingar jag dig på detta sätt att ta hand om mig." Grunden läggs alltså här för ett liv baserat på kontroll och manipulation. För det andra så innebär barnets samarbete en anpassning till en kultur och till personligheter baserade på kognitiva abstraktioner. I första hand handlar det om en anpassning till föräldrarnas uppfattning om sig själva, till deras självbild. Det existerar inget alternativ till verkligt hedrande och erkänsla av barnets autentiska själv. Detta är kärlek. Allt annat är hyckleri. Äkta kärlek innebär alltid också äkta självkärlek. De vuxna

---

¹³⁰ Gruen, A. (2015a) p. 11

som en gång var barn och som själva gick igenom en avspjälkningsprocess i förhållande till sin ursprungliga, empatiska varseblivning förlorade samtidigt den äkta kärleken till sig själva. I stället började de "älska" och värdera sig själva utifrån hur bra de uppfyllde omgivningens förväntningar och normer. Deras självkänsla förlorade sin grund i kärlek och förundran över det levande inom dem och blev i stället avhängigt av yttre godkännande. Denna strävan efter yttre bekräftelse och godkännande är ett sätt att säkra sin överlevnad, samtidigt som det är en form av kärlekssökande. Genom att vara lydiga och uppfylla yttre regler kan man åtminstone upprätthålla idén om sin egen oskuld och därmed sin rätt till kärlek.¹³¹ De vuxna som inte bearbetat denna förvrängda utveckling inom sig bär den med sig också när de själva får barn och då blir deras självbild och självkänsla också avhängigt av hur duktiga och "rätt" de uppfattar sig vara i egenskap av föräldrar, hur väl de uppfyller samhällets värderingar och normer gällande föräldraskap. Självfallet är det ur denna egocentriska och på det abstrakta grundade position omöjligt att erkänna eller ens se barnen i hela deras oberoende, unika och autentiska varande. I stället blir barnen del av den yttre värld dessa vuxna utan förankring omedvetet söker bekräftelse från. Det blir på ett förvrängt sätt ombytta roller. Barnens smärta över detta kan inte erkännas, eftersom den ju vittnar om ett inadekvat föräldraskap och står i bjärt kontrast till föräldrarnas självbild. I stället arrangerar sig alltså barnen med detta. De anpassar sig eller, om man vill, samarbetar. Det är i detta destruktiviteten och våldet har sitt ursprung i vårt samhälle. Destruktiviteten börjar alltså som Gruen säger med "icke-erkänslan av barnens egenliv".¹³² Vi kan aldrig lösa denna problematik genom att träna om våra förhållningsmönster. Det måste komma en lösning på det inre planet, vilket innebär att vi inser hur vi "använder barnen som projektionsyta för våra egna önskemål, för att uppvärdera vår svaga självkänsla. Först då får våldet ett slut. Att förespegla intresse och kärlek till barnet gör saken bara svårare. Detta är källan till vårt hyckleri och den gör oss antingen destruktiva eller sjuka."¹³³ Eventuellt kan man uppleva att Gruen bedömer föräldrarnas förhållningssätt för hårt här. Man kan fråga sig om många föräldrars bristande förmåga att erkänna barnens egenliv snarare handlar om andlig lättja och bristande insikter än om att barn på ett mera direkt sätt används som projektionsyta

---

¹³¹ Gruen, A. (2013). p. 132

¹³² *egen översättning*. Gruen, A. (2013). p. 26

¹³³ *egen översättning*. Gruen, A. (2013). p. 26

och medel för att höja föräldrarnas självkänsla. I det på prestationer och hierarkier baserade västerländska samhället och i synnerhet under det auktoritära föräldraskapet eller det som Grille kallar "socialiserande föräldraskap" så har förhållningssättet till barn dock överlag kännetecknats av negligerande av deras inre värld och känslor, samt på betoningen av att barnet ska "uppföra sig väl". Föräldrarnas yttre anseende och uppfyllandet, via barnen, av samhällets normer och konventioner fick i princip fullständigt företräde framom barnens inre, levande verklighet. Också Grille lyfter fram att barn under detta föräldraskap har pressats att "förinnerliga och reflektera föräldrarnas värderingar och målsättningar, i stället för att bli inifrån styrda och fritt tänkande individer", att de har betraktats som "psykologiska förlängningar av föräldrarna".¹³⁴ Jesper Juul beskriver hur barn blivit och ännu blir föremål för föräldrarnas uppfostringsmetoder, det vill säga behandlade som formbara objekt, inte som levande subjekt och individer man relaterar till, utan som sådana man hanterar via någon slags metod. Att metoden från att tidigare innehållit fysisk bestraffning övergått till mera psykologisk manipulation i stället, ändrar inte på grundinställningen och målsättningen för föräldraskapet. Målet var yttre anpassning, skriver han. "Barn skulle inte vara sig själva. De skulle "uppföra" sig, precis som man uppför ett skådespel".¹³⁵ Gruen, Grille och Juul ringar in problemet på liknande sätt. Till skillnad från Grille och Juul så behandlar Gruen dock på ett betydligt djupare sätt följderna av detta själsliga våld. En sådan följd är självhat.

20. Självhat , skuld och sorg

När barnet spjälker av sin empatiska varseblivning från medvetandet uppstår självhat på olika grunder. I stället för kärlek till det levande inom sig, uppstår hat, förakt och skam i förhållande till det äkta själv. I synnerhet direkta upplevelser av smärta och sårbarhet börjar föraktas, eftersom de tolkas som svaghet. Detta är en av den västerländska kulturens många abstraktioner. Kulturer som byggs upp på hierarki, dominans och prestationer har föga fördragsamhet med det som betraktas som svaghet. Vi har i Västerlandet dessutom ett vetenskapligt-medicinskt etablissemang med definitions-makt över sådana fenomen som till exempel själslig smärta. I linje med

---

¹³⁴ *egen översättning*. Grille, R. (2008). pp. 76-77

¹³⁵ Juul, J. (2010a). p. 29

kulturens generella förhållningssätt till känslor som störmoment, så behandlas ångest och sorg inom psykiatrin för det mesta som sjukliga fenomen, vilka man försöker medicinera bort så snabbt som möjligt. Inte för att tala om hur man inom psykiatrin ser på schizofrenin, vilken Gruen tolkar ur ett helt annat perspektiv, nämligen som motstånd mot den verkliga sjukdomen i samhället; falskheten. Barns smärta negligeras ofta, vilket är förödande för barnets utveckling. Att barn ofta av olika anledningar till exempel skriker tar vi i Västerlandet som hörande till barns natur. Därmed struntar vi helt enkelt många gånger att bemöta dessa genuina känslouttryck hos barnen med empati och omsorg. I stället kan vi ofta visa irritation över hur "jobbiga" barnen är i dessa sammanhang. Arvsynen har sin inverkan i detta sammanhang. Om vi öppnade oss för empatin i förhållande till små barns förtvivlan skulle det samtidigt innebära en öppning gentemot våra egna traumatiska upplevelser av att vår smärta negligerades av de vuxna när vi själva var små.¹³⁶ Men vi kan varken ge vår egen eller barnens smärta tillbörlig erkänsla, eftersom vi spjälkt av både den och vår empati överlag i tidig ålder och arrangerat oss med vuxenvärlden. Detta är vad Gruen kallar identifikation med aggressorn och som han menar ligger som grund för hela vår så kallade civilisation.¹³⁷ I stället för att förbli i kontakt med sig själv, spjälker barnet av sin smärta och identifierar sig med det vuxna förhållningssättet till den, som inte värd omsorg, empati eller ens att bli sedd. Juul skulle säga att barnet samarbetar med de vuxna. Barnet har inget annat val, eftersom hen inte är i position att inleda en konflikt med de vuxna. Konflikten existerar givetvis ändå i sin egen kraft, men den trängs undan till det omedvetna, tillsammans med genuina hatkänslor och raseri gentemot de vuxna. Dessa hatkänslor vänder barnet i stället gentemot sig själv. Barnet måste till varje pris upprätthålla förbindelsen till de vuxna, samt en pseudoupplevelse av att vara älskad. Hen allierar sig med den bild föräldrarna vill hysa av sig själva som goda, älskande föräldrar och kommer fram till att det är hen, i sin äkthet, det är fel på. Genom att ta på sig skulden kan barnet få en viss makt, eftersom hen är maktlös inför föräldrarna men däremot kan påverka sig själv till att bli "önskvärd" och "älskvärd". Hen kan skapa av sig själv en sådan personlighet som det så att säga finns en marknad för. Det äkta självet börjar däremot hatas och måste hållas i schack i det omedvetna eftersom dess blotta existens hotar förbindelsen till föräldrarna och andra vuxna barnet är beroende av, med

---

¹³⁶ Gruen, A. (2007a). p. 3

¹³⁷ Gruen, A. (2013). p. 85

andra ord barnets trygghet. Att bibehålla den ursprungliga varseblivningen som är empatisk och inriktad på helheten skulle innebära att uppfatta sanningen om kärlekslösheten, vilket för ett litet barn innebär att störtas in i en livshotande depression.¹³⁸ På detta sätt programmeras människor till ett reducerat medvetande och konflikt med sig själva, till självhat. När barnet på detta sätt gör om sig till en anpassad och önskvärd personlighet, ger hen dock samtidigt upp möjligheten att älskas för den hen verkligen är. Gruen betonar att denna önskan i sig också blir en källa till självförakt, därför att en sådan önskan att bli älskad för sin äkthet och därmed framförallt för sin känslighet, innebär att definieras som svag. Här finner vi också grunden för hatet mot autentisk kärlek.¹³⁹ Allt detta handlar om att undkomma sårbarhet och det bästa sättet att uppnå detta mål är att spjälka av det känslomässiga, och samtidigt medvetet eller omedvetet hata och förinta allt som har med sårbarhet att göra. Inte endast smärta, utan alla genuina känslor och upplevelser blir för en individ som traumatiserats på detta sätt, förknippade med sårbarhet, också så kallade positiva känslor. Att vara *öppen* förknippas med sårbarhet och skam. Det är därför vi så sällan ser ocensurerade uttryck ens för sådana känslor och egenskaper som i sig betraktas som positiva. Detta är ingen nödvändighet, utan en följd av hur barnet bemöts. När barnet upplever den vuxnes hedrande närvaro inför sin känslovärld, lär hen sig att upplevelser av själslig sårbarhet och öppenhet inte behöver leda till rädsla, skräck eller känslor av förnedring. Tvärtom blir de till upplevelser som integreras, för med sig växande och småningom konsoliderar självet alltmera. I stället för att associeras med utsatthet och förnedring, blir den sårbarhet som ett ungt icke konsoliderat själv ofrånkomligen upplever från stund till annan, ingenting annat än neutrala, naturliga öppningar gentemot livet. När vittnet sedermera integrerats i individen behövs inte längre den andre som ledsagare genom dessa öppningar och det oförutsägbara som följer på dem. En sådan vuxen individ vinner en inre styrka och ett jämnmod som håller också inför livets ofrånkomliga oförutsägbarhet. I själva verket vill en sådan individ inte förlora det oförutsägbara och den utsatthet som detta trots allt innebär, eftersom hen vet att detta vore att samtidigt förlora livet självt. Den individ som däremot slagit in på en utveckling där sårbarhet och öppenhet förknippas med rädsla, och som valt makt och kontroll som centrum för sitt liv, vet innerst inne alltid att hen själv svikit det autentiska livet.

---

¹³⁸ Gruen, A. (2015a). p. 95

¹³⁹ Gruen, A. (2007a). p. 124

Också och kanske framförallt detta fundamentala svek underbygger denna individs omedvetna självhat och destruktivitet. Gruen hänvisar till den finländske psykoanalytikern Martti Siirala, som betonar att sveket av det autentiska självet leder till skuld känslor, skuld inför det "olevda livet", för att vi överger vår potential som människor och individer.¹⁴⁰ Andra har enligt Gruen menat att depression är ett sätt att genom bestraffning (av sig själv) undkomma denna skuld.¹⁴¹ Genom att bestraffa sig upplever man sig samtidigt lydig och "att vara lydig innebär att vara värdefull".¹⁴² Det finns ingen väg ut ur all denna perversion än genom verklig rebellering, det vill säga att uppnå en *egen autentisk existens*. Förutsättningen för att det överhuvudtaget ska finnas en möjlighet till detta är att man vågar möta sin egen smärta och att man gör upp med sin underkastelse under auktoriteter och abstraktioner. Här används ordet rebelliskhet, därför att den som har modet att göra kärleken till grund för sitt liv igen, att leva öppet och hänge sig livets oförutsägbarhet *samt* att riskera att betraktas av de så kallade normala, av majoriteten, som en galning och stötas ut¹⁴³, till sitt väsen måste vara en verklig rebell. Den rebellering, vare sig i vänster eller höger tappning, som vi kan bevittna då och då är ingen sann rebellering, utan ett fenomen som förr eller senare leder till underkastelse igen under en ny auktoritet. Svårigheten i att fullt ut träda in i den egna autentiska existensen med dess kärlek och kreativitet beror också på att sveket av det egna självet inte endast leder till skuld känslor utan också och framförallt till sorg. Att bara för en liten stund ens uppleva det autentiska kan trigga denna sorg så att den kommer upp till medvetandet. Samma fenomen finns som ingrediens i vår bekvämlighet med och till och med strävan efter falsk kärlek. Upplevande av äkta kärlek triggas också medvetenhet och därmed sorg över den falska. Den påminner oss om kärlekslösheten vi varit föremål för i vår barndom, men framförallt om den kärlekslöshet vi själva anammat, alltså det verkliga livet som vi slutit oss mot. Sorg kombinerad med skuld över att vi svikit det autentiska är en smärta som kan förefalla oss för stark att bära. Men vi når inte autenticiteten utan att genomgå denna smärta. Backström behandlar ingående temat förlåtelse, dock främst i förhållande till andra. Man kunde tänka sig att vad som behövs här i relation till oss själva vore just förlåtelse. Gruen tar inte upp temat förlåtelse. Förlåtelsen blir dock obehövlig när vi väl

---

¹⁴⁰ Gruen, A. (2013). p. 131

¹⁴¹ Gruen, A. (2013). p. 131, Meerwein, F. (1959).

¹⁴² *egen översättning*. Gruen, A. (2013). p. 131

¹⁴³ Gruen, A. (2007a). p. 56

vågat omfatta det verkliga fullt ut och sörjt den livets potential som vi avsåde oss. I detta sörjande finns också en förståelse och när vi tillåter en sådan djup, på medkänsla med oss själva baserad förståelse blir förlåtelse överflödigt. Skuld känslorna upplöses samtidigt.

21. Sökande efter säkerhet, makt och storhet

Icke aktningen av barnets empatiskt anlagda varseblivning och behov leder till att den medfödda ertilliten till livet rubbas.¹⁴⁴ När detta sker börjar människan jaga en absolut säkerhet, för att ersätta den förlorade ertilliten. Detta är bakgrunden till strävan efter makt, storhet, dominans och ägande. När människan spjälker av sin förmåga att uppleva världen utifrån kärlek, börjar hon känna sig ofullständig i sitt varande. Hon börjar då söka efter någonting. Hon vet bara inte vad, betonar Gruen.¹⁴⁵ Detta blir en ändalös jakt, eftersom ingenting kan kompensera för förlusten av det levande. Här finner vi grunden till den västerländska tron på och myten om storhet. Vi eftersträvar alltid "mera" och "större" i mytologisk tro på att detta samtidigt betyder någonting gott. I själva verket förstör denna strävan efter "framgång" och "effektivitet" våra livsförutsättningar. I ett samhälle som präglas av konkurrens, tävlan och prestation ligger även rädslan för misslyckande och till och med för ren undergång och lurar. Denna rädsla kombinerad med den inre tomheten driver individerna in i konstant aktivitet och strävan efter allt större "framgång", som även kan handla om sådant som strävan efter ovanlighet, genialitet eller perfekt skönhet.¹⁴⁶ Gruen uttrycker det också så att strävan efter storhet beror på oförmåga att hantera den grundläggande hjälplöshet och sårbarhet som karakteriserar mänskligt liv.¹⁴⁷ Det abstrakta tänkandet i vår kultur skapar vidare föreställningar kring dessa fenomen som stipulerar samband mellan materiell framgång eller icke framgång å ena sidan och förmåga, kapacitet och flit å andra sidan. Den som inte är framgångsrik anser man inte vara begåvad eller ha ansträngt sig tillräckligt. De rika däremot beundras för deras talanger och effektivitet. Så delas människor in i kategorier, varvid en del beundras och andra föraktas. Detta är ett angrepp på ett av människans grundbehov, värdigheten. Inte endast utsätts fattiga människor för

---

¹⁴⁴ Gruen, A. (2014). p. 82

¹⁴⁵ Gruen, A. (2015a). p. 106

¹⁴⁶ Gruen, A. (2016a). p. 19

¹⁴⁷ Gruen, A. (2003). p. 14

praktiska umbäranden. De tvingas dessutom i kraft av denna ideologi att skämmas och uppleva sig skyldiga för sin belägenhet. I en värld där klyftorna mellan rika och fattiga dessutom växer för varje dag är det inte att undra på att extremism och annan våldsamhet gror bland de marginaliserade. Försöken att lösa dessa problem med endast intellektuella verktyg är dömd misslyckas. För detta krävs en demokrati som baseras på empati, samarbete och ömsesidig erkänsla. Men avspjälkningen av medvetenheten om den egna sårbarheten gör att andras sårbarhet inte heller kan erkännas.

Dessutom förutsätter en självkänsla som baseras på prestation att det existerar andra som definierats som sämre presterare. Gruen betonar att det sätt vi socialiseras på lär oss att vårt värde uppnås genom att andra nedklassas och förnedras.

Andras "misslyckande" blir på detta sätt till och med en källa till njutning.¹⁴⁸

Hos människor som fungerar på detta sätt blir nedvärderandet av andra det sätt man upplever sig självständig och individuell på.¹⁴⁹ Här har vi åter ett exempel på en förvrängning och kompensation för ett förlorat grundbehov. Vi bör ändå differentiera bland framgångsrika människor. Det finns de som blir framgångsrika som en tillfällig biprodukt av sin genuina passion för någonting, alltså med sin autenticitet som grund. Men så finns det en mängd vars intresse inte ligger i saken de ägnar sig åt i sig, utan denna är endast ett instrument i deras strävan efter erkänsla, belöning och statushöjning. Dessa är de destruktiva och farliga.¹⁵⁰ Förutom rädslan för misslyckande samt den inre tomheten, så kan även den omedvetna aggression som följer på sveket av det autentiska självet bli en källa till ambition och strävan, när individen sublimerar aggressionen till dessa av samhället inte bara godtagna utan rent av hyllade drivkrafter. Att förespegla omsorg om medmänniskan när uppgiften och ambitionen kräver är ingen ovanlighet.¹⁵¹ Detta förhållningssätt kännetecknar den anpassade personen överlag, eftersom konventionen inte bara definierar vilka tankar och föreställningar vi bör ha, utan lika mycket, vilka känslor. Av alla former det destruktiva kan ta är måhända denna den mest perverterade. Det är i högsta grad en perversion när vi från små lär oss frukta och skämmas för det genuina känslolivet inom oss, inklusive kärleken, samtidigt som grunden för vår självkänsla förflyttas från dessa inre upplevelser till en bedömning av hur väl vi anpassat oss till yttre förväntningar och krav. När dessa förväntningar och

---

¹⁴⁸ Gruen, A. (2002b). p. 110

¹⁴⁹ Gruen, A. (2015a). p. 43

¹⁵⁰ Gruen, A. (2015a). p. 109

¹⁵¹ Gruen, A. (2015a). p. 84

krav inkluderar sådana påbud barn ofta får höra, som att de ska "vara snälla" etcetera läggs en grundsten i förmågan att förespegla känslor som man egentligen inte hyser. Vad barnen i själva verket lär sig, i stället för att relatera till andra på basen av empati, är att skapa en fasad för att uppnå målsättningar och manipulera omgivningen. Som Gruen betonar så innebär förlusten av det empatiska medvetandet också att individen förlorar förmågan att märka när andra förespeglar känslor och manipulerar.¹⁵² Detta är centralt. Övervärderingen av det kognitiva i vårt samhälle leder till att vi missförstår autenticitetens betydelse för intelligensen. När det gäller förmågan att genomskåda framförallt psykologiska sammanhang, så är det avgörande i vilken omfattning man själv är i kontakt med sin empatiska varseblivning eller inte. På detta faktum torde det populära uttrycket "barn säger sanningen" bero. Men också annan intelligens än den emotionellt-psykologiska är kopplad till en intakt ursprunglig varseblivning. Även om många tänkare och vetenskapsmän karakteriseras av ett avspjälkt medvetande, så torde framförallt de extraordinära bland dem ha bibehållit en stor del av sin ursprungliga känslovärld. Enligt Gruen har Einstein sagt att han kom till sina insikter genom att han höll fast vid sina inre barndomsupplevelser.¹⁵³ Avspjälkningen av den empatiska varseblivningen sker i varje fall sällan på en gång fastän den ofta påbörjas mycket tidigt i individens liv, utan är snarare en följd av en successiv konfrontation med och anpassning till den psykologiska och andliga analfabetismen i vår kultur. Att barnet arrangerar sig med föräldrarnas på anpassning baserade självbild och deras rollspel är en annan anledning till att blicken för det autentiska småningom ersätts av tron på att rollspelandet i samhället överlag representerar verkligheten. Som redan betonats måste barnet för sin överlevnads skull uppfatta sig älskad, vilket innebär att hen tolkar föräldrarna som "goda" och "rätt" oavsett deras förhållningssätt. På detta sätt sker en omsvängning i medvetandet där det kärlekslösa börjar tolkas som det kärleksfulla. Genom en sådan manöver kan barnet uppnå en skenbar själslig trygghet. Omedvetet finns dock vetskapen om verkligheten kvar, om icke-kärleken och sveket av det levande. Detta ger upphov till ett likaså omedvetet inre raseri, hatkänslor och en på dessa upplevelser följande hämndlystnad. Hatet och raseriet är alltså någonting autentiskt, till skillnad från den förespeglade kärleken och omsorgen som endast utgör anpassning och uppfyllande av normer. Hatet har samma kvalitet som den autentiska

---

¹⁵² Gruen, A. (2016a). p. 77

¹⁵³ Gruen, A. (2015a). p. 189

kärleken och alla andra genuina kvalitéer, förutom att det inte är medfött utan orsakat av svåra erfarenheter. Båda är upplevelser som vi inte kan kontrollera och besitta, utan *som tar oss i besittning*. Detta är vad vi lärt oss frukta och som hela den kultur vi under århundranden skapat fruktar. Som den indiske andlige ledaren Osho betonade, fruktar samhället det naturliga, det autentiska, i oss och därför lärs i samhället ut en moralistisk och oäkta kärlek. Denna moral vilseleder oss och gör oss fogliga. Den äkta kärleken däremot, kan inte kontrolleras, varken av oss själva eller andra. Genom den blir vi autonoma och den ger oss en verklig styrka, som låter oss om vi så upplever påkallat, "gå emot hela världen".¹⁵⁴ Hur mycket makt en människa än tillskansat sig genom rollspel och manipulation så saknar hon alltid en sådan styrka. Hon är själva verket svag och som Gruen skriver, feg, samtidigt som hon låter påskina motsatsen. Att andra genomskådar hennes falska självbild utvärderar hon inte och hon blir lätt aggressiv om någon eller någonting utmanar denna självbild.¹⁵⁵ När självbilden och upplevelsen av värdighet är byggd på identifikation, som till exempel identifikation med sitt yrke, sin nationalitet, sitt språk, familjerollen, bankkontot etcetera så blossar aggressionen lätt upp om någonting av detta hotas. I tider av ekonomisk regression är det inte i första hand det rent ekonomiska hotet som får sådana människor att bli aggressiva och destruktiva, utan arbetslöshet och annan statusförlust hotar först och främst den självbild dessa individer byggt upp på basen av identifikation med det yttre, i stället för på identitet med det inre. De som är identifierade med sitt inre, har både sin värdighet och sin styrka intakt, i princip oavsett vad som sker i det yttre. Syftet med dessa iakttagelser är inte att ringakta verkan av yttre umbäranden. Men denna inre konstitution förklarar skillnaden i människors reaktioner och beteenden under likartade yttre påfrestningar och umbäranden. I tider då ekonomin i Västerlandet är någorlunda stabil råder ändå för många människor inombords som Gruen säger ett krigsliknande tillstånd i kraft av den perversion som får oss att uppfatta tvånget att ständigt bevisa oss, hur starka och överlägsna vi är, som tecken på självständighet och "frihet".¹⁵⁶ Upplevelsen av överlägsenhet, dominans och makt skänker dessutom en pseudoupplevelse av det levande. Den blir kompensation för den inre tomhet som uppstått på grund av att våra genuina känslor och vår kreativitet blockerats i stället för

---

¹⁵⁴ Osho (2006)

¹⁵⁵ Gruen, A. (2016a). p. 77

¹⁵⁶ Gruen, A. (2007a). p. 2

tillåtits och närts.¹⁵⁷ Gruen diskuterar vad gäller sådant maktbegär främst de mest utpräglade maktmänniskor i politiken och affärsvärlden. Han talar om hur sådana individer får en kick av att spela med andra människors liv och att beröva andra deras värdighet. Ur sådan destruktivitet får de sin upplevelse av vitalitet.¹⁵⁸ Strävan efter makt utspelar sig också på mindre arenor. Vi kan fråga oss hur många som älskar, eller egentligen *hedrar* sin partner eller sina barn på det sätt att de håller deras frihet, självständiga vitalitet och oförutsägbara växande i högsta ära? Är det inte så att långt flera med det de kallar kärlek i stället strävar efter att skapa en bindning, med andra ord att egentligen kontrollera sin partner eller sina barn, för att undkomma ensamhet, inre tomhet eller till och med upplevelsen av att inte duga enligt konventionen? För att få veta hur det egentligen förhåller sig med oss kan vi leka med tanken hur vi skulle reagera om ens partner berättar att hen förälskat sig i en annan. Unnar vi hen upplevelsen av kärlek, förundran och frihet? Svaret på denna fråga beror på huruvida vi själva upplever en inre vitalitet, fullhet och därmed verklig autonomi eller inte. Den som upplever sig uppfylld kan inte missunna en annan det levande, medan den som upplever inre brist alltid upplever mera eller mindre det som österländsk andlighet kallar begär och strävan efter att skapa bindningar. Den österländska andligheten har precis som den västerländska dock till stor del förvrängts i förhållande till sitt ursprung. Botemedlet mot begären och kontrollbehoven är inte asketism eller liknande disciplin, utan mottaglighet, öppenhet och mod att leva sitt eget liv till fullo, att ta emot inre genuina känslor och upplevelser.

22. Behovet av offer och fiender

Destruktiva tendenser kännetecknar inte hela befolkningen, men tillräckligt många för att kulturen överlag, dess anda och konkreta, samhällsekonomiska utformning ska präglas av det destruktiva. Gruen hänvisar till studier av Fromm och Dicks i sin beskrivning av hur utbredd det destruktiva respektive det autentiska och kärleksfulla är i vår kultur. Enligt honom fördelar sig människor vad gäller kontakt med självet respektive fjärmning ungefär enligt normalfördelningskurvan. Cirka sexton procent är totalt avspjälkta från sitt inre, alltså öppet destruktiva. De representerar det han kallar

---

¹⁵⁷ Gruen, A. (2007a). pp. 100-101

¹⁵⁸ Gruen, A. (2016). p. 61

anti-livet och har blivit sådana på grund av kärlekslöshet under sin barndom. De är förbundna till det destruktiva, till döden. Sexton procent har formats av kärlek och är i kontakt till det levande inom sig, framförallt empatin. Cirka sextiofyra procent menar han har förbundet sig både till livet och till döden.¹⁵⁹ Naturligtvis är dessa tal inte exakta precis som det inre inte är exakt mätbart. Kontakten till det inre fluktuerar också på individuell nivå över tid och omständigheter. Även om det är principiellt möjligt att vara i kontakt med sin kärna närsomhelst, så är det i praktiken självfallet mycket lättare i ett kloster eller i liknande retreatmiljö än mitt uppe i det västerländska samhället och dess anda. Inte för intet har olika andliga ledare dragit sig undan samhället för en längre tid innan de erhållit styrka och medvetenhet nog att fullfölja sin uppgift. På motsvarande sätt kan förstås det destruktiva stärkas i destruktiva miljöer eller också i medveten isolering från samhället. Oavsett att vi kan vara mera eller mindre i kontakt med vår kärna, så torde ingen i varje fall ha undkommit åtminstone en viss stympning av sitt själv. Som tidigare betonats, så visar sällsyntheten av sådana kvalitéer som vördnad, förundran, ohämmad spontanitet, verklig ödmjukhet samt förekomsten av det kulturellt stereotypa hos de flesta att vår livshistoria, som Gruen säger, är präglad av *förlust*, förlust av det mänskliga och originella inom oss.¹⁶⁰ Ett annat sätt han uttrycker detta på är att vi alla i någon utsträckning har upplevt döden som barn. Han menar för övrigt att detta kan vara orsaken till barndomens amnesi.¹⁶¹ Vad sådan förlust och själadöd i varje fall innebär är att vi alla i mera eller mindre utsträckning bär ett offer inom oss. Men detta får inte erkännas medvetet, eftersom det skulle uppenbara att vad vi intalat oss var kärlek, inte var någon. Det skulle även avslöja hur vi samarbetat och anpassat oss till kärlekslösheten, alltså makten med dess konventioner och abstraktioner, att vi svikit oss själva. När dessa abstraktioner dessutom stipulerar att offrets belägenhet är lika med svaghet och skam, förstärker det behovet att hålla offerupplevelsen med dess smärta i schack i det omedvetna. Detta tillstånd leder till ett behov av både fiender och nya offer i den yttre världen. Denna patologi innehåller olika element, enkla såväl som mera komplicerade. För det första söker offer andra offer helt enkelt av hämndlystnad. Det inre raseriet och hatet kan inte riktas mot dem som orsakat det. Dessa har vi ju arrangerat oss med för att överleva. Vreden och hämndlystnaden riktas i stället mot

---

¹⁵⁹ Gruen, A. (2003). p. 20

¹⁶⁰ Gruen, A. (2013). p. 27

¹⁶¹ Gruen, A. (2003). p. 152

andra, ofta i sig sårbara individer, vilket man kan iaktta till exempel i mobbnings-situationer. Människan har också en tendens att generalisera, vilket leder till att utomstående får lida för sådant de inte haft någon andel i. Det handlar om samma fenomen när män eller kvinnor tar ut sin hämnd över smärtan en före detta partner orsakat på sin nya partner. Människan kan generalisera sådana upplevelser som att en viss konkret kvinna orsakat henne smärta till en omedveten föreställning om att alla kvinnor utgör potentiella hot hon måste försvara sig mot eller också hämnas på. Sist och slutligen generaliserar människan ofta sin upplevelse av livet självt. Detta är centralt. I all destruktivitet finns alltid ett element av hämnd gentemot livet eller mot det mänskliga överlag. Gruen betonar att det fruktansvärda i Holocaust var framförallt dess karaktär av hämnd gentemot det transcendentala i människan, hennes individualitet, vilken kännetecknas av kreativ integration. Man strävade efter att beröva människan hennes mänsklighet, individualitet och värdighet, ersätta denna med ett nummer och besitta henne som en materiell egendom. Vidare menar Gruen att sådan grymhet är typisk för individer som saknar ett själv. Dessa måste göra andra människor också till icke-personer. Gruen skriver också att detta våld är sätt för dessa stympade individer att känna av sig själv, att få en pseudoupplevelse av att vara levande. Det är en metod för att hantera den bottenlösa förtvivlan som ett offer upplever när "jaget, som ännu är ett jag, inte erfar något eko".¹⁶² Den själsligen stympade som inte är i kontakt med sin egen smärta kan tillfoga andra smärta, i omedveten strävan att bli varse sin egen, ja att överhuvudtaget känna av sig själv.¹⁶³ I den stund offret upplever och visar smärtan så bestraffar förövaren hen. Hen bestraffar offret för hens sårbarhet och svaghet, eftersom detta påminner om egna avspjälkta och outhärdliga upplevelser. Det är ett sätt att straffa det sårbara överhuvudtaget. Detta hat mot det sårbara och "svaga" visar sig också i de fall förövaren blir ännu mera våldsamt om offret visar rädsla. En stympad människa är benägen att söka det hon avspjälkats ifrån. Hon söker det levande. Genomsnittspersonen söker det genom kompensation. Hen söker det i distraktion och mekanisk stimulans i form av underhållning, arbete, ytligt socialt umgänge, sport, sensationsinformation etcetera. Här har vi de sextiofyra procent Gruen talade om. Självfallet förekommer förtryck av andra även bland dessa, även om det inte handlar om tydligt, utpräglat våld och missbruk. Det kan vara desto mera bedrägligt just på grund av detta. Behovet att

---

¹⁶² Gruen, A. (2003). pp. 14-15

¹⁶³ Gruen, A. (2014). p. 50

dominera för att själv känna sig stark och överlägsen – eftersom detta är vad man i grunden *inte* känner sig som - finns i alla situationer där andra görs till offer och vice versa finns offer i alla situationer där behovet att dominera får sitt utlopp. Att som förälder i självgodhet företräda "bättre vetande" genom hängivelse till den så kallade "realiteten", kulturen med dess abstraktioner, vilken hela vårt falska själv grundar sig på, i stället för att bejaka och spegla det levande, autonoma och autentiska inom barnen, är ett sätt att dominera och ge betydelse, falsk styrka, åt sig själv, samtidigt som barnet här blir ett verkligt offer.¹⁶⁴ Förutom sökandet efter smärta, i omedvetet försök att bli varse det levande som man stympats ifrån, hämndlystnaden, angreppet på det allmänmänskliga som sårbarheten och behovet att trycka ner andra för att hallucinera egen styrka så handlar förtryck och önskan att göra andra till offer om ytterligare ett fenomen; missunnsamhet. Precis som upplevandet av genuina känslomässiga kvalitéer har en universell (icke personlig) och expansiv karaktär, så följer på förlusten av detta autentiska en ytterligare förkrympande och personlig attityd. Man unnar helt enkelt inte andra det man själv blivit tvungen att försaka. Att hos andra bevittna och stöda det autentiska som man själv försakat är inte bara mycket svårt eftersom man inte alltid ens känner igen det. Det är extra svårt just när man känner igen det eftersom det väcker smärtan över att själv ha försakat detta. Här finns det centrala problemet i vad man kallar arvsynd eller en ond cirkel. Därför måste barns genuina känslvärld och deras förmåga att uttrycka sig mera autentiskt än vuxna ringaktas genom att förklaras barnsligt, ignoreras eller på annat sätt bemötas nonchalant, i stället för att hållas i aktning. Detta sätt att förhålla sig till barn kännetecknar framförallt den destruktiva västerländska kulturen. Också förment kärleksfullhet, som när de vuxna talar "babyspråk" med barnen vittnar om attityden till barn som "inte riktiga" människor som de vuxna, utan halvfärdiga varelser. Gruen nämner att naturfolk på Nya Guinea och i Venezuela till exempel inte känner till sådant babyspråk. Också Pirahá folket i Brasilien behandlar barns språk och uttryck som likvärdigt och kompetent. Hos dessa barn utvecklas inte heller sådana förvrängningar, skryt, småljugande och liknande som vi ofta kan iaktta i barns sätt att kommunicera i Västerlandet. Detta som är en anpassning till det förvrängda i vuxnas sätt att relatera till barn här förekommer inte i medvetandet och språket hos barnen bland dessa folk. Uttrycken och kommunikationen har hos dem dessutom utvecklats ur en grundläggande, regelbunden och sensitiv kroppskontakt, där

---

¹⁶⁴ Gruen, A. (2007a). p. 4

den vuxne varit lyhörd för barnens signaler. Språket utvecklas alltså hos dessa som en förlängning av denna kroppsliga och därmed autentiska kommunikation. Vuxna som själva är i kontakt med sitt inre har inte heller behov av att förneka eller missunna barnen deras genuina känslvärld och dess uttryck. Dessa uttryck tas i stället på fullt allvar och ges utrymme. Därför bibehålls och utvecklas hos dessa folk en autentisk och ansvarsfull förmåga att uttrycka sig hos barnen.¹⁶⁵ De görs inte till offer.

En annan tendens hos den själsligen stympade personen förutom att söka andra offer är behovet av fiender. Ofta går sökandet efter offer respektive fiender hand i hand. Också upplevelsen av fiendskap är grundad i verkliga erfarenheter, precis som offerupplevelsen. Förutom att föräldern bör vara lyhörd för barnets signaler, förmögen till verklig själslig närvaro och att ta barnets autonoma varseblivning på allvar, så bör föräldern också trygga denna autentiska varseblivning genom att skapa en omgivning kring barnet med *tillräckligt låg stimulansintensitet*. Också detta är centralt. För att barnet ska kunna utforska världen empatiskt, måste hen kunna vända sig till världen i egen takt och utifrån just sin egen varseblivning och sina behov. När barnets värld präglas av vuxen själslig närvaro, lyhördhet och icke-inblandningsprincipen kan tillvändhet och en integrerad tillit förbli basen för hens medvetande, vilket som redan nämnts är fallet hos flera ursprungsfolk. Gruen hänvisar i detta avseende till studier av antropologerna Diamond och Sorensen.¹⁶⁶ Denna egna varseblivning försvinner dock om barnet överväldigas av en ständigt för hög stimulansintensitet. Barnet blir då tvungen att själsligen retirera. Hen upplever en förskräcklig hjälplöshet och integrerar en grundläggande känsla av fiendskap hos omvärlden. Barnets långtgående anpassningsförmåga i överlevnadssyfte gör att hen dock arrangerar sig med situationen. Den autentiska varseblivningen går under jorden och föräldrarna märker inte den destruktiva utveckling som ägt rum. Precis som med offerupplevelsen så kommer upplevelsen av den närmaste omgivningens fiendskap att riktas gentemot andra människor när tillfälle ges, vilket korrupta politiska ledare genom tiderna förstått att utnyttja. Genom att definiera andra som fiender kan man också höja sin egen sköra självkänsla. I synnerhet i tider av omställning och osäkerhet då den inre osäkerheten, underliggande aggressioner och omedvetet självhat kan triggas och komma upp till ytan,

---

¹⁶⁵ Gruen, A. (2015a). p. 126

¹⁶⁶ Gruen, A. (2015a). p. 122

kan dessa destruktiva känslor projiceras på syndabockar och fiender om sådana lämpligt erbjuds. Också i relativt stabila tider kan man iaktta detta fenomen i Västerlandet, då individer i svagare ställning, som arbetslösa och asylsökande till exempel föraktas och beskylls för att ligga samhället till last. Människor med en verklig identitet, baserad på kontakt med sitt inre liv, och därmed med en verklig upplevelse av egen värdighet, har inga behov att se ner på andra, utan känner tvärtom igen det förunderliga, värdigheten och det värdefulla också i andra, vilket ingenting har att göra med dessa individers yttre status eller belägenhet. Istället för att förakta andra människor på basen av deras belägenhet hyser dessa sunda individer medkänsla med andras svårigheter. Det är dock förlusten av medkänsla, som Gruen om och om igen betonar, vilken är det verkliga hotet mot samhället och demokratin. Avsaknaden av medkänsla leder till avsaknad av egenidentitet. Gruen lyfter fram hur de som saknar egenidentitet tenderar att göra sig beroende av vad han kallar en tillhörighetsidentitet. Man ansluter sig till en grupp, eventuellt en grupp med någon slags uppgift, illusorisk eller någorlunda verklig, och upplever en skenbar kraft som del av en sådan grupp. Gruen nämner partiet sannfinländarna som exempel på en sådan grupp med dess tillhörighetsidentitet.¹⁶⁷ En tillhörighetsidentitet behöver dock inte baseras på konkret medlemskap i en viss konkret utformad grupp, utan kan bestå i hängivelse till abstraktioner och på abstraktioner grundade värderingar. Ett exempel på en sådan abstraktion är just jämförelsetänkande överhuvudtaget. I verkligheten är människor unika med varandra ojämförbara individer. Att jämföra värdemässigt har inte mera med verkligheten att göra än ett hjärnspöke, hur ingrott än ett sådant tänkesätt är i vår kultur. Man kunde också kalla tillhörighetsidentitet för attributsidentitet eller rollidentitet. Benägenheten att dras till en tillhörighetsidentitet eftersom man saknar kontakt med sina autentiska inre processer, erbjuder de som förstår att utnyttja detta en ledarskapsroll. Genom att ansluta sig till exempel till ett högerextremistiskt parti med färdigt definierade fiender, får man möjligheten att uppleva sig som ett offer för dessa förmenta fiender. I sin barndom då man verkligen var ett offer fanns inga möjligheter att uppleva detta medvetet. Det enda sättet att sunt bemöta det egna verkliga offret är med medkänsla. Hos de som inte förmår detta sker en förvrängning där det egna självet i stället för att uppfattas som det offer det är, upplevs främmande och hotfullt. I stället för medkänsla med sig själv, hyser de mest destruktiva ofta däremot självömkan.

---

¹⁶⁷ Gruen, A. (2015a). p. 87

Gruen hänvisar till ett tal från Gestapoledaren Himmler och hur han lyckades förvränga grymheterna de utförde till självömkan, när han talade om hur de "blev tvungna att utföra så svåra uppgifter".¹⁶⁸

23. Poserande

Det som kännetecknar en individ utan verklig identitet är rollspel eller som Gruen kallar det, poserande. Detta behöver ingalunda vara medvetet och är det sällan. De som lever via en falsk personlighet uppfattar för det mesta denna för verkligheten och för sitt själv. Det äkta självet med dess genuina känslor och upplevelser huserar avspjälkt hos dessa människor i det omedvetna. Den egna identifikationen med anpassning och rollspel gör det oerhört svårt för en sådan individ att genomskåda poserandet i omvärlden. Hen uppfattar de anpassade personerna och kulturens abstraktioner för realiteten. Vad vi dock har att göra med när idéer, abstraktioner och språket självt kopplat sig från de egentliga skeendena som de ska motsvara är som Kierkegaard uttryckte det ett fenomen där abstraktionerna förvandlar "den verkliga situationen till överkliga trick och realiteten till ett spel".¹⁶⁹ Detta är följden av att tänkande och känsla separerats. Den realitet vi skapar genom abstraktioner är någonting överkligt, ett spel eller i andliga termer, en illusion. Därför upplever en individ som använder sig av Rosenmetoden eller någon motsvarande på kroppen baserad metod det som John Lennon sade, att "ju verkligare du blir, desto överkligare blir världen". Ett fenomen som visar att individer som lever via en falsk personlighet ändå har någon slags aning om sin belägenhet är förhållandet till ansvar. De upplever sig aldrig riktigt ansvariga för sina handlingar, vilket de på sätt och vis inte heller är, eftersom de inte är förankrade och närvarande i livet och sig själva, utan hängivna abstraktioner och det överkliga. Någonstans inom sig vet de av att de som Kierkegaard säger sysslar med "överkliga trick", med spel eller poserande, samt att de gör detta av vad man antingen kan kalla underkastelse, anpassning eller lydnad. Av denna anledning hävdade nazisterna så ofta bestämt att de var oskyldiga, eftersom de endast lytt order. Samma gäller mindre drastisk anpassning. Den anpassade upplever sig inte ansvarig, utan att det är den hen anpassat sig till som är den ansvarige, oavsett om detta inte är en individ av kött och blod, utan en kultur

---

¹⁶⁸ Gruen, A. (2015a). p. 89

¹⁶⁹ Gruen, A. (2015a), p. 82, Kierkegaard, S. (1846/1946).

baserad på abstraktioner och vrångföreställningar. Ett exempel på en abstraktion som lever sitt eget liv utan koppling till verkligheten är i Västerlandet konceptet "arbete", vilket berörts redan i första delen av detta arbete. Från början betydde arbete, åtminstone för det mesta, en verksamhet som producerade en nytthet, som bidrog på något sätt till människors välmåga och fyllde deras verkliga behov. Idag är arbete vad som helst, så länge någon betalar för det. Naturligtvis blir det extra förföriskt att omfatta denna abstraktion när monetär ersättning ges. Fenomenet visar dock på den bristande förankringen i verkligheten och benägenheten att frisäga sig från ansvar, när individer inte gör sig några tankar som helst huruvida det som de sysslar med verkligen bidrar och är uppbyggligt eller om det till exempel endast innebär skenverksamhet, rovdrift på miljön, producerande av onödigheter, av förnödenheter som inte görs hållbara etcetera. Det är i viss mån förståeligt med en viss underkastelse i fråga om arbete när det handlar om att trygga sin fysiska existens. Vi har dock anledning att utgå ifrån att de flesta som innehar en meningslös eller destruktiv position i samhället inte erfar den känslomässiga spänning som uppstår om man är medveten om att det man gör är mera eller mindre meningslöst eller oetiskt, men blir tvungen att göra det för att säkra sitt fysiska uppehälle. Det som karakteriserar människor utan kontakt med sitt inre och därmed utan verklig identitet är just avsaknaden av inre känslomässiga motsägelsefullheter. Av denna anledning kunde de nazister som arbetade med denna "uppgift" se förbränningen av judarna som en teknisk angelägenhet. Det var ett arbete bland andra arbeten. Samma inställning ser vi idag i många oetiska sammanhang. Man lägger inte ens märke till det oetiska. Fokuseringen ligger i stället på att lydigt göra sitt "jobb" så bra och effektivt som möjligt samt få "erkänsla" för detta.¹⁷⁰ Bristen på känslomässiga spänningar och framförallt på upplevelser av smärta och lidande är typiskt framförallt för sådana individer vi upplever som "starka" och som själva gärna vill se sig på detta sätt, individer som ofta innehar ledarskaps- och maktpositioner. I själva verket förhåller det sig tvärtom. Dessa individer visar sig oftast vara avskurna från sitt känsloliv, oförmögna att möta sin smärta och därmed egentligen de verkligt svaga.¹⁷¹ Av denna anledning är de desto mera benägna att sträva efter makt och storhet, och dessa är de som vi låter definiera "realiteten". Vår inställning till sådana människor är en förlängning av vår barndoms erfarenheter, då vi lät oss präglas av föräldrarnas image av

---

¹⁷⁰ Gruen, A. (2002b). p. 125

¹⁷¹ Gruen, A. (2007a). p. 125

sig själva i stället för av deras verkliga personligheter. På samma vis gör "starka män och kvinnor" intryck på oss som "bättre vetande", "kompetenta" och "med vårt bästa för ögonen" och vi ger till och med våra politiska röster till sådana individer. Som Gruen skriver så *söker* vi på grund av våra barndomserfarenheter, också som vuxna, människors posering och roll, inte deras verklighet och äkthet.¹⁷² Att många ledargestalter ofta drivs enbart av utsikter till egen "framgång" och ökad makt går oss, i vår fascination av storhet och benägenhet att låta oss duperas av andras posering, förbi. Vad som i synnerhet är bedrägligt är den skicklighet med vilken många sådana "framgångsrika" individer förmår förespegla önskvärda mänskliga egenskaper och känslor. Gruen som befattat sig mycket med historiens maktmänniskor och i synnerhet med nazismens, tar Albert Speer som exempel. Han kallar honom för en "föregångare" till dagens framgångsrika direktörer. Speer var en smart person, som verkade känslös och normal. Han gjorde intryck på andra som elegant, tillmötesgående och föreföll hängiven ett opersonligt mål, skriver Gruen. I själva verket handlade det om en man som behärskade poseringen närmast till fulländning, men som var skrupellös och utan egen identitet. Sådana individer vet precis vilka känslor som förväntas av dem och de förmår simulera dessa perfekt för att nå sina ändamål. De är också ofta skickliga att läsa av tidens strömningar och att utnyttja dem för egen vinning. I sitt inre är de dock atrofierade, känslolösa och tomma. Det enda som räknas för dem i tillvaron är ambition och "framgång".¹⁷³ Vad som också kännetecknar dessa identitetslösa strävare är den enkelhet med vilken de byter auktoritet.¹⁷⁴ När makten växlar kan de med samma iver som de arbetat för den gamla regimen ägna sig åt uppgifter under den nya, oavsett om dessa regimer är ideologiska motsatser. Detta gäller förstås även när en regim blir demokratisk, vilket ger oss anledning att betvivla autenticiteten och det hållbara i våra juridiskt sett någorlunda demokratiska samhällen av idag. När medvetandet tidigt spjälkts av och fragmenterats går förmågan att se helheten samtidigt förlorad. Att inte kunna se sitt arbete i sitt verkliga sammanhang, utan hänge sig abstraktionen att det handlar om ett verkligt arbete bara för att någon betalar därför är ett exempel på medvetandets fragmentering. Detsamma gäller som Gruen lyfter fram många politiska problem, som betraktas och behandlas som enskilda saker. Flyktingrörelserna,

---

¹⁷² Gruen, A. (2013). pp. 131 framåt

¹⁷³ Gruen, A. (2016a). p. 18

¹⁷⁴ Gruen, A. (2007b). p. 32

nedsmutsningen av haven, överbefolkningen eller nedhuggningen av regnskog är företeelser vi tenderar att diskutera som separata fenomen. Att till exempel emigrationsströmmarna har att göra med en global politisk och ekonomisk orättvisa erkänns inte nämnvärt.¹⁷⁵ Inte för att tala om att mycket av de ovan nämnda problemen och liknande sådana har med det som detta arbete behandlar att göra, bristande mänsklig autenticitet i kraft av emotionell och andlig stympning! Skulle vi dock ha behållit förmågan att varsebli helheten som barn hade vi samtidigt äventyrat vår själsliga och fysiska överlevnad. I stället lät vi oss präglas av det falska och fragmentariska. Att vi som vuxna upprätthåller denna avspjälkning av medvetandet leder dock till det destruktiva.

Angående poseraandet lyfter Gruen fram bland annat en studie av en finländsk psykolog, Pirkko Niemelä, som sedan Judith Hollenweger hade vidare analyserat.¹⁷⁶ Niemelä undersökte två grupper mödrar, båda från genomsnittliga ekonomiska förhållanden. Den första gruppen definierade kvinnligheten genom moderskap, med andra ord menade deltagarna i den gruppen att man blir en "riktig" kvinna först när man fått barn. De värderade högt sådana egenskaper som skönhet, trevlighet och beredvillighet till uppoffring. Det intima som sexualiteten och menstruationen var de besvärade att diskutera och de skattade moderskapet högre än relationen till mannen. De hade vidare få egna intressen, utan sökte sin vitalitet och identitet i just moderskapet. Kontrollgruppen däremot idealiserade inte moderskapet eller betraktade kvinnligheten som en funktion av detta. Hollenweger drog slutsatsen att för mödrarna ur den första gruppen var det viktigare "att vara mor" än att ha ett barn. De var alltså inriktade på *rollen* som mödrar, inte på barnen själva. På grund av deras självbild trodde de dock själva att de var entydigt lyckliga över barnen och att de älskade dessa. De förnekade alla potentiella aggressioner gentemot barnen i sin strävan att leva upp till rollen som den gränslöst tålmodiga och balanserade modern. Genom att avsäga sig sina egna behov såg de sig som de perfekta mödrarna. I motsats till mödrarna i kontrollgruppen som kunde tillstå sina ambivalenta känslor och rädslor i förhållande till barnen och moderskapet, hade mödrarna ur den första gruppen både svårare förlossningar och problem med ammandet. Ändå betonade dessa hur lyckliga de var

---

¹⁷⁵ Gruen, A. (2003). p. 201

¹⁷⁶ Gruen, A. (2013). pp. 28-30, Niemelä, P. (1982)., Hollenweger, J. (1989).

efter förlossningen. Niemelä gjorde följdundersökningar två, tre och fyra år efter den första. Fortfarande förnekade kvinnorna ur den första gruppen alla potentiella negativa känslor och de var oförmögna att skänka barnens autonoma behov och känslor tillbörlig erkänsla. Barnen visade sig osäkra och osjälvständiga. Den sista undersökningen bekräftade att barnen till mödrarna ur den första gruppen var anpassade och över genomsnittet samarbetsvilliga. Projektivtest visade dock de högsta aggressionsvärden. Lik som mödrarna underkastade de sig yttre krav och normer. Kännetecknande för mödrarna i den första gruppen var att de också idealiserade sina egna mödrar. De förnekade därmed sin smärta, helt i linje med den manliga ideologi som präglar Västerlandet.¹⁷⁷ Denna undersökning visar framförallt hur posering av känslor inte bara innebär att vi inte känner igen det verkliga tillståndet vad gäller andra människor, utan att vi till och med är så duktiga på att posera känslor utifrån normer och förväntningar, att vi verkligen också tror oss ha dessa! När hela självbilden och därmed grundbehovet att uppleva värdighet hänger på uppfyllandet av förväntningar och när det vi egentligen upplever endast är tomhet eller frustration som måste hållas i schack i det omedvetna, så uppstår det som också Backström i sitt arbete lyfter fram som centralt, vår benägenhet till självbedrägeri.¹⁷⁸ När detta självbedrägeri gäller vår föräldraroll blir det som Niemeläs undersökning visar, barnen som i sista hand får bära bördan. Deras grundbehov, att ha en vuxen ledsagare som hedrar deras autentiska känslor och behov, blir förstått i dessa fall fundamentalt frustrerat. Det går inte att relatera till roller och poser, endast till äkta människor.

Att rollspelandet eller posering är så införlivat i vår kultur kombinerat med att vi sällan får bevittna genomgående autenticitet hos vuxna människor gör att vi som Gruen kan kalla detta för "mänsklighetens mask – den oupptäckta sjukdomen".¹⁷⁹ Anmärkningsvärt är att sjukdomen också ofta går psykiatrin och psykologin förbi. Gruen hänvisar till den amerikanske psykiatern Harvey Cleckley som studerat masken hos de skenbart emotionellt friska. Problemet som han och Gruen lyfter fram är att "ett anpassat rollspel gäller som kriterium för psykisk hälsa. Det överses ofta att en människa som inte är det minsta intakt, genomgående kan uppvisa ett "normalt"

---

¹⁷⁷ Gruen, A. (2013). pp. 28-30

¹⁷⁸ Backström, J. (2007). p. 6

¹⁷⁹ Gruen, A. (2002b). p. 125

förhållningssätt”.¹⁸⁰ ”Normalt” beteende är dock ”inget säkert tecken på det inre tillståndet hos en människa, eftersom en subtilt konstruerad reaktionsmaskin kan imitera den mänskliga personligheten perfekt”.¹⁸¹ Vi bär alla mera eller mindre en sådan reaktionsmaskin inom oss. Den ersätter våra genuina känslor och deras uttryck. Gruen menar dock att tillräckligt många människor, också de 30-40 procent som utgör den tiggande majoriteten, torde ha tillräcklig kontakt med empatin att de eventuellt kunde väckas ur sin apati om de om och om igen påminns om existensen av denna ”diskrepans mellan den spelade rollen och den sanna motivationen”.¹⁸² Kanske är Gruen lite väl optimistisk här. Redan på Romartiden sade man att ”världen vill bli bedragen”. Förvisso har stora framsteg skett i bemötandet av barnen sedan dess och vi lever i en tid då medvetenheten kring dessa frågor ökat markant. Som upprepade gånger lyfts fram i detta arbete, så handlar den västerländska människans möjligheter att kunna leva i linje med sin autenticitet till stor del om större sammanhang än det individuella. Vi behöver ett annat ekonomiskt-juridiskt samhällssystem för att detta ska vara möjligt. Professionella som psykologer och psykiatriker uppvisar inte bara ofta total förblindning inför klienters posering. De är också benägna att försöka ”hjälpa” både de klienter som försiktigt kikar i dörrspringan gentemot det autentiska och de som bultar med full kraft på den till (åter)anpassning till det ”normala”, vilket man misstar för det friska. I ljuset av att sådan ”normalitet” hjälper personerna till högre chanser på arbetsmarknaden gör det i viss mån begripligt – dock inte mindre tragiskt - när professionella förhåller sig på detta sätt. Det är inte lätt för varken en förälder eller en terapeut att vägleda barnet eller klienten på ett sådant vis att hen uppnår sin fulla autenticitet och naturlighet, på bekostnaden av sin fysiska trygghet. Som Gruen lyfter fram så låter sig dock individer reduceras till ”abstrakta produktionsaspekter” endast om de skadats i sin självaktning. ”Det reducerade tänkesätt som präglar både den marxistiska och den kapitalistiska ideologin har ”giltighet” endast om det i dessa civilisationers exploateringsförhållanden inte existerar någon motsättning i spänningen mellan anpassning och självaktning”.¹⁸³ Självaktning är dock precis vad som tenderar att gå oss förlorat i Västerlandet, eftersom vi under barndomen ger upp kontakten till vår ursprungligen empatiskt anlagda varseblivning och därmed vår autonomi och värdighet.

---

¹⁸⁰ Gruen, A. (2002b). p. 126

¹⁸¹ Gruen, A. (2002b). p. 127

¹⁸² Gruen, A. (2002b). p. 126

¹⁸³ Gruen, A. (2013). p. 183

Hos många så kallade ursprungsfolk ser det helt annorlunda ut. I linje med vårt idealiserande av "storhet" och vårt förakt för enkelhet är vi benägna att betrakta vår egen "civilisation" som utvecklingens höjdpunkt och nedlåtande kalla sådana folk för primitiva. I kraft av myten om det komplicerade tenderar vi också att betrakta vårt samhällssystem som "för komplicerat för att kunna förändras". I själva verket finns det väl ingenting mera primitivt i bemärkelsen simpelt än att låta sig styras av sådana principer som endast överlevnad, vinstintresse, framgång baserat på jämförelser med andra, kontroll, slöseri och så vidare.

24. Alternativ har funnits och finns hos vissa ursprungsfolk

När vi spjälker av vår ursprungligen empatiska och holistiska varseblivning, sker en förlagring av vårt medvetande från att ha varit kroppsligt förankrat till sinnet eller intellektet. Tillgången till upplevandet, till det autentiska och verkliga livet, går då förlorad och vi får en situation som Gruen tillsammans med Otto Hahn kallar för att "veta mycket, men inte bli varse någonting".¹⁸⁴ Det är vårt verkliga liv och vår autentiska varseblivning, det på det kroppsliga baserade upplevandet, man försöker återställa via Rosenmetoden. Det vetenskapliga tänkesättet och dess olyckliga status i det västerländska samhället befäster vår dissociation från verkligheten. Gruen tar upplevandet av rädsla, depression eller det som kallas för schizofreni som exempel. När man drar likhetstecken mellan de neurologiska skeenden som kan iakttas i hjärnan till exempel vid rädsla och själva upplevelsen av rädsla, uppstår ett abstrakt sätt att betrakta rädsla. Man har här dragit likhetstecken mellan kapaciteten att kontrollera rädslan och förståelsen för respektive upplevelsen av rädslan. Upplevandet har dock, som Gruen säger, sin egen giltighet. Tillgången till denna dimension skärs av genom det abstrakta tänkesättet. Detta tänkesätt, vilket är inriktat på kontroll, inte på förståelse, kan aldrig omfatta livets verklighet.¹⁸⁵ Vi är dock överlag präglade av detta tänkesätt, inte minst genom det sätt de västerländska språken är uppbyggda. Språk överlag kan fungera som speglar för medvetandet. Ett ord eller en mening kan reflektera en verklig i kroppen förankrad upplevelse och även förtydliga denna upplevelse. Språket kan också förtydliga otydliga tankar, intryck och aningar. Ett optimalt språk utvidgar på detta sätt

---

¹⁸⁴ Gruen, A. (2013). p. 179

¹⁸⁵ Gruen, A. (2013). p. 179

medvetandet, samt fungerar väl som kommunikationsmedel. Det hjälper oss att lära känna oss själva och varandra som upplevande varelser. Tyvärr fungerar västerländska språk till stor del på motsatt sätt. De reducerar medvetandet i stället för att vidga det. Gruen hänvisar till lingvisten Benjamin Lee Whorf, som menar att språket snarare fungerar som en form i vilken våra tankar gjuts än där de speglas,¹⁸⁶ och därmed spjälks våra autentiska upplevelser av från medvetandet. Utan medvetenhet om dessa fenomen och ett aktivt arbete för att återupprätta det känslomässiga och den förkroppsligade medvetenheten, är den västerländska människan i lång utsträckning dömd att leva ett liv som till stor del befinner sig utanför det verkliga.

Det finns dock och har funnits alternativ, människor som har levt och lever utifrån det autentiska. Hopiindianernas processororienterade tänkande har redan berörts. Gruen hänvisar till antropologen Stanley Diamond när han betonar att det inte är fråga om att ursprungsfolk skulle vara inkapabla att skapa abstraktioner, dock att det som kännetecknar deras tänkande är att det står i förbindelse till det emotionellt upplevda. Det medvetande som hör samman med sådana språk är konkret, existentiellt och befinner sig inom en personlig kontext. Det låter den talande förbli i kontakt med sitt inre känsloliv.¹⁸⁷ Gruen hänvisar vidare till antropologen Franz Boas som menar att det i sådana ursprungsfolks språk knappt existerar att man skulle diskutera abstrakta idéer. Man pratar inte om till exempel "godheten", utan i stället om en viss god individ. Man diskuterar alltså inte tillstånd, egenskaper eller verksamheter lösryckt från konkreta individers handlingar.¹⁸⁸ Hos de europeiska språken däremot har många begrepp uppkommit på grund av olika filosofers abstrakta tänkande, vilket vi har anledning att ställa oss sunt skeptiska till. Filosofi kan som språket i sig fungera som en spegel som förtydligar olika skeenden och upplevelser eller också som ett medel vilket förblindar oss för det verkliga (jämför även resonemanget ovan under rubriken "Autonomi, äkta kärlek och deltagande" om skillnaden mellan deltagande och filosofiskt betraktande). Gruen citerar Diamond i ett exempel om Anaguta-folket i Nigeria. Dessa räknar aldrig abstrakt, utan alltid i relation till konkreta objekt eller individer.

---

¹⁸⁶ Gruen, A. (2016b). p. 61

¹⁸⁷ Gruen, A. (2013). p. 181

¹⁸⁸ Gruen, A. (2013). p. 181

De är fullt kapabla att förstå tal utan relation till konkreta objekt, men de "förhållig eller förtingligar inte talen".¹⁸⁹ Så länge vi använder oss av språkliga abstraktioner medvetet i vissa sammanhang fyller de sina syften. När vi dock låter dem diktera vår verklighetsuppfattning får vi en situation där idéer och föreställningar behärskar oss, i stället för tvärtom. Även indianfolk har varit medvetna om den förfälskning av medvetandet som språk kan bibringa. En bra vägledare gällande detta är den mexikanske författaren Don Miguel Ruiz, som baserar sina böcker på gammal toltekisk visdom och tradition.

En annan skillnad mellan vår så kallade civilisation och flera ursprungsfolks gemenskap är att människor i vår kulturkrets tenderar att förlora sin originalitet och bli stereotypa, medan dessa folk förmår skydda och tillvarata det autentiska och individuella. Myten om självständighet och individualism inom vår kulturkrets har duperat oss till att fördomsfullt tro att det förhåller sig tvärtom, att ursprungsfolks kulturer kännetecknas av bristande individualism. Att sådana folk ofta inte har en långtgående yrkesindelning, utan att uppgifterna ofta fördelas könsspecifikt kan få oss att göra en sådan tolkning, vilken endast visar på hur reducerat vårt medvetande är när vi drar likhetstecken mellan en människas arbete och hennes individualitet. Vi inbillar oss att vår samhällsform gynnar individualism genom sin grund i kamp och konkurrens. Vad Gruen lyfter fram är att det förhåller sig tvärtom. Samhällsformer som baseras på samarbete och ett holistiskt synsätt gynnar blomstringen av det individuella, medan vårt samhälle med dess konkurrens och tävlan frambringa stereotypa personligheter som gett upp sin på kärlek baserade kreativitet och unika individualitet. Redan Rousseau noterade att människor i vår civilisation lever med ständig referens till andras meningar om dem.¹⁹⁰ När aktning inte bildar basen för våra relationer kommer alltid dessa meningar dessutom att vara mera eller mindre reducerande, om vi ens besvärar oss att göra oss några tankar om varandra. Med hänvisning till Diamond beskriver Gruen hur Anagutafolkets holistiska varseblivning får dem att se och bevittna varandra. Man kan enligt dem bedöma en individs karaktär, dock inte individen själv. Detta innebär att det är aspekter av individens handlingar som kan bedömas, inte vem hen är. En individs

---

¹⁸⁹ Gruen, A. (2013). p. 182

¹⁹⁰ Gruen, A. (2015a). p. 116

väsen är inte bara oantastligt, utan kan enligt dem leda till många motsägelsefulla handlingar.¹⁹¹ Vi däremot, som tenderar att betrakta människor abstrakt, alltså lösryckt från deras verklighet, och som sedan barnsben hängett oss förvrängningar och idealisering, kan lättvindigt döma våra grannar på basen av till exempel lösryckt skvaller, samtidigt som vi idealiserar "starka" makthavare och blundar för deras uppenbart motsägelsefulla eller direkt destruktiva handlande. Vad vi tenderar att skapa är inte gemenskaper som stöder det individuella, utan kollektiv som på basen av uttrycklig eller underförstådd lojalitet likriktar sina medlemmar. Hos oss handlar det om anpassning och lydnad. Det är åter en skillnad till förhållanden hos många ursprungsfolk. Visserligen existerar också lydnad där, men i en helt annan bemärkelse. Lydnad gentemot en ledande gestalt är hos dem ett uttryck för aktning gentemot den egna traditionen och därmed för *självaktning*. Det handlar hos dem inte om institutionaliserat tvång eller social manipulation.¹⁹² Gruen citerar Erich Kahler om hur det individuella tack vare den verkliga gemenskapen förmår bryta igenom hos vissa ursprungsfolk. Han kontrasterar denna gemenskap med mobbfenomenet i vår kultur, vilket han kallar en "samling av ensamma individer, som förlorar sig i en rasande verksamhet och samtidigt söker en anonym enhet".¹⁹³

*"Var och en som någonsin bevittnat en ceremoniell dans i Afrika, kommer att instämma i att den personliga självvärde- och maktkänslan hos individen omåttligt höjs genom händelsens gemenskapliga karaktär. Det ser ut som att individen ger uttryck för en energi, som sträcker sig utöver hen själv. Ändå är kroppsrörelserna, ansiktsuttrycken, ofta även dansstegen olika från person till person – den individuella stilen slår igenom. En sådan organisk grupp är exakt motsatsen till en mobb.."*¹⁹⁴

Gruen hänvisar också till antropologen Gene Weltfish som studerat många ursprungsfolk. Hon kommer till samma slutsats angående tendensen till likriktning inom den västerländska kultursfären i motsats till tillvaratagandet av det individuella bland många så kallade primitiva folk. Weltfish lyfte fram Pawnee indianerna, vilka

---

¹⁹¹ Gruen, A. (2013). p. 184

¹⁹² Gruen, A. (2013). p. 182

¹⁹³ Gruen, A. (2015a). p. 116

¹⁹⁴ *egen översättning*, Gruen, A. (2015a). p. 117, Kahler, E. (1957).

enligt henne särdeles vinnlägger sig om individens frihet och värdighet. Hon skriver att redan i barndomen och i vardagliga sammanhang börjar denna utveckling till en autonom och fri människa. Enligt henne har varje Pawnee individ ett individuellt mål i livet som hen själv valt och behåller som sin hemlighet. Vad det rör sig om är inte att överträffa andra, utan att själv *växa*. Kännetecknande för detta folk historiskt sett (då de var flera till antalet än idag) var avsaknaden av sådana maktstrukturer som vi anser outhärliga, det vill säga de saknade lagar, fastslagna normer för beteendet och straff.¹⁹⁵ Ett annat folk, som Gruen skriver om med hänvisning till Theodora Kroeber, vilka värnade individen värdighet var Yahi-folket. När Yahi-folket konfronterades med den vite mannens framfart, valde de att inte kämpa utan att dra sig undan (vilket för övrigt även kännetecknat samerna). Gruen betonar att den västerländska människans förhållningsätt till en övermakt överlag består i att antingen kämpa eller att identifiera sig med aggressorn. Allt annat har ansetts som ovärdig underkastelse. Kroeber betonade att de överlevande bland Yahi-folket i sin utsatta belägenhet dock inte förlorade sin andligt-själsliga stabilitet. De klarade av att leva fredligt och bevarande av gemenskapen bland sitt folk trots tragiska framtidsutsikter. De slutade dock att föröka sig, vilket i motsats till det traditionellt evolutionistiska perspektivet inte bestod i ett nederlag, utan i ett autentiskt, andligt förhållningssätt, det vill säga, troget livet.¹⁹⁶

25. Skam respektive oskuldsfullhet

Gruen talar relativt ofta om mindervärdighet, mera sällan använder han begreppet skam. Han betonar att vi från små lär oss skämmas över vår smärta, att upplevelser av smärta förknippas med svaghet och att "svaghet", även om det är en abstraktion, stigmatiseras i det västerländska samhället. Han anmärker hur vuxna ofta gör narr av barn och får dem att känna sig förlöjligade.¹⁹⁷ Det är en brist i Gruens resonemang att han inte i tillräcklig utsträckning betonar skamupplevelsens betydelse i våra liv. Motsatsen till att uppleva det grundläggande behovet av värde och värdighet uppfyllt är inte primärt självhat, skuldkänslor eller ens avtrubbning och avspjälkning av medvetandet. Det är ovärdighet eller skam. Att inte erkännas i sitt äkta själv skapar som

---

¹⁹⁵ Gruen, A. (2016b). pp. 73-74, Weltfish, G. (1965).

¹⁹⁶ Gruen, A. (2016b). pp. 71-72, Kroeber, T. (1962).

¹⁹⁷ Gruen, A. (2013). p. 28

Gruen betonat en livshotande upplevelse för barnet. Att behandlas som luft är för barnet att uppleva sig som luft, som att hen upplöses och försvinner. Detta motsvarar själadöd och en skräck och smärta som har karaktären av en motsvarande dödsångest. Men att själsligen inte mottas av världen, att sakna så att säga själsliga föräldrar, mottagare av ens väsen här på jorden, skapar inte bara en upplevelse av att inte existera. Det skapar också och framförallt en upplevelse av fundamental värdelöshet, ovärdighet och därmed av en skam så stark att den är outhärdlig. Denna upplevelse är så outhärdlig att det enda barnet kan tillgripa i den situationen är att gå under jorden, att göra sig osynlig, även inför sig själv. Att betraktas som luft är nog så smärtsamt, men att uppleva sig som värdelös, motbjudande eller ful är för det lilla barnet mångfalt värre, eftersom barnet inte bara har ett behov att bli bevittnad, sedd och mottagen överhuvudtaget. Barnet har ett behov att bli sedd och mottagen *med goda ögon*.

Det som för oss flesta håller stora delar av vår autenticitet i schack i det omedvetna är just skam. Vi skäms inte bara för att visa vår smärta. När allt kommer omkring finns ändå ett visst godtagande i samhället för tårar och sorg (åtminstone så länge vi gråter och sörjer det som konventionen betraktar som värt att sörja). Vad vi i synnerhet skäms över är uttryck för känslor som i sig innebär positiva upplevelser. Vi skäms för vår öppenhet som sådan, för att vi älskar eller för vår spontanitet till exempel. Backström beskriver en händelse då Bertrand Russell undantagsvis tillät sig dansa. En vän till Russell som bevittnade händelsen sade att han "hoppade upp och ner som ett barn, med ett uttryck av överraskad förtjusning över sitt ansikte".¹⁹⁸ Enligt vännen verkade Russell i denna ovanliga stund "befriad från sig själv", men Backström menar att det ovanliga bestod i att han vågade *vara* sig själv. För ett ögonblick var han "lycklig som ett barn", skriver Backström, "lycklig som bara den kan vara som inte oroar sig alls över att det kunde vara någonting fel med att vara lycklig, att det kunde vara ovärdigt eller skamligt".¹⁹⁹ Här finner vi den springande punkten. Vad det rör sig om är öppenhet i bemärkelsen *oskuldsfullhet*. Det oskuldsfulla är den kvalitet som helt saknar falskhet och det autentiska bär alltid oskuldsfullhetens kvalitet. En (vuxen) människa som präglas av denna kvalitet kan vi inte ta miste på, hur sällsynt hon än blivit. Oskuldsfullheten syns alltid i hennes ansikte, precis som den ännu syns hos små barn. När skammen får sitt

---

¹⁹⁸ Backström, J. (2007). p. 476

¹⁹⁹ Backström, J. (2007). p. 477

grepp om oss dock förlorar vi samtidigt vår öppna oskuldsfullhet. Vi sluter oss. Backström menar att vårt behov av värdighet, som han ser som en korrupt egenskap, är det som hindrar oss från att "bli som barn på nytt". Han hänvisar till Chesterton som menat att "naturliga uttryck för glädje är groteska", alltså fula eller ovärdiga.²⁰⁰ Det stämmer att det är vår rädsla för att bli förlöjligade, med andra ord skam, som håller de flesta av oss västerlänningar från sådana uppvisningar som Russell tillät sig på dansgolvet. Men Backström och Chesterton har fel i att naturliga, autentiska uttryck för glädje eller vilken genuin kvalitet som helst i sig kunde vara fula eller groteska. Det förhåller sig tvärtom för den som inte ser med korrupta ögon, utan med autentiska, med hjärtat. Ser älskaren sin älskarinnas orgasm som grotesk? Förhåller det sig inte snarare så som Margery Williams beskrev det i "Sammetskaninen"²⁰¹- en utsaga som må påminna oss om att äkthet inte bara är någonting vi tenderar att förlora, men också att i viss bemärkelse återvinna, även om det ofta sker i våra sista stunder.

"Överlag, vid den tidpunkt du blivit Äkta, har det mesta av ditt hår älskats av, dina ögon putar ut och du har blivit lös i lederna och ganska utsliten. Men dessa saker har ingen betydelse alls, för när du väl blivit Äkta kan du inte vara ful, utom för människor som inte förstår."

---

²⁰⁰ Backström, J. (2007). p. 477, Chesterton, G. K., *Introduction*, I Dickens, C. (1969).pp. x, xii

²⁰¹ *egen översättning*, Williams, M. (1922). p. 9

Referenslista

- Backström, J. (2007). *The fear of openness: An essay on friendship and the roots of morality*. Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Buber, M. (1964). *Människans väg enligt den chassidiska läran*. Stockholm: Bonnier.
- Cohen, A. (Ed.) (2014). *Kant on emotion and value*. URL: https://books.google.fi/books?id=C1moBAAAQBAJ&pg=PT245&lpg=PT245&dq=inscrutable+source+Kant&source=bl&ots=b85QozmUIm&sig=UTOW-iCO_nqS3ign4D0Nmhh9npM&hl=sv&sa=X&ved=0ahUKEwiql_GNwrLRAhWGGKiWKHUwqDuYQ6AEIKjAD#v=onepage&q=inscrutable%20source%20Kant&f=false
- Crossley, N. (2001). *The social body: Habit, identity and desire*. London: Sage.
- Dickens, C. (1969). *A Christmas carol, and other Christmas books*. London: J.M. Dent.
- Engdahl, E. (2005). *A theory of the emotional self: From the standpoint of a neo-meadian*. Örebro Universitet. URL: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:136934/FULLTEXT01.pdf>
- Fogel, A. (2009). *The psychophysiology of self-awareness: Rediscovering the lost art of body sense*. New York W.W. Norton.
- Fuller, R. W. (2006). *All Rise: Somebodies, nobodies and the politics of dignity*. San Fransisco, Berrett-Koehler Publishers.
- Furedi, F. (2004). *Therapy culture: Cultivating vulnerability in an uncertain age*. URL: http://www.academia.edu/629543/Therapy_culture_Cultivating_vulnerability_in_an_uncertain_age
- Grille, R. (2008). *Parenting for a peaceful world*. Croydon: CPI Bookmarque.
- Gruen, A. (2002a). *Der Fremde in uns*. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Gruen, A. (2002b). *Der Kampf um die Demokratie. Der Extremismus, die Gewalt und der Terror*. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Gruen, A. (2003). *Verratene Liebe-Falsche Götter*. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Gruen, A. (2007a). *The betrayal of the self: The fear of autonomy in men and women*. Berkeley: Human Developments Books.
- Gruen, A. (2007b). *The insanity of normality: Toward understanding human destructiveness*. Berkeley: Human Developments Books.
- Gruen, A. (2013). *Der Verlust des Mitgefühl: Über die Politik der Gleichgültigkeit*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG.

- Gruen, A. (2014). *Wider den Gehorsam*. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Gruen, A. (2015a). *Dem Leben entfremdet: Warum wir wieder lernen müssen zu empfinden*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG.
- Gruen, A. (2015b) Intervju med. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cPz8U-Yogo>
- Gruen, A. (2016a). *Ich will eine Welt ohne Kriege*. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Gruen, A. (2016b). *Wider die kalte Vernunft*. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Hollenweger, J. (1989). *Das vorgeburtliche Geschehen und seine Auswirkungen*. Zürich: Marie-Meinhofer-Institut.
- Honneth, A. (2010, 9 januari). Intervju med. "Liebe als wechselseitiges Anerkennungsverhältnis". *Frankfurter Rundschau*.
- Internet encyclopedia of philosophy* (n.d.). Hanna Arendt (1906-1975). URL: <http://www.iep.utm.edu/arendt/#H6>
- Juul, J. (2007). *Din kompetenta familj*. Stockholm: Bonnier Fakta.
- Juul, J. (2010a). *Ditt kompetenta barn: På väg mot nya värderingar för familjen*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Juul, J. (2010b). *Men fatta då!: Tonåringar i familjen*. Stockholm: Bonnier Fakta.
- Juul, J. (n.d.) *Självkänsla för vuxna!* URL: http://www.family-lab.se/artiklar_av_jesper_juul/bocker-av-jesper-juul/artiklar-av-jesper-juul/sjalvkansla-for-vuxna/
- Kant, I. (1888/1963). *Lectures on ethics*. New York: Harper & Row. [övers. L. Infield].
- Kahler, Erich (1957). *The tower and the abyss: An inquiry into the transformation of the individual*. New York: Braziller.
- Kierkegaard, S. (1846/1946). *Kritik der Gegenwart*. Basel: Hess.
- Kolatch, A. J. (1996), *Great Jewish quotations*. New York: Jonathan David Publishers.
- Kroeber, T. (1962). *Ishi in two worlds*. Berkeley: University of California Press.
- Leacock, E. B. (1981), *Myths of male dominance: Collected articles on women cross-culturally*. New York: Monthly Review Press.
- Lindgren, A. *Pippi på de sju haven*, film 1970.

Meervein, F. (1959). *Überlegungen zum Schuldproblem bei Depressiven*, Schweizer Archiv für Neurologie und Psychiatrie, LXXXIII.

Miller P. H. (2010). *Theories of developmental psychology*. New York: Worth Publishers.

N.a. (n.d.). *När barnet blev barn*. URL: <http://www.ur.se/Produkter/169449-Nar-barnet-blev-barn-Det-kompetenta-barnet>

Niemelä, P. (1982). *Idealized motherhood and the later reality*. I: Prill, H.J. & Stauber, M. *Advances in psychosomatics, obstetrics and gynecology*. Berlin: Springer.

Osho. (2006). *Love and hate are one*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5-7JSIDgcLk>

Osho (n.d.). *Don't do nothing!*. URL: <http://www.osho.com/iosho/library/read-book/online-library-selfish-altruistic-eccentric-a9791bf9-613?p=7dce3836848dcec5fbe80aaef7be4cdf>

Rinpoche, S. (2002/2016). *The Tibetan book of living and dying*. URL: <https://fractalenlightenment.com/40021/spirituality/11-quotes-tibetan-book-living-dying-light-path>

Självförverkligande (n.a.) (n.d.) I *Nationalencyklopedin*. URL: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/självförverkligande>

Warneken, F. & Tomasello, M. (2006). *Altruistic helping in human infants and young chimpanzees*. URL: http://www.eva.mpg.de/psycho/staff/tomas/pdf/Warn_Science.pdf

Weil, S. (2001). *Waiting for God*. Översatt av Emma Craufurd. New York: Harper Collins.

Weltfish, G. (1965). *The lost universe*. New York: Basic Books.

Westerlund, M. (2010). *Självförverkligandets sociala villkor*. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ryO110itONsJ:https://mikxmaks.files.wordpress.com/2011/12/jag-c3a4r-erkc3a4nd-e28093-alltsc3a5-finns-jag-till.doc+&cd=1&hl=sv&ct=clnk&gl=fi>

Williams, M. (1922), *The velveteen rabbit*. London: William Heinemann Ltd.

